

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
UGDYMO MOKSLŲ IR SOCIALINĖS GEROVĖS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS IR PSICHOLOGIJOS KATEDRA**

ANGELIKA GENEVIČIENĖ

BIOEDUKACIJA

**IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ MOKĖJIMO MOKYTIS GEBĖJIMŲ
UGDYMO(SI) PANAUDOJANT ARTIMĄ GAMTINĘ APLINKĄ GALIMYBĖS
(VILNIAUS MIESTO ATVEJIS)**

Magistro darbas

Darbo vadovė:
doc. dr. R. Gaučaitė

Originalus autorinis darbas

Šiauliai, 2017

SANTRAUKA

Ikimokyklinio amžiaus vaikų mokėjimo mokytis gebėjimų ugdymas(is) artimoje gamtinėje aplinkoje neatsiejamas nuo visuminio ugdymo proceso. Ikimokyklinukas turi savitą mąstymo logiką kuri paklūsta regimiesiems vaizdiniais. Šiuo amžiaus tarpsniu svarbu sukurti vaikui galimybes rinktis, duoti laisvę tyrinėti aplinką, skatinti mokytis savarankiškai ir bendradarbiaujant, spręsti problemas ir įvertinti rizikas. Šiame procese svarbus pedagogų požiūris į artimos gamtinės aplinkos panaudojimo galimybes: ar pedagogai mato ugdymo(si) procesą tik grupės, vaikų darželio teritorijos ribose, ar linkę ugdyti vaikus už darželio teritorijos ribų.

Vadovaujantis ikimokyklinį ugdymą reglamentuojančiais dokumentais ir užsienio šalių lauko pedagogikos patirtimi, galima teigti, kad ugdymas po atviru t. y. gamtinėje aplinkoje yra svarbi ugdymo sistemos komponentė. Todėl aktualu išsiaiškinti kaip pedagogai supranta vaikų mokėjimo mokytis gebėjimų ugdymą(si) ar išnaudoja gamtos teikiamus privalumus, ar sulaukia įstaigos administracijos ir tėvų palaikymo. Didele dalimi tai priklauso ne tik nuo pedagogų, bet ir kitų proceso dalyvių – vaikų, jų tėvų, įstaigos administracijos atstovų. Tikėtina, kad ugdymas gamtinėje aplinkoje yra priimtinausias ir paprasčiausias būdas ugdyti ikimokyklinio amžiaus vaikus, per jų patirtį padėti pažinti supančią aplinką ir gamtos dėsninumus. Šiame magistro darbe keliami mokslinė problema – kokie artimos gamtinės aplinkos veiksniai reikšmingi (gali būti reikšmingi) ugdant vaikų mokėjimą mokytis, kiek ja pasinaudojama personalizuojant vaikų ugdymo(si) galimybes? Tyrimo objektas – ikimokyklinio amžiaus vaikų mokėjimo mokytis gebėjimų ugdymo(si) galimybės. Tyrimo uždaviniai: teoriškai pagrįsti ugdymo gamtinėje aplinkoje galimybes; empiriškai ištirti pedagogų požiūrį į artimos gamtinės aplinkos reikšmingumą ir panaudojimo galimybes ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikų mokėjimo mokytis gebėjimus.

Atlikus empirinį tyrimą (kokybinį ir kiekybinį) paaiškėjo, kad pedagogai išvelgia ir skatina vaikų mokėjimo mokytis gebėjimus įvairiose situacijose. Taip pat ugdymą(si) artimoje gamtinėje aplinkoje įvardino kaip svarbų aspektą. Tyrimas atskleidė, kokie artimos gamtinės aplinkos veiksniai yra reikšmingi ugdant vaikus, kokios yra kliūtys: pačių pedagogų požiūris, tėvų nepritarimas, per mažai vykdoma tėvų švietimo veikla.

Tyrimas patvirtino hipotezę, kad panaudojant artimą gamtinę aplinką sudaromos palankios sąlygos ugdyti(s) vaikų mokėjimo mokytis gebėjimams.

SUMMARY

Preschool children's learning to learn skills education in the near natural environment is inseparable from the overall educational process. Preschooler has an individual way of thinking which obeys the visual images. At this period of age it is important to develop for children the opportunity to choose, to give the freedom to explore the environment, to promote self-learning and collaboration, problem-solving and assessment of risks. In this process it is important teachers' attitude towards the natural environment close to usability: do teachers see learning process only within the group and nursery area, or they tend to educate children outside the kindergarten area.

According to the legislation regulating pre-school education and field pedagogy experience of foreign countries, it can be said that education in the open air i.e. in the natural environment is an important component of educational system. Therefore, it is important to find out how teachers understand children's learning to learn skills education, do they exploit the advantages of nature, do they receive support from administration and parents. To a large extent it depends not only from teachers, but also from other stakeholders - children, their parents, representatives of the institution's administration. Likely, education in the natural environment is the most acceptable and the easiest way to educate pre-school children, to help recognize the surrounding environment and natural patterns through their experience. In this Master thesis the research problem - which factors of close to natural environment are (or could be) significant educating children's learning to learn and how much it is used when personalizing children's education (learning) opportunities? Research object - preschool children's learning to learn skills education opportunities. Objectives of the research: to base on theory education in the natural environment possibilities; investigate empirically teachers' attitude towards importance of the close natural environment and usability possibilities educating pre-school age children's learning to learn skills.

The empirical research (qualitative and quantitative) showed that teachers sees and encourage children's learning to learn skills in different situations. Also, education near the natural environment named as an important aspect. The study revealed which close to natural environment factors are important in educating children, what are the obstacles: teachers view, parents disapproval, inadequate parental education activities. The study confirmed the hypothesis that the use of close natural environment creates favorable conditions for children's learning to learn skills education.

TURINYS

SANTRAUKA.....	2
SUMMARY.....	3
TURINYS.....	4
ĮVADAS.....	5
Pagrindinės sąvokos.....	10
I. IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ MOKĖJIMO MOKYTIS GEBĖJIMŲ UGDYMO(SI) PANAUDOJANT ARTIMĄ GAMTINĘ APLINKĄ TEORINĖS PRIELAIIDOS.....	12
1.1. Ikimokyklinio amžiaus vaikų mokėjimo mokytis gebėjimų sampratos analizė.....	12
1.2. Mokėjimo mokytis gebėjimų ugdymosi aktualizavimas Lietuvos švietimą reglamentuojančiuose dokumentuose.....	16
1.3. Vaikų mokėjimo mokytis gamtinėje aplinkoje ikimokykliniame amžiuje ugdymo(si) teorinės prielaidos.....	20
1.4. Artima gamtinė aplinka kaip mokėjimo mokytis gebėjimų raiškos ir ugdymosi veiksnyss.....	25
1.4.1. Mokymosi iš patirties artimoje gamtinėje aplinkoje galimybių raiška.....	25
1.4.2. Mokymosi spręsti problemas artimoje gamtinėje aplinkoje galimybių raiška	31
II. IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ MOKĖJIMO MOKYTIS GEBĖJIMŲ UGDYMO(SI) PANAUDOJANT ARTIMĄ GAMTINĘ APLINKĄ EMPIRINIS TYRIMAS.....	38
2.1. Empirinio tyrimo metodologija ir metodika.....	38
2.2. Artimosios gamtinės aplinkos panaudojimo mokant vaikus mokytis gerosios patirties pavyzdžių analizė.....	40
2.3. Ikimokyklinio ugdymo įstaigų pedagogų, dirbančių pagal ekologinio ugdymo programas, požiūris į artimos gamtinės aplinkos reikšmingumą ir panaudojimo galimybes.....	43
2.4. Ikimokyklinio/priešmokyklinio ugdymo pedagogų požiūris į mokėjimo mokytis gebėjimų ugdymą artimoje gamtinėje aplinkoje.....	54
DISKUSIJA.....	72
IŠVADOS.....	74
REKOMENDACIJOS.....	76
LITERATŪRA.....	77
PRIEDAI.....	82

IVADAS

Tyrimo aktualumas. Vis daugiau šalių pripažįsta, kad ikimokyklinis amžiaus tarpsnis yra vertingas pats savaime, kad tai amžius, kuriame skleidžiasi prigimtinės vaiko galios ir pradmenys, lemiantys ne tik sėkmę privalomame mokytis amžiuje, bet ir tolesniame vaiko asmeniniame ir profesiniame gyvenime. Būtent todėl akcentuojama ankstyvojo ugdymo svarba bei ikimokyklinio amžiaus vaiko visuminis ugdymas, apimantis vaiko fizinę, emocinę, pažintinę ir socialinę raidą. Visuotinis priešmokyklinis ugdymas ir jo įgyvendinimas – viena iš prioritetinių kryptų Lietuvos švietimo gairėse¹. Šiuolaikinės priešmokyklinio ugdymo nuostatos – tai siekiamybė padėti vaikui įgyti kasdieniniam gyvenimui bei sėkmingam ugdymui(si) mokykloje būtinų kompetencijų, kurių pagrindas – jau turimų vertybinių nuostatų, įgytų gebėjimų ir įgūdžių bei patirties visuma. Švietimo strategų ir edukologų suformuluoti būtini ikimokykliniame amžiuje įgyti esminiai gebėjimai padės vaikui jo kasdieniniame gyvenime bei ateityje (atėjus į mokyklą). Laikomasi nuostatos, kad mokymas turi palaikyti mokinių aktyvų, savarankišką mokymąsi ir užtikrinti mokėjimo mokytis kompetencijos įgijimą, nes būtent metakognityviniai įgūdžiai besikeičiančiame pasaulyje padės veikti naujose situacijose ir atlaikyti visą gyvenimą trunkančio mokymosi iššūkius.

Europos Komisijos (2009) pripažinta, kad mokymas(is) gamtoje – inovatyviausias būdas mokiniams perteikti darnaus vystymosi sampratą. Edukacinis procesas gamtoje atitinka besikeičiančius visuomenės reikalavimus. Tai, ko mokiniai yra mokomi gamtoje puikiai dera su besikeičiančių vertybių perteikimu jaunajai kartai. Tai atliepia ir mokymosi visą gyvenimą sampratą. Ši idėja laikytina vienu svarbiausių švietimo tikslų ir laukiamu rezultatu. Todėl ir Europos, ir Lietuvos švietimo dokumentuose kaip viena iš svarbiausių kompetencijų įvardijamas mokėjimas mokytis. Tai esminė kompetencija, kurios reikia, kad mokymasis visą gyvenimą taptų realybe.

Mokėjimo mokytis gebėjimus (metakompetenciją) akcentuoja Lietuvos švietimo gaires nurodantys, ugdymo turinį apibrėžiantys valstybiniai dokumentai. Mokykla turėtų orientotis į mokymosi mokytis veiklą ir aktyvų pačių mokinių mokymąsi (Metodinės rekomendacijos mokytojų veiklai vertinti 2007). Geros mokyklos koncepcijoje (2015) aktualizuojama – nuo švietimo visiems pereinama prie švietimo kiekvienam, t. y. personalizuoto, suasmeninto ugdymo ir mokymo(si) pripažįstant, kad žmonių patirtys, poreikiai ir siekiai skiriasi, o mokomasi skirtingais tempais ir būdais.

---

¹ Darbo rengimo metu ŠMM buvo įteisintas privalomas priešmokyklinis ugdymas

Akivaizdu, kad ikimokykliniame amžiuje labai svarbi ugdomoji aplinka. Tai nurodo ir Geros mokyklos koncepcija (2015), kaip vieną iš mokyklos tobulinimo aspektų. Siūloma ieškoti naujų ugdymo(si) erdvių ir mokykloje, ir už jos ribų. Naujam, alternatyviam ugdymui pritaria ir septynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa. Tikėtina, kad prieinamiausias ir priimtiniausias būdas būtų išnaudoti šalia / netoliese ugdymo(si) įstaigos esančią gamtinę aplinką, tuo pačiu tai sustiprintų gamtamokslinį ugdymą *ikimokyklinio - priešmokyklinio ugdymo sistemoje*. Ugdomoji aplinka svarbi mokinių mokymosi poreikiams ir stiliams atliepti. Į vaiką orientuotoje paradigmoje aptinkama nuostata, kad gerai suorganizuota ugdomoji aplinka yra būtina visavertės vaikystės užtikrinimo sąlyga. *Gamtinės aplinkos* panaudojimas ikimokyklinėje įstaigoje – tai tiesiausias kelias į vaikų patirties apie aplinkinį pasaulį plėtojimą. Vaikas – iš prigimties tyrinėtojas, aktyviai ieškantis informacijos apie jį supančią aplinką. Stebėdamas ir eksperimentuodamas jis bando suprasti pasaulį. Natūralus vaiko smalsumas skatina ugdytis (Caughlin, 1997). Ikimokyklinio amžiaus vaiko gamtos pasaulio vaizdas yra sinkretinis, visuminis. Gamtos pažinimui didelę reikšmę turi subjektyvūs veiksniai: vaiko noras sužinoti, nusiteikimas ir konkreti jo veikla. Stebėjimai, demonstracijos, bandymai ir kitokia tiriamoji veikla praturtina jutimines vaikų žinias ir lemia vaizdinių sistemos sukūrimą (Šlekienė, 1999). Pažinimo procesų metu vaikas gauna informaciją apie išorinio pasaulio objektus ir reiškinius, priima informaciją iš savo organizmo vidaus. Pažinimo procesai padeda orientuotis ir veikti aplinkoje, pažinti save ir kitus, spręsti problemas. Visi pažinimo procesai vienas su kitu susiję, turi įtakos vienas kitam (Daukšytė, 2010). Vaikas mokosi gyventi, veikti aplinkoje, suprasti daugiaplanį pasaulį kaip visumą ir save, rasti vietą jame (Lamanauskas, 2008). O. Motiejūnaitė teigia, kad „gamtos tyrimai reikšmingi žinioms taikyti praktikoje, žinių taikymo procesas vyksta konkrečioje aplinkoje, virtualioje erdvėje gamtojautos ugdymas sunkiai beįmanomas“ (Motiejūnaitė, Makarskaitė-Petkevičienė (sud.), 2013). Mokymasis gamtoje skatina vaikus tyrinėti aplinką ir pasaulį, ieškoti paaiškinimo, kas, kaip ir kodėl jame vyksta. *Gamtinės aplinkos panaudojimas ugdymo(si) procese* tyrinėtas R. Burškaitienės (2014), R. Vilkonio (2012), R. Mankuvienės (2011), M. Kernan, D. Devine (2010), V. Lamanausko (2008), J. Ward (2008), Gilbertson ir kt. (2006), D. Suzuki (1997, 2014).

Ikimokykliniame amžiuje natūraliai dominuoja patirtinis vaiko mokymasis. Tad vienas iš aktualiausių uždavinių ikimokyklinio ugdymo auklėtojams ir kitiems pedagogams – suprasti vaikus, atpažinti jų poreikius, personalizuoti jų ugdymąsi, t. y. kurti kiekvieno vaiko individualumą atitinkančias ugdymo ir ugdymosi situacijas bei aplinkas bei sudaryti vaikui sąlygas jose aktyviai veikti taip, kad ši veikla būtų reikšminga pačiam besimokančiajam.

Šiame amžiuje vaikams natūralu rūšiuoti ir grupuoti tai, su kuo jie susiduria, todėl ugdymo aplinkoje turėtų būti daugiau įvairių objektų ir progų tokiai veiklai (Essa, 1992). Patirtinį ugdymą(si) atliepia ir konstruktyvizmo teorija (Peter L. Bergner, Thomas Luckman) bei holistinė filosofija (Forbess, Naesso), kuri teigia, kad holistinis ugdymas yra vaiką gerbiantis ugdymas, nes paiso pasireiškiančių besivystančio vaiko kūrybingumo impulsų.

Vilniaus miesto visuomenės ekologinio ir aplinkosauginio švietimo projektų prioritetinės kryptys 2016 –2017 metais yra viešosios gamtinės erdvės – edukacinė aplinka gyventojų ekologinės savimonės ugdymui. Veiklomis siekiama padėti gyventojams pažinti, pamilti ir saugoti savo gyvenamąją aplinką, jos biologinę įvairovę bei kraštovaizdžio savitumą, atskleisti žaliojo miesto grožį, o švietimo įstaigų aplinka – aplinkosauginio ir ekologinio švietimo erdvė. Taip pat akcentuojama vaikų ekologinės savimonės ugdymo miesto lopšeliuose-darželiuose svarba. Bene aktyviausi panaudodami gamtinę aplinką ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikus yra lauko darželiai bei mokyklos. Kai kurios užsienio šalys (Švedija, Suomija, Airija) turi galias lauko pedagogikos tradicijas. Šiose šalyse vaikai didesnę dienos laiko dalį praleidžia gamtoje, o esant nepalankioms oro sąlygoms, tai bent vieną valandą vaikai būna gryname ore. Tokių patirčių yra ir Lietuvoje² – kelias grupes turintys lauko darželiai įsikūrę Vilniuje, Vilniaus rajone (Bratoniškėse), Ukmergės rajone. Lauko pedagogikos specialistai taiko patirtinį vaikų ugdymą – organizuoja ugdymo(si) procesą gamtinėje aplinkoje, kurioje vaikas turi galimybę sistemingai sąveikauti su gamta, pažinti ją, stebėti, tyrinėti, eksperimentuoti ir pan. Veikla lauke daro teigiamą įtaką fizinei ir emocinei vaiko sveikatai, tokius darželius lankantys vaikai mažiau serga (veikla lauke grūdina, mažėja tikimybė užsikrėsti, kitaip nei uždaroje patalpoje). Lauke daugiau galimybių judėti, daugiau laisvės saviraiškai ir kūrybai, neišsemiamą erdvę tyrinėjimams ir atradimams. Todėl yra svarbu tyrinėti lauko pedagogikos patirtis, ieškoti galimybių didinti ugdymo įvairovę Vilniaus savivaldybei priklausančiuose darželiuose. Vis dėlto, vyrauja nuomonė, kad privataus sektoriaus siūlomos paslaugos (šiandienos situacijos akivaizdoje) veikiau priskiriamos „prabangos“ dimensijai, nei modelių įvairovės didinimo praktikai (Burškaitienė, 2014).

Žinant sostinės urbanizacijos apimtį bei numanant ikimokyklinių įstaigų galimybes ir poreikius, šiuo magistro darbu siekiama ištirti lauko darželių patirtį bei jos pritaikymo galimybes Vilniaus miesto ikimokyklinėse įstaigose.

Tyrimo probleminis klausimas. Kokie artimos gamtinės aplinkos veiksniai reikšmingi (gali būti reikšmingi) ugdant vaikų mokėjimą mokytis, kiek ja pasinaudojama personalizuojant vaikų ugdymo(si) galimybes?

---

² Pirmasis lauko darželis Lietuvoje įsteigtas Vilniuje 2014 m.

Tyrimo objektas. Ikimokyklinio amžiaus vaikų mokėjimo mokytis gebėjimų ugdymo(si) galimybės.

Hipotezė. Tikėtina, kad panaudojant artimą gamtinę aplinką sudaromos palankios sąlygos ugdyti(s) vaikų mokėjimo mokytis gebėjimams. Formuliuotė pagrįsta remiantis užsienio šalių lauko pedagogikos patirtimi.

Tyrimo tikslas – Vilniaus miesto atvejo analizės pagrindu ištirti ikimokyklinio amžiaus vaikų mokėjimo mokytis gebėjimų, panaudojant artimą gamtinę aplinką, ugdymo(si) galimybes.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti Lietuvos Respublikos (LR) ikimokyklinio ugdymo sistemą reglamentuojančius dokumentus ir mokslinę literatūrą ikimokyklinio amžiaus vaikų mokėjimo mokytis gebėjimų ugdymui panaudojant artimą gamtinę aplinką aspektu.
2. Išanalizuoti Lietuvos ir užsienio šalių patirtį (mokslinės analizės pagrindu) panaudojant gamtinę aplinką vaikų ugdymui.
3. Ištirti Vilniaus miesto pedagogų požiūrį į artimos gamtinės aplinkos reikšmingumą ir panaudojimo galimybes ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikų mokėjimo mokytis gebėjimus.

Tyrimo metodai:

- Teoriniai: mokslinės literatūros analizė atlikta siekiant aptarti gamtinės aplinkos panaudojimo aspektus. Švietimo dokumentų analizė atlikta siekiant įvertinti švietimo politikos požiūrį ir nuostatas į gamtinių aplinkų panaudojimą, užtikrinant kokybišką ikimokyklinio amžiaus vaikų mokėjimo mokytis gebėjimų ugdymą.
- Empiriniai: focus grupės diskusija, anketinės apklausos metodas taikytas siekiant nustatyti gamtinės aplinkos panaudojimo galimybes užtikrinant kokybišką ikimokyklinio amžiaus vaikų mokėjimo mokytis gebėjimų ugdymą N ikimokyklinio ugdymo institucijose.
- Statistiniai: skaičiuoti absoliutieji ir santykiniai dažniai, skirtumams tarp grupių nustatyti buvo taikytas chi kvadrato kriterijus. Skirtumai laikyti statistiškai patikimais, esant ne didesnei kaip 5 proc. paklaidai ($p < 0,05$). Ieškota koreliacinio ryšio tarp kintamųjų.

Tyrimo metodologija remiasi šiomis esminėmis teorijomis, požiūriais ir koncepcijomis:

Konstruktivizmo teorija, kuri teigia, kad tiek asmeninė, tiek ir socialinė realija yra ne tik atrandama, bet ir kuriama, konstruojama. Edukacinio konstruktivizmo teorijos teiginiai leidžia suprasti ne tik tai, ką žmonės žino, bet ir kaip pažinimas vyksta, kaip žmogus konstruoja žinias. Socialinis konstruktivizmas pagrindžia tai, kad mokymasis vyksta bendravimo ir

bendradarbiavimo procese, kuriam būdinga tai, kad besimokantieji turi autentiškų (realių, su gyvenimu susijusių) potyrių ir gali būti mokymosi programų bendraautoriai. Vadovaujamas nuostata, kad kiekvieno besimokančiojo žinios ir patirtis yra skirtingos, todėl mokymuisi reikalingi skirtingi metodai (Bitinas, 2000). Ikimokyklinio amžiaus vaikai aktyviai veikdami artimoje gamtinėje aplinkoje turi galimybes patys kurti savo mokymuisi reikšmingas aplinkas, tokia aplinka atvira vaikų potyriams ir emociniams išgyvenimams, nes imli probleminėms situacijoms susidaryti. Tai provokuoja vaikus patiems spręsti problemas, ieškoti išeičių ir taip konstruoti savo naują žinojimą.

Holistine (visumine) filosofija, kuri siekia į viską pažiūrėti kompleksiskai, suvokti save ir aplinką kaip vieną nedalomą visumą, būti glaudžiamame ryšyje su aplinka bei gamta. Holistinės filosofijos atstovai – Forbess, Naesso. Natūralioje gamtinėje aplinkoje vaikams yra galimybės įsitraukti į tam tikrą veiklą, nes vaikai gali manipuliuoti joje esančiais objektais ir, būnant sąveikoje su jais, suprasti priežasčių ir pasekmių ryšius. Kitiškai reflektuojant ir analizuojant veiklą sudaromos galimybės įgyti naudingų išvalgų apie savo elgesį ir veiksmus toje aplinkoje, jas panaudoti tiek savo suvokimui ir elgesiui keisti, tiek ir aplinkos pagal savo poreikius pertvarkymui. Tai vaikams leidžia pasijausti neatsiejama tos aplinkos dalimi.

Tyrimo bazė ir imtis

Tyrimas vyko Vilniaus miesto ikimokyklinio ugdymo įstaigose. Vilniuje yra 237 savivaldybės ikimokyklinių įstaigų (vaikų lopšelių-darželių) ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų (2017-03-24 AIKOS sistemos duomenimis). Tyrime dalyvavo 333 respondentai.

Tyrimo organizavimo etapai. Tyrimas buvo organizuotas dviem etapais:

Pirmajame etape buvo analizuojama mokslinė literatūra, interneto duomenų bazės, užsienio šalių lauko pedagogikos patirtis ir ugdymo programos. Tai padėjo aiškiau suvokti ir sukonkretinti darbo temą, tyrimo tikslą bei uždavinius.

Antrajame etape atlikta tyrimo duomenų kiekybinė ir kokybinė analizė. Remiantis gautais rezultatais tikrinta tyrimo hipotezė, suformuluotos darbo išvados.

Darbo teorinis - praktinis reikšmingumas:

1. Teoriškai pagrįsta užsienio šalių ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo gamtinėje aplinkoje samprata, patirtis ir pritaikymo galimybės.
2. Ištirtas pedagogų požiūris į artimos gamtinės aplinkos reikšmingumą ir panaudojimo galimybes ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikų mokėjimo mokytis gebėjimus.
3. Empiriškai pagrįstomis tyrimo išvadomis bei rekomendacijomis turės galimybę remtis ikimokyklinių įstaigų vadovai ir steigėjai planuodami bei tobulindami ugdymo turinį.

Darbo struktūra. Darbo struktūrą sudaro: santrauka lietuvių kalba, santrauka anglų kalba, įvadas, pagrindinės sąvokos, 2 skyriai, diskusija, išvados, rekomendacijos, naudotos literatūros ir interneto duomenų bazių sąrašas (77 šaltiniai), 7 priedai. Darbe pateikiama 14 lentelių ir 21 paveikslas. Darbo apimtis – 82 puslapiai.

Pagrindinės sąvokos

Artima gamtinė aplinka – 1. Natūrali gamtinė aplinka, esanti ikimokyklinės įstaigos teritorijoje ir už jos ribų t. y. kitos žalios erdvės (pieva, miškas, upė, parkas, sodas ir kt.). 2. Gamtinė aplinka yra sąlygų, nuostatų, požiūrių, santykių ir veiklos būdų bei priemonių visuma, konkreti erdvė gamtoje, lemianti ugdymo gamtoje proceso sėkmę. 3. Aplinka – gamtoje funkcionuojanti visuma tarpusavyje susijusių elementų (žemės paviršius ir gelmės, oras, vanduo, dirvožemis, augalai, gyvūnai, grybai, mikroorganizmai, organinės ir neorganinės medžiagos, žmogus, visuomenė ir antropogeniniai komponentai) bei juos vienijančios natūraliosios ir antropogeninės sistemos (LR Aplinkos apsaugos įstatymas, 2011).

Ikimokyklinis amžius – vaikai nuo 3 iki 6 metų, taip pat priešmokyklinio amžiaus vaikai nuo 6 iki 7 metų.

Gebėjimas – mokėjimas atlikti tam tikrą veiklą, remiantis įgytų žinių, įgūdžių, gebėjimų, vertybinių nuostatų visuma (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2006). Asmeniniai veiksniai: motyvacija, valia, interesai, kryptingas domėjimasis, smalsumas.

Sinonimai – sugebėjimas, geba, galėjimas, mokėjimas, gabumas, mokumas, veiksnumas. (Lietuvių kalbos sinonimų žodynas 2002).

Mokėjimo mokytis gebėjimas – gebėjimas individualiai organizuoti savo mokymąsi, jį individualizuojant ir grupėje, atsižvelgiant į laiką ir informacijos kiekį. Gebėti įsisavinti naujas žinias ir įgūdžius, juos pritaikant praktinėje veikloje: namų aplinkoje, darbe, mokantis, šviečiantis. Šis gebėjimas grindžiamas asmens motyvacija ir pasitikėjimu.

Patirtinis / patyriminis mokymas(is) – mokymo(si) strategija, kai esminis mokymo(si) išteklius yra patirtis. Tai mokymas(is) veikiant, kai besimokantieji kuria savo žinojimą, įgauna įgūdžių. Ugdomi gebėjimus ir vertybes iš tiesioginės savo, o kartais ir kitų patirties. Yra integrali aktyvaus mokymo(si) dalis, nes jis vyksta tik tada, kai besimokantieji įtraukiami į tam tikrą veiklą, ją kritiškai reflektuoja ir analizuoja, o gautų rezultatų pagrindu įgyja naudingų įžvalgų, kurias panaudoja savo suvokimui ir elgesiui keisti (Patirtinio mokymo(si) strategija: mokymas(is) iš patirties ir per patirtį, 2015).

Patirtinis ugdymas – tai ugdymo tikslu kryptingai suorganizuotas procesas, kai mokomasi iš asmeninės ugdymo metu nutinkančios patirties dalyvaujant tam tikrose veiklose.

Ugdymas lauke – 1. Multidisciplininė veiklos sritis, akcentuojanti gyvenimo patirties, aktyvios sąveikos su gyvenamąja aplinka svarbą asmenybės vystymuisi, ypač aplinka ne patalpose. 2. Tai yra ugdymas lauke, apie lauką ir laukui (Donaldson ir Donaldson, 1958). 3. Tai už mokyklos sienų egzistuojančių resursų panaudojimas realizuojant formalaus ugdymo tikslus (Knapp, 1990; cit. Lund, 1997). Šių dienų perspektyvoje ne tik formalaus, bet ir neformalaus. 4. Tai įvairaus pobūdžio žmogaus ir gamtos, žmogaus ir visuomenės sąveikų gausa (S.Pierst, 1986).

Savivaldus – Savivaldus mokymasis pačia bendriausia prasme suprantamas kaip mokymosi strategija, kada besimokantysis pats valdo savo mokymosi procesą bei prisiima visišką atsakomybę už savo mokymosi kokybę ir patirtį. Savivaldus mokymasis kaip reiškinys gali būti nusakomas per skirtingus požiūrius (Reischmann, 1997): 1. Tai – autodidaktinis mokymasis gyvenimo kontekste; 2. Besimokančiojo valdomas mokymosi procesas; 3. Mokymosi savivalda; 4. Asmeninė autonomija. Besimokančiojo autonomiškumas; teisė mokyti savaip; gebėjimas valdyti savąjį mokymąsi, jo procesus (pagal Jucevičienę 2007).

Personalizuotas (t. y. suasmenintas) – Pagrindinis personalizuoto mokymosi principas teigia, kad nėra unikalios, vienintelės mokymo strategijos, tinkančios visiems besimokantiesiems, todėl didžioji dalis sėkmingo mokymosi tikslų pasiekimo priklauso nuo to, kaip mokymo ir mokymosi procese atsižvelgiama į individualius besimokančiųjų skirtumus (Fleming, 2001). Personalizavimas yra adaptavimas atsižvelgiant į žinomą naudotoją ir nulemtas konkrečių jo veiksmų siekiant specifinių, individualių tikslų (Barrios, 2007).

1. IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ MOKĖJIMO MOKYTIS GEBĖJIMŲ UGDYMO(SI) PANAUDOJANT ARTIMĄ GAMTINĘ APLINKĄ TEORINĖS PRIELAIDOS

1.1. Ikimokyklinio amžiaus vaikų mokėjimo mokytis gebėjimų sampratos analizė

Mokymosi visą gyvenimą idėja laikytina vienu svarbiausių švietimo tikslu ir laukiamu rezultatu. Todėl ir Europos, ir Lietuvos švietimo dokumentuose kaip viena iš svarbiausių kompetencijų įvardijamas mokėjimas mokytis. Tai esminė kompetencija, kurios reikia, kad mokymasis visą gyvenimą taptų realybe. Europos valstybės yra susitarusios dėl *mokėjimo mokytis* kompetencijos apibrėžimo: „polinkis ir gebėjimas organizuoti bei reguliuoti savo paties mokymąsi, efektyviai valdyti savo laiką, spręsti problemas, įgyti, apdoroti, įvertinti ir įsisavinti naujas žinias bei šias žinias ir gebėjimus pritaikyti įvairiuose kontekstuose – namuose, darbe, ugdymo ir kvalifikacijos tobulinimo procesuose“. *Mokėjimas mokytis* apibūdinamas kaip „asmens noras ir pasirengimas imtis naujų užduočių, gebėjimas kontroliuoti pažintinius ir emocinius procesus mokymosi metu ir taikyti įgytus gebėjimus įvairiuose kontekstuose“ (Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos, 2008). Kitaip tariant, mokiniai turi būti pasiruošę būsimam savarankiškam gyvenimui, įsitvirtinti darbo rinkoje kuriant pridėtinę vertę. Asmenybės bendrojo išprusimo pagrindą sudaro žinių apie pasaulį sistema, tai ilgalaikės bei nuoseklios asmens pažintinės veiklos, atliekant įvairius socialinius-imitacinius vaidmenis, rezultatas.

Naujausi tyrimai³ (2016) rodo, kokių gebėjimų prireiks ateityje. Ataskaitos išvados grindžiamos įtakingiausių pasaulio darbdavių įmonėse dirbančių žmoniškųjų išteklių specialistų ir strategų atsakymais dėl to, kokį poveikį dabartiniai pokyčiai pasaulinėje darbo rinkoje daro galimybėms įvairiausiose pasaulio vietose ir ūkio šakose ir gauti darbą, kokių gebėjimų turintys asmenys turi daugiausia galimybių įsidarbinti (1lentelė).

1 lentelė. **10 svarbiausių gebėjimų** (Pagal J. Soffel 2016 m.)

2020 metais	2015 metais
1. Gebėjimas spręsti sudėtingas problemas	1. Gebėjimas spręsti sudėtingas problemas
2. Kritinis mąstymas	2. Veiksmų derinimas su kitais asmenimis

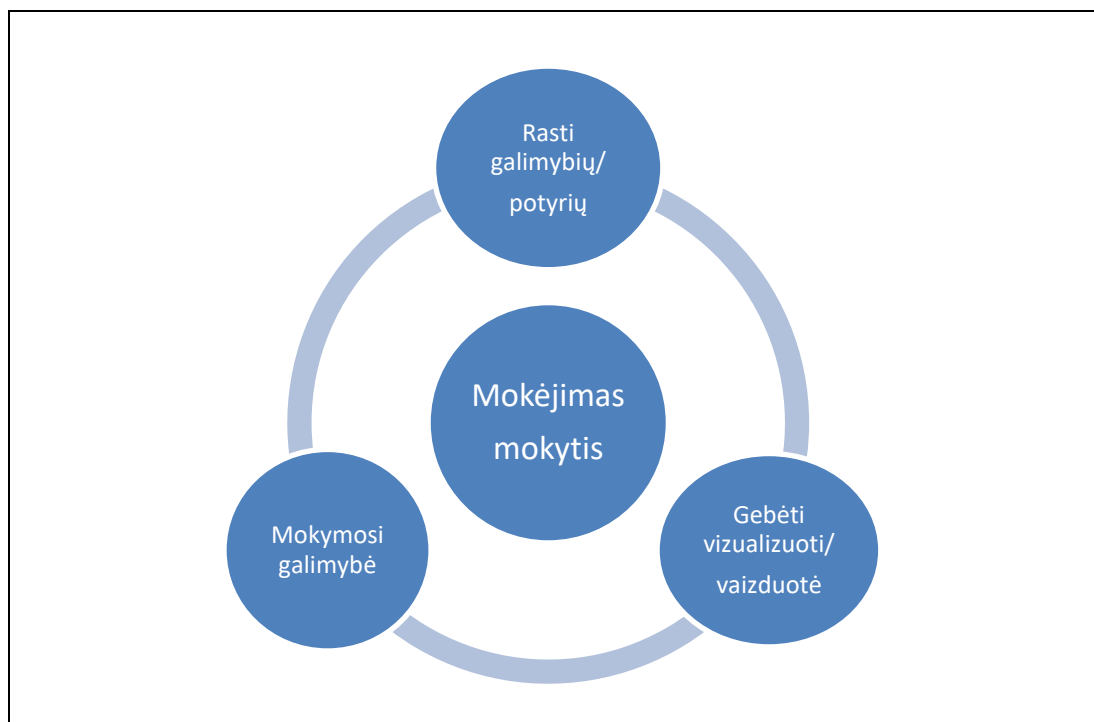
³ World Economic Forum internetinės svetainės tinklalapyje paskelbtas Jenny Soffel straipsnis „What are the 21st-century skills every student needs?“ (2016 m. kovo 10 d.).

3. Kūrybingumas	3. Žmogiškųjų išteklių valdymas
4. Žmogiškųjų išteklių valdymas	4. Kritinis mąstymas
5. Veiksmų derinimas su kitais asmenimis	5. Derybų menas
6. Emocinis intelektas	6. Kokybės vadyba
7. Nuovokumas ir gebėjimas spręsti problemas	7. Kryptingas paslaugumas
8. Kryptingas paslaugumas	8. Nuovokumas ir gebėjimas spręsti problemas
9. Derybų menas	9. Aktyvus klausymasis
10. Kognityvinis lankstumas	10. Kūrybingumas

Pagrindinis gebėjimas išlieka spręsti sudėtingas problemas. Pirmiausia, pats vaikas turi pamodeliuoti ir išspręsti problemą. Taip pat svarbūs gebėjimai – kritinis mąstymas bei kūrybingumas. Kaip matyti iš pateikto aktualiausių gebėjimų sąrašo, holistinės filosofijos šalininkai ragina atsižvelgti į vaiko prigimtį, ypač į kūrybišką, gyvybinį besiskleidžiančios asmenybės šaltinį. Kiti šaltiniai teigia, kad mokėjimo mokytis gebėjimus ankstyvajame amžiuje galima priskirti kūrybai. Visų 2020 metais prognozuojamų gebėjimų pamatai dedami ankstyvoje vaikystėje, jų raiškos elementai išryškėja ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų apraše (2014) (Toliau – Pasiekimų aprašas).

Kalbant apie ikimokyklinį amžių, labiausiai domimės tuo, kaip vaikai išmoksta, o ne tuo, kiek konkrečių žinių jie turi sukauptę (Essa, 1992). Pedagogams svarbiausia perprasti, kaip vaikai įgyja žinių, jas apdoroja ir pritaiko (Copple, DeLisi ir Sigel, 1982). Yra aišku, kad ikimokyklinio amžiaus vaikai patys kuria savo žinių sistemą (Beatty, 1994). „Konstruktyvizmas (P. L. Bergeris ir T. Luckmannas, L. Vygotskis, J. Dewey) bando pateikti socialiai teisingus modelius, kurie padėtų atsakyti į klausimą – Kaip pažinti tikrovę? Nes ne vien reprezentuojama realybė yra socialiai konstruojama, bet ir pačios esybės, į kurias šios reprezentacijos nurodo, yra socialiniai konstruktai.[...] Iš vaiko perspektyvos besiplėtojanti ugdymo konstravimo teorija bei praktika pateikia daug šių sampratų plėtojančių pedagogikos kryptių (žaidimo, dialogo, vaiko klausymosi, interpretacinė-kūrybiškumą skatinanti, humanistinė-demokratinė pedagogika), dėl ko, ugdomosios aplinkos rekonstravimas įmanomas tik suvokus ir įsisavinus vaiko ir vaikystės reiškinio kaitos procesus, kurių rekonstrukcija neįmanoma nesuteikus vaikui socialinio lauko veikėjo statuso“ (Burškaitienė, 2014, p. 14).

Priešmokyklinio ugdymo bendrojoje programoje (2014) teigiama, kad *mokėjimas mokytis*, kūrybiškumas, verslumas priešmokykliniame ugdyme integruojami į socialinę, komunikavimo, pažinimo, sveikatos ir meninę kompetencijas. **Mokėjimo mokytis** gebėjimai atsiskleidžia, vaikui domintis rašto elementais, mokyklinėmis priemonėmis, reikmenimis, veiklomis, ieškant informacijos *aplinkoje*, bandant ją sisteminti, interpretuoti, naudotis informacinėmis technologijomis; atkakliai siekti tikslo, sąlyginai prisiimti atsakomybę už savo veiklą, pasirinktas priemones, kūrybinę užduotį ar darbą atlikti nuo sumanymo iki norimo rezultato; tobulinti savo sumanymus, gebėti juos sukonkretinti, įsivaizduoti ir papasakoti draugams, kaip tai turėtų atrodyti, mokytis vieniems iš kitų; ieškoti įvairių būdų tikslui pasiekti, kliūtims įveikti, bandyti savarankiškai spręsti problemas. Mokėjimo mokytis gebėjimų ugdymo(si) kontekste labai svarbūs tampa klausimai ir klausinėjimas: itin didelę vertę įgauna ne pedagogo, o pačių vaikų keliami klausimai ir klausinėjimas. Mokėjimui mokytis gamtinėje aplinkoje svarbūs kognityviniai faktoriai pavaizduoti 1 paveiksle.

1 pav. **Mokėjimo mokytis gamtinėje aplinkoje faktoriai** (sudaryta darbo autorės pagal Priešmokyklinio ugdymo programą 2014)

Veikiant gamtinėje aplinkoje (1 pav.) sudaroma natūrali mokymosi galimybė – vaikas gali veikti pagal savo asmeninį mokymosi stilių, veikti motyvuotai, nes randa potyrių ir galimybių. Aktyvinami pažinimo motyvai (turima patirtis), vaizduotė, emocijos, siekiant

suvokiančiajam patenkinti savo smalsumą, rasti atsakymų į jį dominančius klausimus bei prisitaikyti prie aplinkos ar jos pasikeitimų.

Mokėjimas mokytis kildinamas iš savarankiško, savivaldžio mokymosi idėjų: tai *mokymosi projektai*, kuriuos savarankiškai vykdo besimokantieji. Ikimokykliniame amžiuje *mokėjimas mokytis* suprantamas kaip noras ko nors išmokti ir atkaklus to tikslo siekimas. Tai gebėjimas išsikelti mokymosi ar kitos veiklos tikslus, planuoti, kaip jų bus siekiama, pasirinkti tinkamus veikimo būdus, apmąstyti, kaip sekėsi ir kokie veiklos ar mokymosi rezultatai, kokie tolesni tikslai. Vaikas gali savarankiškai pasakyti, ką jis nori sužinoti, ką veikti – tiesiog iš pateiktų pedagogo pasiūlymų pats kažką pasirinkti. Be to, aktualu, kad vaikas galėtų „pasikalbėti su savimi“ keliant sau aktualius klausimus apie tai, kas padėjo ar sutrukdė vienam ar kitam veiksmui, ką kitą kartą darytų kitaip, kokios priežastys galėjo lemti vieną ar kitą rezultatą, kokius potyrius išgyveno, kas buvo malonu, o kas ne taip malonu ir pan. Tai pirmieji reflektavimo įgūdžiai, kurie pačiam vaikui (o kartu ir pedagogui, tėvams) suteikia grįžtamojo pobūdžio informaciją ir leidžia projektuoti tolesnius veiksmus, sieti priežastis su pasekmėmis. Svarbu pastebėti, kad nors šių gebėjimų raiška ikimokykliniame amžiuje yra daugiau fragmentinio, epizodinio pobūdžio, vis tik taip yra dedami mokėjimo mokytis pamatai, o tuo pačiu ir savivaldžio mokymosi pamatai. Svarbu, kad vaikams pedagogai sudarytų galimybes rinktis, ką vaikai nori veikti, išmokti, o patį vyksmą nepamirštų su vaiku aptarti. Geros mokyklos koncepcijoje yra įtvirtinta nuostata, kad mokymasis turi būti personalizuotas ir savivaldis, tad tam reikia ruošti jau ikimokykliniame amžiuje. Remiantis mokėjimo mokytis nuostata galima išskirti šiuos mokėjimo mokytis ikimokykliniame amžiuje veikimo laukus ir rodiklius (žiūrėti 2 lentelę):

2 lentelė.

Veikimo laukai ir rodikliai

(Sudaryta darbo autorės pagal Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašą 2015)

Mokėjimas mokytis yra...	Veikimo laukas:	Rodiklis
Numatymas, ko nori išmokti	Žaisdamas	Aktyvinama vaizduotė
	Stebėdamas kitus vaikus	Savaip įsivaizduoja ir supranta
	Stebėdamas suaugusius	
Aktyvus mokymasis	Bendraudamas	Randa galimybių
	Klausinėdamas	Gebėjimas išsikelti užsibrėžtus tikslus
	Išbandydamas	Įvaldo kai kuriuos mokymosi būdus

	Tyrinédamas	Pradedu suprusti supančią aplinką
Gebėjimas apmąstyti, ko ir kaip išmoko	Spręsdamas problemas	Ieško išeičių
	Kurdamas	Džiaugiasi tuo, ko išmoko
	Ieškodamas informacijos	Pradedu suprusti mokymosi procesą.
Gebėjimas planuoti ar koreguoti savo tolesnius veiksmus ar veiklą	Aptardamas savo veiksmus	Numato ką kitą kartą kitaip darys

Nuolatinis aplinkos tyrinėjimas kaip ir žaidimas yra natūrali vaiko būseną bei vienas svarbiausių jo asmenybės vystymosi veiksnių. Mokėjimo mokytis gebėjimai perduodami per visą veiklą gamtinėje aplinkoje: savo žinių ir gebėjimų pritaikymą; svarbaus nuo nesvarbaus skyrimą, pasirengimą mokytis iš kitų. Ikimokyklinio ugdymo kontekste mokėjimas mokytis ateityje padėtų tenkinti svarbius ir įvairiapusių asmens poreikius ir įveikti sunkumus įvairiose aplinkose.

1.2. Mokėjimo mokytis gebėjimų ugdymosi aktualizavimas Lietuvos švietimą reglamentuojančiuose dokumentuose

Ikimokyklinio ugdymo tikslas – padėti vaikui išsiugdyti savarankiškumo, sveikos gyvensenos, pozityvaus bendravimo su suaugusiais ir bendraamžiais, aplinkos ir savo šalies pažinimo, kūrybiškumo ir mokėjimo mokytis pradmenis (Pasiiekimų aprašas 2014). Tai numato švietimą reglamentuojantys dokumentai (žiūrėti 3 lentelę)

3 lentelė. **Mokymą(si) reglamentuojantys švietimo dokumentai**

Lietuvos švietimą reglamentuojantys dokumentai	Teiginys	Aspektas
Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas (1991)	7 str. Ikimokyklinis ugdymas 1. Ikimokyklinio ugdymo paskirtis – padėti vaikui tenkinti prigimtinius, kultūros, taip pat ir etninės, socialinius, pažintinius poreikius. 8 str. Priešmokyklinis ugdymas	Pažintinės veiklos planavimas, organizavimas ir įgyvendinimas individualiai ar grupėje, kaip reikšminga asmenybę ugdanti ir savarankiškam produktyviam gyvenimui informacinėje visuomenėje rengianti veikla. Ugdymas(is) orientuotas į kiekvieno vaiko gebėjimus ir galimybes.

	1. Priešmokyklinio ugdymo paskirtis – padėti vaikui pasirėngti sėkmingai mokytis pagal pradinio ugdymo programą.	Įstaigos vidaus ir išorės aplinka atitinka vaikų amžių, poreikius, interesus.
JT Vaiko teisių Konvencija (1992)	29 str. 1. Valstybės dalyvės susitaria, kad vaiko lavinimo tikslas turi būti: a) kuo visapusiškiau ugdyti vaiko asmenybę, talentą ir protinius bei fizinius sugebėjimus; [...] d) parengti vaiką sąmoningam gyvenimui laisvoje visuomenėje, pagrįstam supratimo, taikos, [...]; e) ugdyti pagarbą gamtai.	Kiekvienas vaikas pripažįstamas kaip unikali, besikeičianti, aktyvi individualybė. Jis žaidžia, kaupia patirtį, greitai mokosi, turi savitą pasaulio matymą, kuria savo vertybes.
XVII Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa (2016)	124 punktas. Lietuvos mokyklos vizija remiasi nuostata, kad pagrindinis ir aukščiausias mokyklinio ugdymo tikslas yra ugdyti brandų visapusiškai išsilavinusį žmogų, kuris savo ateitį sąmoningai sietų su Lietuva ir save suvoktų kaip savo tautos ir valstybės kūrėją. Švietimo ir mokslo politikos esminė kaita – lanksti [...] kiekvienam prieinama švietimo sistema, kuri sudaro galimybes mokytis ir tobulėti visą gyvenimą ir kuri atitinka asmens ir Lietuvos poreikius 127.1. Sukursime lygiavertes ankstyvojo ir bendrojo ugdymo sąlygas, įskaitant <i>neformalųjį ugdymą, sieksime ugdymo įstaigų įvairovės</i> , atsižvelgus į specifinius vietos bendruomenės ir besimokančiųjų poreikius.	Tai atliepia ir mokymosi visą gyvenimą sampratą. - p. 136.1 pažymima, kad bus siekiama mokyklų savitumo: „Atversime galimybes įvairiems mokyklos modeliams – darnios mokyklos, „žaliosios“ mokyklos, sveikatą stiprinančios mokyklos ir kt.“. Siekama sukurti įvairesnes ugdymo įstaigas, atsižvelgiant į bendruomenės ir besimokančiųjų poreikius.
Geros mokyklos koncepcija (2016)	13.4. Geroje mokykloje ugdymas (mokymas) nėra savitiksliis – jis padeda mokiniui ugdytis įvairias jam ir visuomenei svarbias kompetencijas, moko	Mokoma(si) pagal individualius poreikius ir pasirinkimus, pagrįstus asmenine patirtimi, siekiais, prasmės suvokimu. (...) Mokymo(si) šaltiniai įvairūs, įtraukiantys, tikslingi, nebijoma naudoti įvairias ir

	<p>lankstumo kintant aplinkai bei gebėjimo susidoroti su iššūkiais, skatina savarankiškai kelti klausimus ir mąstyti. Daug dėmesio skiriama mokymui(si) mokytis – rasti, pasirinkti, įprasminti žinojimą.</p> <p>13.9. Ugdymasis (mokymasis): dialogiškas ir tyrinėjantis. Jį apibūdina šie bruožai: įdomus ir auginantis (stebinantis, provokuojantis, kuriantis iššūkius, pakankamai platus, gilus ir optimaliai sudėtingas); atviras ir patirtinis (pagrįstas abejone, tyrinėjimu, eksperimentavimu ir kūryba, teise klysti, rasti savo klaidas, jas taisyti); personalizuotas (suasmenintas) ir savivaldis [...] kontekstualus, aktualus (ugdantis įvairias šiuolaikiniam gyvenimui būtinas kompetencijas, susietas su gyvenimo patirtimi, rengiantis spręsti realias pasaulio problemas, naudotis šaltinių ir informacinių technologijų įvairove).</p>	<p>netradicines priemones.</p> <p>Geroje mokykloje ugdymas/mokymas padeda mokytis. Ugdymas nėra savitiksliis – jis padeda mokiniui ugdytis įvairias jam svarbias kompetencijas, moko lankstumo kintant aplinkai bei gebėjimo susidoroti su iššūkiais, skatina savarankiškai kelti klausimus ir mąstyti. Didelis dėmesys skiriamas mokymui(si) mokytis – rasti, pasirinkti, įprasminti žinias.</p> <p>Mokomasi spręsti gyvenimiškas problemas, ugdomos šiuolaikiniam gyvenimui aktualios kompetencijos. Mokomasi tyrinėjant, eksperimentuojant, atrandant ir išrandant, kuriant, bendraujant.</p>
<p>Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ (2012)</p>	<p>Šio strateginio dokumento paskirtis – žadinti ir vienyti idėjas, kurių įgyvendinimas garantuotų visuomenės gerovę, piliečių orumą ir valstybės saugumą.</p> <p>Visoje Lietuvoje gyventojai turi palankias sąlygas neformaliai ugdymui ir mokymuisi visą gyvenimą plėtoti. Lietuva garsėja turtinga gamtine aplinka ir kultūrine terpe, <i>sukuriančia palankias sąlygas gyventi ir dirbti.</i></p> <p>Asmens kūrybingumui ugdyti svarbi ne tik mokymo programų kokybė, bet ir jį supanti fizinė aplinka.</p>	<p>Lietuvai reikia piliečių, kūrybingų asmenybių, nebijančių suklysti ir pripažinti savo klaidų reikia tokių pokyčių, kurie garantuotų kiekvieno asmens individualių gebėjimų ugdymą, pritaikymą ir pripažinimą. Kryptingai turi keistis ir pagrindinės visuomenės institucijos bei visuomenės gyvenimo sritys, jose turi būti vertinamas ir nuo mažens ugdomas kūrybingumas ir lyderystė.</p>
<p>Integruojamų</p>	<p>Integruojamosios</p>	<p>Uždaviniai pritaikomi</p>

programų gairės (2005)	(papildančiosios) programos – programos, apibrėžiančios ugdymo turinį ir laukiamus rezultatus, atsižvelgiant į gyvenimo aktualijas ir su jomis susijusius švietimo poreikius.	ikimokykliniame ugdyme: <ul style="list-style-type: none"> • Su konkrečių dalykų turiniu nesusietas požiūrių, nuostatų, gebėjimų ugdymas. • Turinio, kuris netelpa vieno dalyko rėmuose, pateikimas ir nagrinėjimas. • Pozityvaus elgesio, požiūrio ir vertybių ugdymas.
Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklos bendrosios programos (2003)	Pažintinės veiklos planavimas, organizavimas ir įgyvendinimas individualiai ar grupėje.	Reikšminga asmenybę ugdanti ir savarankiškam produktyviam gyvenimui informacinėje visuomenėje rengianti veikla
Europos Tarybos Komisijos nutarimas dėl visą gyvenimą trunkančio mokymosi erdvės sukūrimo Europoje (2001).	Bendrieji gebėjimai – tai visų žmonių asmeniniam pasitenkinimui ir vystymuisi, aktyviam pilietiškumui, socialinei integracijai ir užimtumui reikalingi gebėjimai. Įgiję bazinį išsilavinimą jauni žmonės turėtų turėti suaugusiųjų gyvenimui būtinus bendruosius gebėjimus ir juos toliau tobulinti, palaikyti ir atnaujinti mokydami visą gyvenimą. Žmonės turėtų sugebėti skirti laiko savarankiškam ir organizuotam mokymuisi, o besimokydami taip pat bendradarbiauti, [...].	Daugelis gebėjimų persipina ir papildo vienas kitą: vienai sričiai būdingi aspektai stiprina kitos srities gebėjimus. Svarbiausias mokymosi pagrindas – tai pagrindiniai kalbos, raštingumo, mokėjimo skaičiuoti ir IRT įgūdžiai, o mokyti padeda pirmiau minėtas gebėjimas „ <i>mokymasis mokytis</i> “. Kai kuriose metmenyse naudojamos sąvokos: kritinis mąstymas, kūrybingumas, iniciatyvumas, problemų sprendimas, pavojaus įvertinimas, sprendimų priėmimas ir konstruktyvus jausmų valdymas, vaidina pagrindinį vaidmenį ugdant visus šiuos gebėjimus.
Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija (2004)	13.2. Mokymosi visą gyvenimą plėtojimo srityje esminiu veiksmu laikytina <i>nuolatinio mokymosi kompetencija</i> , kurią turėtų įgyti pedagogai, dirbantys visose švietimo srityse, taip pat šią kompetenciją turėtų ugdyti mokiniai jau bendrojo lavinimo etape. [...]Vadinasi, <i>mokymas</i> tampa jau nebe epizodine patirtimi, o nuolatine gyvenimo dalimi. Pirmiausia tai bus būdinga ekonominio gyvenimo sričiai, nors tos pačios jėgos taip pat veiks socialinio, kultūrinio ir asmeninio gyvenimo sritis.	Šalyje sparčiai vystosi informacinės technologijos, kurios leidžia išplėsti mokymosi galimybių prieinamumą, pagreitinti reikalingos informacijos paiešką, sudaro sąlygas plėtoti tęstinį, nuotolinį mokymą, <i>neformalųjį švietimą</i> , demokratizuoti visą mokymosi procesą. Jauniems žmonėms iki 25 metų nepakaks įgyti gebėjimų visam gyvenimui. Jiems reikės platesnių, lengvai pritaikomų gebėjimų, įsisavinti naujus darbo metodus.
LR Savivaldos įstatymas(1994).	6 str. Savarankiškosios (Konstitucijos ir įstatymų	Savivaldybės organizuoja ikimokyklinį ugdymą. Siūloma plėsti

Nauja redakcija (2008)	nustatytos (priskirtos) savivaldybių funkcijos: 8. ikimokyklinio ugdymo, vaikų ir suaugusiųjų neformaliojo švietimo organizavimas, vaikų ir jaunimo užimtumo organizavimas.	bendruomenių savivaldą (suteikiant daugiau teisių mokyklos ir bendruomenių savivaldai) stiprinančią bendruomenių ir nevyriausybinių organizacijų dalyvavimą viešajame gyvenime.
Ikimokyklinio ugdymo mokyklos vidaus įsivertinimo metodika (2005)	2.1.4. Ugdymo(si) aplinkos, priemonių atitiktis vaikų amžiui, poreikiams bei interesams.	Ar / kiek ugdymo(si) aplinka atitinka vaikų ugdymosi (taip pat ir specialiuosius) poreikius (tyrinėti, aktyviai veikti ir pan.?)
Ikimokyklinio amžiaus Vaikų pasiekimų Aprašas (2014)	<i>Mokėjimo mokytis</i> sritis. Ugdydami vaiką, siekiame, kad jis augtų orus, smalsus, bendraujantis, sveikas, kuriantis, sėkmingai besiuogdantis.	Mokėjimo mokytis gebėjimai laiduoja mokymosi motyvaciją ir sėkmę, skatina aiškintis, ką jau moka, žino, ką norėtų ir kaip galėtų išmokti.

Taip pat būtina pabrėžti, kad mokyklos bendruomenės (tame tarpe ikimokyklinės įstaigos) darbą reglamentuoja kiekvienoje švietimo įstaigoje parengtos vidaus darbo tvarkos taisyklės bei pareiginiai nuostatai, kur numatyti bendrieji darbo santykių principai ir elgesio normos tarp įstaigos vadovų, mokytojų (auklėtojų), įstaigos personalo, ugdytinių, jų tėvų (globėjų, rūpintojų). Taigi, dokumentuose užfiksuoto mokėjimo mokytis gebėjimo aktualumas kiekvienoje ugdymo institucijoje įgauna savitą raišką, nes tai ugdymo bendruomenės susitarimo reikalas. Svarbiausia, kad šis gebėjimas yra užfiksuotas kaip reikšmingas asmenybės brandai ir jo ateities perspektyvai.

1.3. Vaikų mokėjimo mokytis gamtinėje aplinkoje ikimokykliniame amžiuje ugdymo(si) teorinės prielaidos

Nežiūrint to, kad analizuojamos ikimokyklinio amžiaus vaikų mokėjimo mokytis gamtinėje aplinkoje ugdymo(si) teorinės prielaidos, svarbu remtis 2014 m. patvirtinta „Geros mokyklos koncepcija“, kuri nubrėžia bendrąsias sampratos kas yra gera mokykla ir geras mokymas(is) gaires plačiąja prasme, nesusiaurinant jos iki mokyklos kaip konkrečios institucijos. Tad bendrosios nuostatos yra aktualios ir ikimokyklinio ugdymo sektoriui.

Geros mokyklos koncepcijoje teigiama, kad „Mokykla nesibaimina *aplinkų* ir baldų *išskirtinumo, neįprastumo*“. Vaikų mokėjimo mokytis gebėjimams ugdyti(s) reikalingos vis didėjančios aplinkos galimybės susidoroti tuo pat metu su keliomis pažinimo alternatyvomis, atlikti vienu metu kelis veiksmus, nuosekliai nukreipti dėmesį į įvairias situacijas. Šių gebėjimų ugdymui svarbi ir artimiausia gamtinė aplinka, nes joje vaikai aktyviai mokosi ir pažįsta juos supantį

pasaulį praktiškai bandydami, tyrinėdami, kurdami. Šis procesas priklauso nuo situacijos ir konteksto, t. y. žinios ir gebėjimai turi būti įgyti tokiose situacijose, kad vėliau galėtų būti tinkamai panaudoti, nes negalima mokymosi atskirti nuo gyvenimo.

Verta paminėti, kad dar 2011 m. Švietimo ir mokslo ministerijos ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtros 2011–2013 metų programos įgyvendinimo priemonių plane buvo numatyta, kad iki 2014 metų bus pagerintos sąlygos teikti kokybišką ikimokyklinį ir priešmokyklinį ugdymą (p. 22.3.); ne mažiau kaip 20 proc. ikimokyklinio ugdymo įstaigų taikys *naujus ikimokyklinio ugdymo organizavimo modelius* (p. 22.3.1.). Buvo parengti ikimokyklinio ugdymo organizavimo įvairovės modeliavimo ir organizavimo modelių aprašų pavyzdžiai. Vienas iš jų – „Metodinės rekomendacijos dėl ikimokyklinio ugdymo organizavimo formų įvairovės“ (2013 m. rugsėjo 18 d.) buvo pristatytas švietimo teikėjams ir suinteresuotiems asmenims. Pasiūlyti (4 lentelė) šie (su ugdymu gamtinėje aplinkoje susiję) modeliai, kuriuose numatytas pritaikomumas bei kliūtys:

4 lentelė. **Ikimokyklinio ugdymo organizavimo gamtinėje aplinkoje formų įvairovė**

(Metodinės rekomendacijos dėl ikimokyklinio ugdymo organizavimo formų įvairovės 2013 m.)

FORMŲ ĮVAIROVĖS MODELIS	PRITAIKOMUMAS/KLIŪTYS
MODELIS, KAI VASAROS METU VAIKAI UGDOMI EKSKURSIJOJE SU NAKVYNE	Pritaikomumas. Modelis yra aktualus įstaigoms, nes pakeičiant ikimokyklinio ugdymo organizavimo vietą suteikiama naujų patyrimų vaikams. Modelis nereikalauja papildomų didelių finansinių išteklių, tačiau norint įgyvendinti šį modelį reikia skirti laiko pasiruošimui bei Modelio derinimui su Steigėju, darbuotojais ir tėvais. Įstaigos turėtų rasti ilgalaikius partnerius kitose savivaldybėse, kurios norėtų vasaros laikotarpiui priimti ir sudaryti ugdymo(si) sąlygas grupei ir organizuoti savo vaikų grupės atvykimą į jūsų Įstaigą.
MODELIS, KAI RUDENĮ VAIKAI KASDIEN UGDOMI MIŠKE	Pritaikomumas. Modelis yra aktualus Įstaigoms, nes padeda stiprinti vaikų sveikatą, garantuoja sėkmingesnę fizinę vaiko raidą, suteikia vaikams naujų patirčių tyrinėjant ir pažįstant gamtinę aplinką, žadina ir stiprina ekologines vertybes. Šio modelio vaikams pageidauja šeimos, besilaikančios sveikos gyvensenos principų. Modelis nereikalauja papildomų didelių finansinių lėšų, tačiau norint įgyvendinti šį modelį reikia skirti laiko pasiruošimui bei Modelio derinimui su steigėju, darbuotojais ir tėvais.
MODELIS, KAI VAIKAI UGDOMI SESIJOMIS PATALPOSE IR LAUKE	Įgyvendinimo sudėtingumas. Norint įgyvendinti šį Modelį, reikia turėti tinkamas Grupės patalpas bei salę, lauko žaidimų aikštelę prie pat Įstaigos, kad perėjimas iš Grupės patalpų į kitą aplinką būtų lengvas. Būtina sudaryti partnerystės sutartis nuolatiniam vaikų ugdymuisi edukacinėse aplinkose už Įstaigos ribų. Taip pat, svarbu išsiaiškinti, ar bus

	<p>pakankamai vaikų, norinčių ugdytis 4 valandas per dieną skirtingu laiku.</p> <p>Teisinės kliūtys. Šis Modelis nepažeidžia šiuo metu galiojančių Higienos normų, kadangi naudojamos patalpos plotas atitinka Higienos normos ploto tenkančio vienam vaikui reikalavimus, o šioje patalpoje Grupės ugdomi skirtingu metu. Visgi, reikėtų atkreipti dėmesį į Higienos normos reikalavimus ir įrengti pakankamą kiekį individualių spintelių, rankšluosčių ir pan.</p> <p>Pritaikomumas. Modelis aktualus Miestuose ir kaimo vietovėse, kuriose trūksta ikimokyklinio ugdymo vietų Įstaigose. Tokiu atveju, Įstaiga, turinti vieną Higienos normas atitinkančią Grupės patalpą bei sporto salę ir lauko aikštelę, panaudodama lankstų kelių Grupių darbo tvarkaraštį sesijomis, su nedidelėmis investicijomis gali suteikti ugdymą iki 60 vaikų.</p>
--	---

Nėra duomenų, ar savivaldybių ikimokyklinės įstaigos pasinaudojo pasiūlytais modeliais, tuo tarpu privatus sektorius išnaudojo galimybes. Įkurtuose privačiuose lauko darželiuose vaikai ugdomi gamtinėje aplinkoje, o tėvai gali pasirinkti, kiek vaikas bus darželyje – pusę dienos ar visą.

Siekiant įgyvendinti numatytą turinį, svarbu analizuoti tai, kokia ugdymo aplinka būtų tam palanki. Lauko ugdomosios aplinkos dėka plečiamas vertybinių orientacijų laukas, padedantis kurti asmeninę tikrovę. Turtingiausia ugdymo aplinka yra gamta, kurioje vaikai gali atverti visus savo pojūčius, todėl ugdymo įstaigos skatinamos plačiau naudoti sodininkavimo veiklas ugdyme, įsirengti ar plėsti turimas žaliąsias erdves naudojant jas vaikų vidiniams patyrimams. Švietimo dokumentuose nurodoma, kad **ugdymo(si) aplinka**⁴: „dinamiška, atvira ir funkcionali. Ją apibūdina šie bruožai: „klasės be sienų“ (patogios, įvairios paskirties ir lengvai pertvarkomos erdvės, mokyklos patalpų naudojimo įvairovė, „klasės lauke“ ir kitoks mokyklos teritorijos pritaikymas ugdymui(si)); [...] Atvira ugdymo(si) aplinka – nuo tradicinių klasių erdvių pereinama prie „klasių be sienų“: ugdymo(si) procesas gali vykti ir koridoriuose, vestibuliuose, bibliotekoje, mokyklos kieme ir kitose vidinėse bei išorinėse mokyklos erdvėse“. Tokias mokymo(si)/ugdymo(si) sąlygas galėtų laiduoti lauko gamtinės aplinkos. Ugdymo(si) procesas ir veiklos galėtų vykti netoli įstaigos esančiose žaliosiose erdvėse (pieva, miškas, upė, parkas, sodas ir kt.). Tai laiduotų galimybę patobulinti mokyklą be finansinių investicijų (Švietimo problemos analizė, 2014). „Funkcionali, dinamiška ugdymo(si) aplinka – stimuliuojanti mokymąsi, skatinanti mąstymą, kūrybiškumą“ (Geros mokyklos koncepcija 2016). Visas šias idėjas siekiama įgyvendinti šiuolaikinėje mokykloje, tačiau ugdomosios veiklos organizavimo įpročius nėra taip lengva pakeisti, juolab, kad ugdymo organizavimas

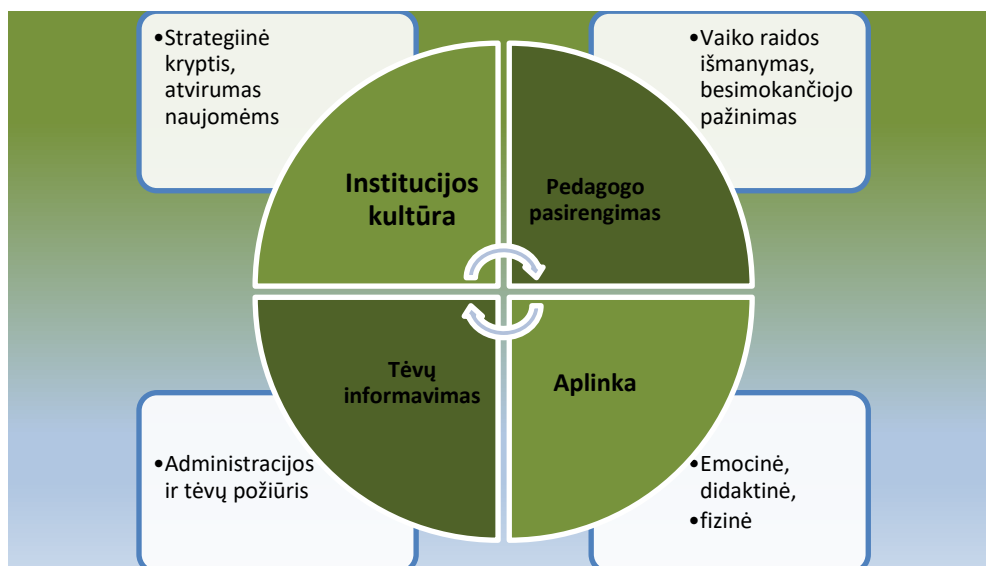
⁴ Geros mokyklos koncepcija (2016 p.13.8)

uždarose erdvėse, t. y. įstaigų pastatuose įrengtose patalpose yra drausmę ir tvarką propaguojančios pedagogikos pasekmė, kuri vis dar neužleidžia savo reikšmės pozicijų ne tik dėl pedagogų įpročių, bet ir dėl to, kad tėvai nėra linkę reikalauti ugdomosios veiklos įvairovę didinančių situacijų (Burškaitienė, 2014).

Galimybes panaudoti ugdymo(si) procese gamtines aplinkas nurodo ir Lietuvos higienos norma sklypo / teritorijos įrengimo reikalavimuose: Švietimo teikėjas, ugdantis iki 60 vaikų pagal ikimokyklinio ir (ar) priešmokyklinio ugdymo programą, gali neturėti savo sklypo / teritorijos ir naudotis kita vaikų žaidimui tinkančia erdve (pvz., viešojoje vietoje įrengta vaikų žaidimų aikštele, parko teritorija ir pan.). Tokiu atveju turi būti numatytos vaikų nuvykimo, grįžimo ir buvimo toje erdvėje saugos priemonės. (Lietuvos higienos norma HN 75:2016 „Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programų vykdymo bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ (įsigaliojo 2016-05-01), p. 15.).

Ugdomoji aplinka turėtų būti suvokiama kaip nedaloma ikimokyklinio ugdymo sistemos komponentė, tačiau ne kaip atskira komponentė. Tai padėtų išvelgti naujas ugdymo(si) prasmes. Būtina atrasti šiuolaikinio besimokančiojo saviraiškos potencialo realizavimo galimybes. Ta prasme mokymasis gamtoje suteikia galimybes kitokiam mokymuisi, kai besimokantieji realioje gamtinėje aplinkoje tyrinėja, kuria, tikrina, komunikuoja, pažadina asmeninę vaizduotę, diskutuoja, kvestionuoja, mokosi mokytis. Besimokančiojo žinios gamtinėje veikloje „konstruojasi“ autentišku patyrimu. Esminė nuostata: „holistinis požiūris į besimokantįjį, nusiteikimas sudaryti visas bioedukacines sąlygas visuminiam asmenybės ugdymui(si), specialiai žadinant interesų kūrybiškumą ir mokant įsisąmoninti procesą ir asmeninius atradimus (Ališkevičiūtė, 2015).

Savo *sukauptą patirtį*, žinias ir gebėjimus vaikai parodo skirtingais būdais – žaisdami, bendraudami, kalbėdami, *tyrinėdami*, kurdami, *spręsdami kasdienes problemas*. Ikimokykliniame amžiuje svarbu, koks pedagogas yra šalia vaiko – ar pedagogas pažįsta besimokantį, leidžia vaikui atrasti, tyrinėti, rizikuoti, klysti ir mokytis iš klaidų. Pedagogui svarbu žinoti tėvų požiūrį į ugdymą gamtinėje aplinkoje, nes daugėja rizikų: nuo išteptų, šlapių drabužių iki vaiko saugumo ir traumų.

2 pav. Mokėjimą mokytis lemiantys veiksniai

(sudaryta darbo autorės pagal „Metodinės rekomendacijos mokytojų veiklai vertinti“ 2007)

Pateiktoje schemeje (2 pav.) matome, kad mokymasis labai priklauso nuo aplinkos, kultūros ir atmosferos. Taigi, mokymo(si) aplinka turi skatinti, o ne trukdyti. Vaikai gali suprasti daug daugiau nei jiems būtų leidęs jų akiratis, jei kiti asmenys (šiuo atveju pedagogai) sudaro galimybes pamatyti naujas erdves dialogo dėka, tuomet įvykiai, daiktai įgauna kitas prasmes (Burškaitienė, 2014). Todėl holistinės filosofijos šalininkai ragina atsigręžti į vaiko prigimtį, ypač į kūrybišką, gyvybinį besiskleidžiančios asmenybės šaltinį.

Išanalizavus švietimą reglamentuojančius dokumentus, galima teigti, kad Lietuvoje yra galimybės ir sąlygos visokeriopai ugdyti(s) ikimokyklinio amžiaus vaikų mokėjimo mokytis gebėjimus gamtinėje aplinkoje. Pedagogai raginami bei skatinami išnaudoti naujas edukacines gamtines erdves, ieškoti būdų sukurti įdomų, provokuojantį, ganėtinai platų ir gilų ugdymo turinį. Nepaisant to, kad LR švietimą reglamentuojantys dokumentai gana aiškūs ir sistemingi, ugdymo realybė kalba apie ką kita (Burškaitienė, 2014). Anot L. Duoblienės (2008), švietimą reglamentuojančiuose dokumentuose esti kontraversiško dėmuo, t. y. dokumentuose vyrauja humanistinę ugdymo sampratą skelbiančios nuostatos, kurios deklaruoja, kad humanistiniai ugdymo principai, tokie kaip vaiko unikalumo puoselėjimas yra prioritetiniai. Tačiau ugdymo realybėje taikomos, iš principo, šiai nuostatai nederančios priemonės, pvz., įvairūs standartai ugdymo vyksmui matuoti. Lietuvoje vaikų ugdymą ribojantis veiksnys, kurį būtų galima priskirti objektyvių veiksnių kategorijai, tam tikri „biurokratiniai“ suvaržymai siekiant užtikrinti ugdytinių saugumą. Kalbant apie mokinių saugumą svarbu neigiamų pasekmių

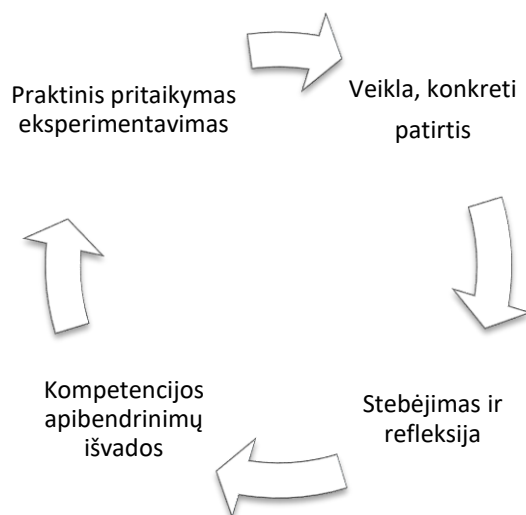
rizikos mažinimas, tačiau kartu ugdymas tampa atsietas nuo tiesioginio kontakto su aplinka, su objektais, kuriuos siekiama pažinti, suprasti, pajusti, pasaugoti (Vilkonis (sud.), 2008).

1.4. Artima gamtinė aplinka kaip mokėjimo mokytis gebėjimų raiškos ir ugdymo(si) veiksnys

Ugdymo(si) procese pabrėžiama ugdymo institucijos kuriamos ugdymo aplinkos svarba ir gebėjimas sukurti tokią ugdymo(si) aplinką, kurioje yra atliepiami įvairūs vaikų mokymosi lūkesčiai ir poreikiai. Vaikų mokymosi lūkesčius ir poreikius gali atliepti artima gamtinė aplinka. Joje yra natūralios galimybės vaikui reikštis, mokytis iš patirties, savarankiškai spręsti problemas, nes pati aplinka yra atvira natūraliai kaitai, gausu priežastiniais ryšiais susietų vyksmų ir t.t. Tiriamieji darbai aplinkoje skatina būti aktyviais, mažančiais, pastabiais ugdymo proceso dalyviais – tai puikus savarankiškumo, sąmoningo ir atsakingo elgesio aplinkoje ugdymo pavyzdys. Atliekant veiklą gamtoje, taikomi įvairūs gamtamokslinio tyrimo komponentai: hipotezių kėlimas, eksperimentas, stebėjimas, matavimas, interpretavimas, klasifikavimas, pakartojimas, duomenų pateikimas, apibendrinimas ir kt. Atsiranda galimybė rizikuoti (lipimas, šokinėjimas, kliūčių įveikimas ir kt.) bei įvertinti rizikas. Vyrauja nuomonė, kad suaugusieji, norėdami apsaugoti vaikus nuo nesėkmių, traumų, ligų perdėtai saugo vaikus, o pati vaikų veikla tampa labai apribota visokių taisyklių, normų, dominuoja nepasitikėjimo vaiku kultūra. Vaikas, neturėdamas patirties, vargu ar išmoks nugalėti sunkumus, įvertinti rizikas. Tai patvirtina ir konstruktyvistinė teorija, kuri traktuoja mokymąsi kaip naujų gausėjančių žinių įgijimo, klasifikavimo ir perdirbimo procesą, atsižvelgiant į tai, kad be individualios patirties ir jau esamų žinių neįmanomi jokie kognityviniai procesai. Todėl nuo nulinės rizikos šiandien pereinama prie saugios rizikos sąlygų užtikrinimo. Tai ugdo vaikų pasitikėjimą savo jėgomis, o ugdymo procesas savo prigimtimi tampa patrauklus ir motyvuojantis, nes yra sustiprintas emociniu patyrimu.

1.4.1. Mokymosi iš patirties artimoje gamtinėje aplinkoje galimybių raiška

Mokymasis turi būti daugialypis procesas, kad kiekvienas mokinys galėtų išreikšti save. Todėl besimokančiajam šalia poreikių iškyla ir nuolatinės patirties atnaujinimo būtinybė, naujų žinių, veiklos būdų, priemonių pažinimo poreikis. (Želvys, 1999). Patirtinio mokymosi teorijos (*angl.* Experiential Theory Learning) pradininkai Alice Kolb ir David Kolb (A. Y. Kolb & Kolb, 2005) yra įsitikinę, kad mokymasis apima keturis etapus (3 pav.)

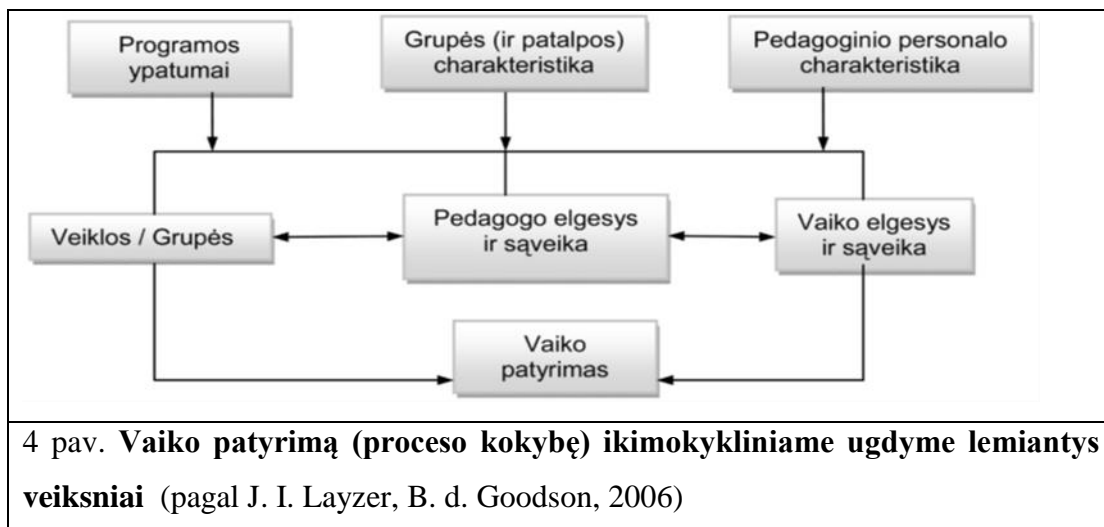

3 pav. **Patirtinis mokymasis pagal D. Kolb**

Patirtinis mokymasis pripažįsta, kad vaikai geriausiai mokosi iš savo asmeninės patirties ir savo atradimų. Kad pasiektų numatytų vaikų grupės ir kiekvieno vaiko ugdymosi rezultatų, ikimokyklinio ugdymo auklėtojai kuria grupėje situacijas *patirtiniam* vaikų ugdymui(si), koordinuoja jų ugdymosi procesą. Patirtinis ugdymasis yra vaiko ir ikimokyklinio ugdymo auklėtojo, vaiko ir vaiko, vaiko ir aplinkos sąveikos rezultatas (Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos, 2015). Svarbią reikšmę turi pedagogo ir vaikų santykių pastovumas ir tęstinumas. Labai svarbu, kad tas pats pedagogas dirbtų su ta pačia grupe visus metus. Kalbant apie fizinę aplinką, be reikalavimų, kad aplinka būtų sveika ir saugi, kreipiamas dėmesys, ar mokymo medžiaga, žaislai ir vaikų grupės patalpa atitinka vaikų amžiaus ypatumus. Verta paminėti, kad situacijos *patirtiniam* vaikų ugdymui kuriamos ir gamtinėje aplinkoje. Neretai minėtos situacijos čia susidaro visai jų nekuriant, o susimodeliuoja pačios savaime vaikams sąveikaujant su aplinkoje esančių objektų įvairove. Labai svarbu paminėti, kad natūralioje gamtinėje aplinkoje gausu vaikui nepažįstamų objektų, vyksta natūralus veiksmas, o tai vaikams kelia daug klausimų. Pedagoginių vertybių virsmo kontekste vertinant vaiko ūgties procesus, klausimas ir klausinėjimas įgauna ypač svarbų vaidmenį – vaikų klausimai yra žymiai vertingesni, nei tik atsakymai į suaugusiojo klausimus. Savo sukauptą patirtį, žinias ir gebėjimus vaikai parodo skirtingais būdais – žaisdami, bendraudami, kalbėdami, tyrinėdami, kurdami, sprenddami kasdienes problemas, taip pat įvertindami fizines galias bei riziką.

Analizuojant, kokią įtaką vaiko patyrimui turi įvairūs programos komponentai, yra išskiriamos trys vaiko patyrimą lemiančių veiksnių kategorijos: 1) vaikų veikla grupėje ir

pačios veiklos grupės dydis; 2) pedagogų elgesys, jų sąveika su vaiku ir kitais suaugusiaisiais; 3) vaiko individualus elgesys su suaugusiuoju, su kitais vaikais, žaidžiant vienam (4 pav.).

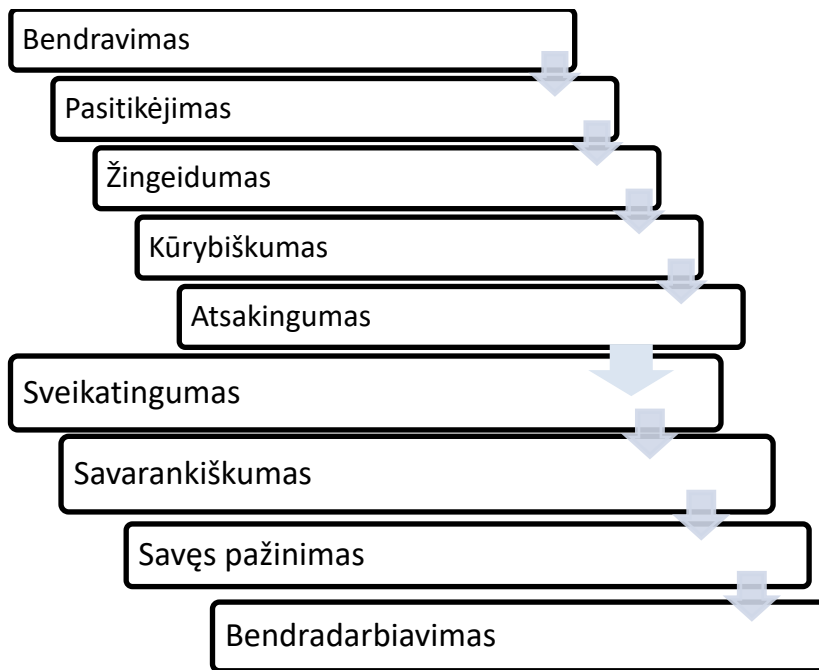
Vaikų grupės patalpos fizinė charakteristika ir veiklos turinys, taip pat pedagogo elgesio charakteristika leidžia spręsti apie vaiko gyvenimo ypatumus ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, tačiau nesuteikia informacijos apie individualaus vaiko įgyjamą patyrimą. Tam reikia informacijos ką vaikas veikia grupėje, kiek ir kaip jis sąveikauja su kitais vaikais ir suaugusiaisiais. Tyrimų rezultatai rodo, kad vaikai toje pačioje veikloje ir grupėje gali įgyti labai skirtingą patyrimą: vieni vaikai gauna daug pedagogo dėmesio, o kiti – labai mažai. Apibendrinant galima teigti, kad apie ikimokyklinio ugdymo procesą sprendžiama nagrinėjant tik konkrečių ikimokyklinių įstaigų veiklą, lyginant ikimokyklinio ugdymo įstaigų veiklos rezultatus, atskirų savivaldybių ikimokyklinio ugdymo sistemos veiklos rezultatus. Ugdymo aplinkos kūrimas padeda užtikrinti švietimo lygiateisiškumą ir kokybę (Švietimo problemos analizė, 2012).

Pasak M. Lund (2002), ugdymas lauke – tai patirtinis ugdymas, pasitelkiant visus pojūčius, kas ypač svarbu siekiant sėkmingo žmogaus fizinio ir dvasinio vystymosi vaikystėje. Mokymasis yra labiau patirtinis, organiškasis, kooperatyvus ir asmeninis negu standartizuotoje mokyklinėje aplinkoje. Aukščiausias ir tikriausias ugdymo tikslas yra puoselėti vaikų vidinę energiją, auginti ir stiprinti šią galią. Planuojant ir įgyvendinant ugdymo(si) gamtinėje aplinkoje programas yra svarbu tai, kad:

- Patirtinis mokymas(is) – tai mokymosi strategija, kai esminis mokymo(si) išteklius yra patirtis. Tai mokymas(is) veikiant, kai besimokantieji kuria savo žinojimą, įgauna įgūdžių, ugdomi gebėjimus ir vertybes iš tiesioginės savo, o kartais ir kitų patirties.

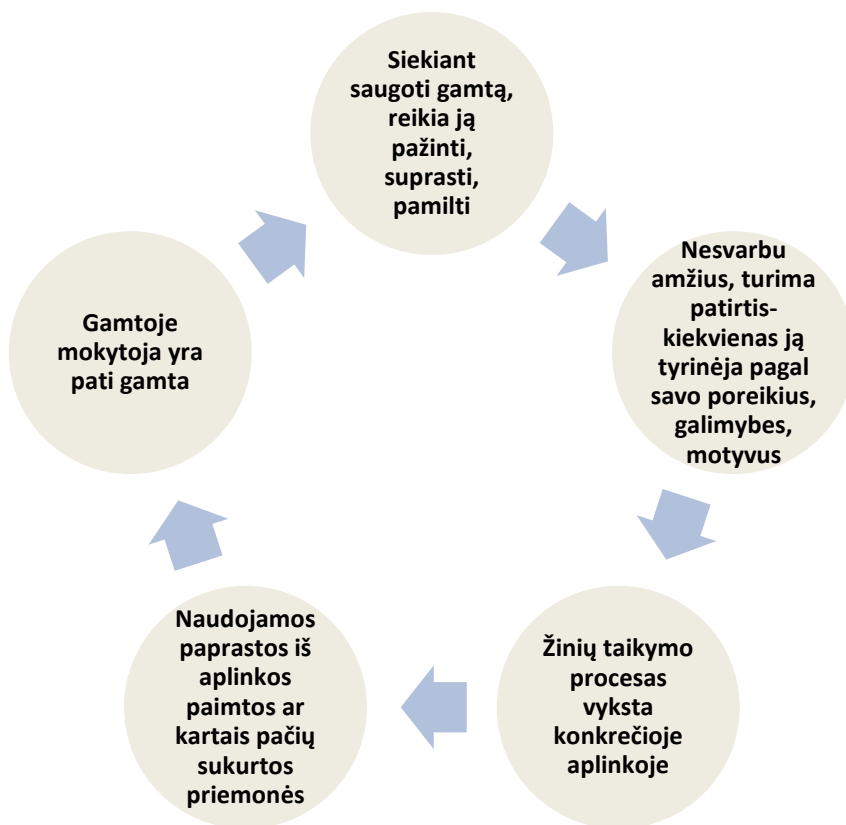
- Patirtinis mokymas(is) yra integrali aktyvaus mokymo(si) dalis, nes jis vyksta tik tada, kai besimokantieji yra įtraukiami į tam tikrą veiklą, ją reflektuoja ir analizuoja, o gautų rezultatų pagrindu įgyja naujų žinių ir įžvalgų, kurias panaudoja savo suvokimui ir elgesiui keisti.
- Patirtinis mokymas(is) atliepia visas šiuolaikinio mokymo(si) organizavimo nuostatas ir siejasi su kitomis aktualiomis mokymo(si) strategijomis, tokiomis kaip: mokymasis bendradarbiaujant, reflektyvus, konstruktyvus, įrodymais grįstas, probleminis ir savivaldus mokymas(is).
- Patirtinio mokymo(is) pagrindu yra asmens refleksijos ir emocijos. Tai mokymas(is), kuris sukuria tikrovę iš bendros, pasidalytos patirties.

Patirtinis mokymas(is), skatindamas mokymo(si) procese remtis visų mokymo(si) procesų dalyvių patirtimis, praplečia pačias mokymosi galimybes. Mokymosi šaltiniu tampa kiekvienas besimokantysis, nes kiekvieno jų patirtis yra individuali, o todėl unikali, autentiška reiškiasi savitai ir yra asmeniškai vaikui prasminga, kas laiduoja personalizuoto ugdymosi galimybes. Tokiu būdu konstruojamas visai naujas žinojimas, kuriamos naujos žinios čia ir dabar. Pavyzdžiui, žygiai miško takeliais nelengvi, tyrinėjimų objektai kartais randami aukštai ant kalno arba žemai pakalnėje. Žygiai padeda ugdyti komandinio darbo įgūdžius, pozityviai spręsti konfliktus. Noras lipti į aukštį, šokti į tolį, greitai bėgti, slėptis būdingas ir būtinas vaikams. Vaikas, sugebantis įlipti į medį, dažniau pasakys „Aš galiu“ visose gyvenimo situacijose. Svarbu, kad, jei tik vaikas gali, skatinti viską padaryti pačiam (apsirengti, susirasti savo kuprinę su priešpiečiais), tačiau yra ir sudėtingesni kasdienybės aspektai: vaikai pasidalina vaidmenimis ir patys padengia stalą, pavalgę nusineša lėkštę, savarankiškai susėda „Ryto ratui“, išsidalina spalvas, net nežinodami, kokia užduotis jų laukia. Todėl praktinės veiklos dėka keičiamos nuostatos apie kasdienį gyvenimą bei pradedami formuoti arba lavinami nauji gebėjimai (5 pav.)

5 pav. **Per praktinę veiklą pasireiškiantys gebėjimai** (sudaryta darbo autorės pagal Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų vertinimo metodines rekomendacijas 2015 m.)

Būnant gamtinėje aplinkoje, vaikuose ugdomas pasitikėjimas savimi ir savo jėgomis, savęs pažinimas, noras įveikti sunkumus, gebėjimas bendradarbiauti, gebėjimas apdoroti informaciją, stropumas, savarankiškumas, gebėjimas suvokti užduotį, gebėjimas sieti tarpdisciplinines žinias ir rėmimasis asmenine patirtimi. Gamtinė aplinka ypač svarbi, nes ji yra pagrindinė sąlyga, lemianti vaiko tobulėjimo galimybes, stimuliuojanti harmoningą vaiko ir gamtos ryšį, skatinanti suvokti abipusį šio ryšio poveikį (6 pav.):

6 pav. **Vaiko raiškos galimybės reikšmingos mokėjimui mokytis, gamtinėje aplinkoje** (sudaryta darbo autorės)

Gamtinė aplinka ir patyriminis mokymasis stiprina žmogaus dvasinį pamatą, o suteikiant tikrų patirčių, padeda įveikti įvairius gyvenimo sunkumus. A. Juodaitytė (2002) akcentuoja vaiko gyvenimo situacijų, stebimų artimiausioje aplinkoje, ir jam reikšmingos patirties svarbą ugdymo(si) procese: „vaikas dalyvauja šios patirties plėtojimo procese, nes jis sąveikauja su aplinka ne tik ugdymo įstaigoje, bet ir už jos ribų. Tokiu būdu organizuojamas vaikų mokymas(is) skatina nuolatinį jų domėjimąsi suaugusiųjų ir bendraamžių gyvenimu ir moko kaupti įspūdžius bei juos interpretuoti. Tokios laisvos vaiko sąveikos su aplinka procesuose pedagogas praturtina ir savo gyvenimo patirtį vaikų socialinės patirties pavyzdžiais, priartėja prie vaikystės pasaulio, išmoksta juo nuolat domėtis ir naujai interpretuoti jo reikšmes ir prasmes“.

Ikimokykliniame amžiuje lengviausia formuoti vertybines vaikų nuostatas, atsakomybės jausmą, pagrindines žinias apie augalus, gyvūnus, orą, vandenį, jo panaudojimą, apie triukšmą ir kt. Nuo mažų dienų vaikas turi būti pratinamas suvokti, kad yra gamtos dalis, jeigu neišsaugos gamtos ir jos išteklių, neturės jokių išlikimo garantijų. Patirtinį ugdymą savo veikloje taiko lauko darželių, kuriuose didžiąją laiko dalį vaikai praleidžia lauke, komanda.

Kai kurie valstybiniai darželiai šį metodą jau taiko, kitiems jis pakankamai naujas. Gamtoje nėra instrukcijų, surūšiuotų žaislų. Natūralu, kad tokioje aplinkoje vaikai daug greičiau tampa savarankiški, o tai tiesiogiai susiję su pasitikėjimu savimi. Vaikai svarbią informaciją koduoja ne tik intelektualiniame bet ir kinesteziniame (kūno) lygmenyje. Carol Dweck tyrimas (2006) atskleidžia, kad būtent drąsa bandyti ir mokymasis iš savo klaidų įgalina mokinius patirti mokymosi sėkmę mokykloje, o vėliau ir lemia aukštus pasiekimus darbe. Tai taikytina, kai kalbame ir apie ikimokyklinį ugdymą.

Lauko darželyje išradingai naudojama gamtinė medžiaga ir šiuolaikinės technologijos. Laisvė žaisti, kurti ir improvizuoti lauko pedagogikoje yra ne tikslas, bet ir būtinybė, nes atvėrus savo mintis ir praplėtus akiratį, į lauką, mišką galima perkelti bet kokią užsiėmimą. Tai galimybė vaikams augti laisvai judant ir mokantis tų pačių svarbių dalykų kaip ir kitose ugdymo įstaigose, tik gamtos apsuptyje. Šie darželiai žymiai daugiau dėmesio skiria gerai vaikų sveikatai, nes vieta, kurioje įrengiamas lauko darželis, yra grynesniame ore, švaresnėje aplinkoje, natūralioje gamtoje, naudojamos natūralios priemonės, sveikiau maitinamasi.

Negalime paneigti, kad dažnai suaugusieji stengiasi apsaugoti vaiką nuo „nesėkmės traumos“, atimdami iš jo bet kokią galimybę pasimokyti iš savo patirties, nes atima pačią patirtį. Tiek reikalaujama iš vaikų vykdyti nurodytą veiklą, tiek už juos atlikdami numatytą darbą, auklėtojai (o dažnai ir tėvai) „įpatogina“ vaiką į suaugusiųjų sukurtą struktūrą, tačiau neperduoda nei tos struktūros pažinimo, nei ugdo gebėjimą toje struktūroje dalyvauti (Ladygienė, 2015). Pasak psichologo S. Gelerio (2008) pasekmių patirtis viena svarbiausių tiek mokymosi sėkmės, tiek vidinės motyvacijos faktorių. Pastarieji teiginiai suponuoja *saugios rizikos pedagogikos svarbą*.

1.4.2. Mokymosi spręsti problemas artimoje gamtinėje aplinkoje galimybių raiška

Ugdymo gamtinėje aplinkoje tikslas – skatinti vaiko smalsumą ir supratimą apie gamtos pasaulį bei užtikrinti vaiko galimybę sąveikauti su gamta siūlant teigiamo ir konstruktyvaus mokymosi galimybes, pažinti save, įtraukti savo pojūčius ir gebėjimus (Aldo Leopold Nature Centre, 2013). Gamtamokslinio ugdymo patirtis pasaulyje labai įvairi. Daugelyje šalių kuriamos „žaliosios mokyklos“ ir organizuojamos kitos aplinkos tyrimo, pasaulio pažinimo tiriant aplinką formas. Lauko mokymasis sujungia vaikus su gamtos pasauliu ir suteikia galimybes asmens ir mokymosi įgūdžių ugdymo srityse, tokiose, kaip komunikacijos, problemų sprendimo, komandinio darbo ir atsparumo.

Nuo 2015 m. JAV prezidentas Barakas Obama paskelbė iniciatyvą „Kiekvienas vaikas parke“ (*angl* Every Kid In a Park), kuria suteikė nemokamą priėjimą prie nacionalinių parkų visiems šalies ketvirtokams ir jų šeimoms. Ontarijo valstijos (JAV) Dundaso mieste A.Bienstockas įsteigė įmonę „Bienstock Playgrounds“, kuri vykdo specialią misiją. Siekiama vietoj tradicinių žaidimo aikštelių įrengti gamtines žaidimų erdves, kuriose būtų didžiuliai akmenys, rąstai, medžiai, kalvos ir takeliai. Jo nuomone, tokios žaidimų vietos yra vienas iš geriausių būdų suartinti vietos bendruomenę su gamta. Nacionalinė laukinės gamtos federacija ir Šiaurės Karolinos valstybinio universiteto natūralaus mokymosi iniciatyvos sumanytojai kartu įgyvendino projektą „Gamtinių žaidimų ir mokymosi vietų įrengimo gairės“.

Ugdymui gamtinėje aplinkoje pritaria ir kitose šalyse. Didžiojoje Britanijoje 2016 liepos 14 d. buvo paskelbti rezultatai šalies vyriausybės inicijuoto ir keturis metus trukusio projekto, kuris sudarė sąlygas 40 000 pietvakarių Anglijos mokinių mokytis lauke – „nesvarbu, ar tai matematikos pamoka parke ar dramos pamoka mokyklos teritorijoje“. Šio projekto rezultatai dar kartą įrodo, kad gamta daro labai didelę įtaką vaiko intelektualiniam, socialiniam, emociniam, dvasiniam ir fiziniam vystymuisi. Stiprus yra Gamtos mokyklų tinklas sukurtas Vokietijoje – daugiau nei keletą dešimtmečių yra propaguojamas ugdymas „už klasės durų“, „žaliojo mokymasis“, skatinant moksleivių ryšį su juos supančia aplinka bei ugdant atsakomybę už ją. Svarbiausias tokios veiklos tikslas – sąmoningo ir atsakingo elgesio gamtoje ir tarpusavyje ugdymas. Nuo 2005 m. Gamtos mokyklų centrai išsidėstė 10 šalies teritorijų. Gamtos mokyklos – neretai tampa vietovės traukos centru, kur poilsis derinamas su pramogomis, pažinimas su atradimo džiaugsmu, o veikimas kartu iš naujo skatina pažinti ne tik gamtos įvairovę, bet ir šalia esančius žmones. Šių mokyklų ugdymo viziją atskleidžia trys principai: pažinti gamtą, suprasti gamtą, pasidalinti gamta. Visi dalyvaujantys ugdymo procese yra tampriai susiję. Net jei centrinė figūra – mokinys, tarpusavio ryšiai, bendradarbiavimas, bendro tikslo siekimas sieja visas tikslines grupes: mokinius, mokytojus, tėvus.

80-ties metų senumo mokymosi gamtoje tradicijas puoselėja Berlyno sodų mokyklos, kurių koncepcijos esmė – sodai vaikams: „galvai, širdžiai, rankoms“. Jų veikla remiasi tausojančiomis aplinkosauginio švietimo idėjomis. Tai, kad Vokietijos švietimo sistemoje yra gana senos ugdymo ne klasėje, o gamtoje tradicijos parodo ir tokio proceso pavadinimų įvairovę. Pavyzdžiui, Tautos parkas Potsdame žinomas „žaliųjų klasių“ pavadinimu, Saksonijos nacionalinis parkas garsus savo „žaliosiomis pamokomis“. Projektas BUGA‘ 2011 Koblenze turėjo „Spalvotojų klasių“ pavadinimą ir šūkį „Lauk iš klasės į gamtą!“. Čia siekiama ne tik gamtos dalykų, bet ir meno bei technikos integracijos. Green instituto Mönchengladbach draugija „Mokymasis, mokymas ir vadovavimas bendradarbiaujant“ savo veiklai pasirinko

būtent gamtą, kaip terpę mokytis, dalintis patirtimi, raginti burtis bendruomenę ir veikti kartu, nepamirštant darnos plėtros nuostatų bei mokymosi visą gyvenimą principų. Šis projektas prisidėjo prie miesto bendruomenės atgimimo ir paskatino daug naujų iniciatyvų socialinei bei ekonominei vietovės plėtrai.

Senomis gamtamokslinio ugdymo tradicijomis pasižymi Skandinavijos šalys. Jose mokymas gamtoje – tai privaloma ugdymo plano dalis. Aktyvus gamtos pažinimo pavyzdys – Hamar gamtos mokykla Norvegijoje, veikianti prie formaliojo ugdymo mokyklos, kur jau nuo pirmųjų klasių vaikai skatinimai patys pajauti gamtos reiškinius ir dalyvauti „išgyvenimo bei patyrimo“ gamtoje stovyklose (Gamtamokslinės kompetencijos ugdymo(si) žaliosiose mokymosi aplinkose koncepcija, 2013).

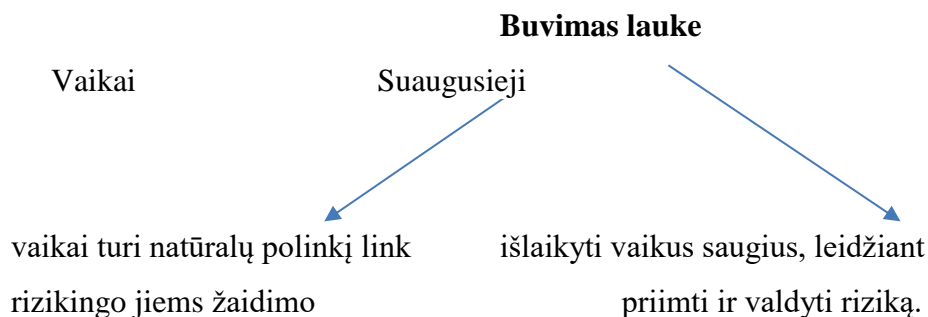
Škotijoje lauko pedagogika paremtose grupėse labai daug dėmesio skiriama fiziniam aktyvumui lauke, aplinkos pažinimui, tyrinėjimams. Vaikai žaidžia ne įprastais žaislais, o naudojami pasirinktai veiklai reikalingomis priemonėmis, įrankiais, įvairiais daiktais. Užsiėmimai visuomet virsta draugiškais ir linksmais žaidimais. Galioja taisyklė, leidžianti vaikui pačiam rinktis jį dominantį užsiėmimą ir mokytis savarankiško atradimo keliu, o ne gaunant tiesiogines instrukcijas. Vaikas lauko darželyje atranda save, natūralesnius ir šiltesnius santykius su aplinkiniais bei gyvąją gamtą - tikrąjį pasaulį, kuris užpildo vaiko prisiminimus spalvingomis patirtimis ir išgyvenimais. Daugiau nei 80 proc. laiko vaikai tiek vasarą, tiek žiemą praleidžia lauke

Škotijos mokyklose vyksta Mokyklos tobulinimas per žaidimą, siekiama skatinti fizinį aktyvumą. Pastebėta, kad vaikų neaktyvumas kenkia tiek fizinei ir psichinei sveikatai bei gerovei ir Jungtinės Karalystės fizinio aktyvumo gairės rekomenduoja bent 60 minučių vidutinio sunkumo ar aktyvią veiklą visiems 5–18 metų amžiaus mokiniams. Fizinis aktyvumas lauko erdvėse turį įtaką ugdant vaikams fizinius įgūdžius tokius kaip laipiojimo, šokinėjimo, balansavimo ir judėjimo nelygiu paviršiumi. Daugeliui vaikų pertraukos mokykloje yra pati aktyviausia dienos dalis, todėl stengiamasi pasiūlyti ir žaidimų įvairovę. Pastebėta, kad fizinė veikla yra vienas iš galingiausių būdų skatinti vaikus, kad jie būtų aktyvūs. Fizinis aktyvumas reikalauja iš vaikų naudotis jų vaizduote, ieškoti galimybių, spręsti problemas ir sugalvoti savo žaidimus, veiklą bei scenarijus. Šie įgūdžiai ir gebėjimai yra labai svarbūs daugelyje gyvenimo sričių ir pritaikomi ateityje, įsitvirtinant darbo rinkoje. Taip vaikai pagerina elgesio ir socialinius įgūdžius.

Mokyklos, kurios sukūrė daugiau žaismingų lauko erdvių teigia, kad vaikų elgesys gerėja, jie praleidžia daugiau laiko bendradarbiaudami ir kurdami. Svarbu, kad mokymasis vyksta ne tik klasėje, bet ir už mokyklos ribų, suaugusiųjų nekontroliuojamas t. y.

savarankiškai vaikų pasirinkta veikla. Taip palaikoma teigiama emocinė savijauta, stiprėja vaikų fizinė sveikata, ir ypač žaidimai lauke - moko jaunas žmones, kaip kovoti su rizika. Atlikus Škotijos tėvų apklausą⁵, šalies tėvų ir mokytojų Taryba teigia, kad dauguma tėvų nori, kad jų vaikai turėtų galimybių žaisti nuotykinis žaidimus. Pastebėta, kad įvairesnės ir drąsesnės gamtos aplinkos realiai sumažina rimtų nelaimingų atsitikimų skaičių žaidimų metu. Žaidimai gamtinėje aplinkoje suteikia vaikams galimybę įgyti patirties bei gebėjimą valdyti rizikas.

Traumų prevencija vaidina svarbų vaidmenį apsaugant vaikus, tačiau atlikti tyrimai⁶ rodo, kad nustatant pernelyg daug apribojimų vaikų rizikingiems žaidimams lauke, tai trukdo jų vystymuisi. Buvo tirtas ryšys tarp vaiko vystymosi, žaidimų ir noro rizikuoti, siekiant iširti vaiko traumų prevencijos tikslus ir santykius. Kartų tendencijos rodo, kad mažėja vaikų dalyvavimas lauko žaidimuose. Tai įtakoja tėvų ir visuomenės problemas. Akcentuojama žaidimo svarba, kaip būtina sveiko vaiko vystymuisi sudedamoji dalis. Remiantis argumentais, pagrindžiančiais rizikingo žaidimo poreikį, vaikų buvimas lauke parodo šiuos (7 pav.) veiksnius:

7 pav. **Buvimo lauke atsakomybės**

Nepaisant galimų pavojų, reikia leisti vaikams judėti, išbandyti savo galias, įvertinti rizikas. Reikia pasirūpinti vaikų saugumu tiek, kiek būtina, o ne tiek, kiek įmanoma. Yra atliekami tyrimai, kokį poveikį gamtos darželiai, buvimas gamtoje, laisvieji žaidimai daro įtaką vaikų sveikatai. Teigiama, kad persišaldymo ligomis statistiškai vaikai serga ženkliai mažiau lankantys gamtos darželius, nei tradicinius ar augantys namuose. Tokių vaikų imunitetas yra žymiai stipresnis. Šiandien Lietuvos valstybiniuose darželiuose neretai pasitaiko atvejų, kad vaikai lauke neišbūna nei valandos, reikalaujamos pagal normatyvus. Tuo tarpu lauko darželyje vaikas jaučiasi nesuvaržytas, jo santykiai su aplinkiniais ir gyvąja gamta natūralesni ir šiltesni.

⁵ Judith Hackitt, Chair of Health & Safety Executive

⁶ Pasaulinė ataskaita dėl vaikų traumų prevencijos 2008

Tai ir yra tikrasis pasaulis, kuris praturtina vaiko prisiminimus spalvingomis patirtimis ir išgyvenimais

Lauko darželis „Highway Farm“ gavo aukščiausią įvertinimą už vertingą ir išskirtinę praktiką taikant lauko pedagogikos metodus iš OFSTED (*angl.* Office for Standards in Education) valstybinio departamento Jungtinėje Karalystėje, atsakingo už vaikų ugdymo standartus visoje šalyje.

Islandijos lauko darželio pagrindinė mokymo priemonė yra miškas ir gamtos gėrybės. siekiama ugdyti vaikų kūrybiškumą pasitelkiant gamtą. Ten vaikų karstymasis medžiais, lipimas į kalnus, ėjimas į žygius, žaidimai vandens telkinyje yra nepamainoma patirtis sveikam vaiko vystymuisi, o pagrindinis šūkis – „Naujų vaikų idėjų skatinimas yra mano darbo dienos tikslas“. Dauguma mokytojų pastebi, kad vaikai geriau mokosi natūralioje aplinkoje, kai nėra suvaržyti mus visą gyvenimą lydinių taisyklių. Informacinių technologijų pasaulyje auganti karta dažnai neturi galimybės pamatyti, koks gražus juos supantis pasaulis ir kiek galimybių jis mums suteikia. Įstaigos tikslas ir yra parodyti vaikams tas galimybes.

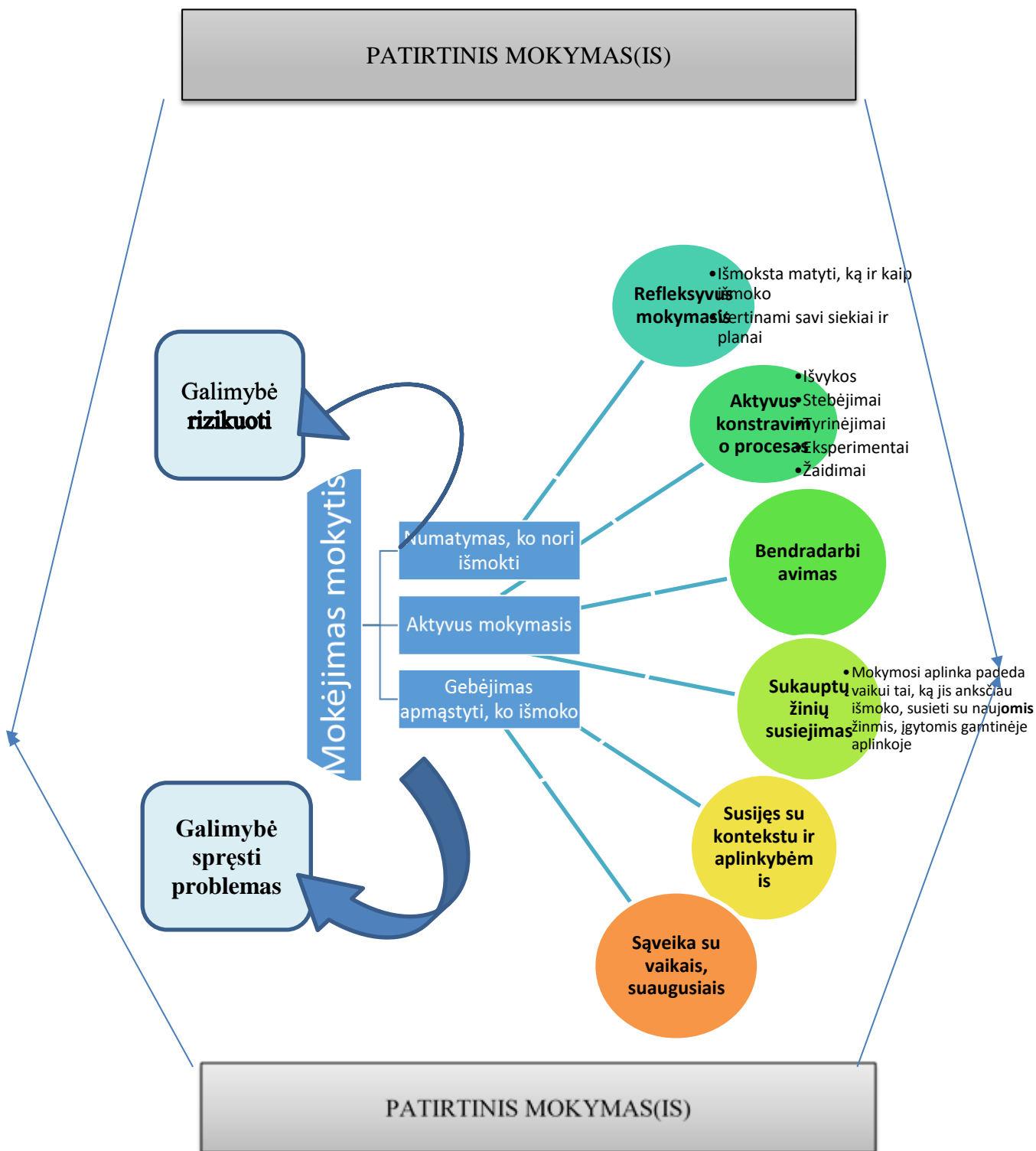
Apibendrinant sukaupią patirtį bei atliktus tyrimus apie lauko darželius ir lauko pedagogiką apskritai galima teigti, kad vaikai juose auga fiziškai aktyvesni ir tvirtesni - demonstruoja geresnę pusiausvyrą, vikrumą ir jėgą. Reguliariai būnančių lauke vaikų sveikata ir imunitetas stiprėja, todėl jie rečiau serga. Būdami visą dieną gamtoje, vaikai turi daugiau galimybių lavinti smulkiąją bei stambiają motoriką. Vaikai jaučiasi saugesni juos supančioje aplinkoje, nes yra įtraukiami į rizikos vertinimo, prisiėmimo bei valdymo procesus.

Remiantis Lietuvos ir užsienio lauko darželių programų įgyvendinimo ir funkcionavimo patirties mokslinė-teorine analize, būtų galima išskirti ryškiausius ugdomosios veiklos aspektus: kokybiškas ugdytinių poreikių atliepimas, patirtinis mokymasis užima svarbiausią vietą visoje vaiko gyvenimo organizavimo sistemoje, nulemdamas net metakognityvinį jo vystymąsi, ugdomoji aplinka apima žmonių santykių keitimąsi. Ugdant gamtinėje aplinkoje vyksta ir socialinis procesas. Bendradarbiaudamas vaikas įgyja naujų žinių ir gebėjimų, formuojasi naujus požiūrius, konstruoja tarpasmeninius santykius, vysto socialinę kompetenciją. Mažėjančios galimybės plėtoti unikalią patirtinio mokymosi patirtį lauke, yra tėvų gyvenimo tempo, taip pat judėjimas iš vienos vietos į kitą automobilio dėka, nuolatinės įtampos/skubos, kurią lemia gyvenimas rinkos ekonomikos sąlygomis, pasekmė.

Lietuvoje buvo atlikta apklausa (2013) apie vaikų laisvalaikį ir fizinį aktyvumą. Apibendrinant rezultatus, galima teigti, kad vaikai lauke būna per mažai, ypač šaltuoju metų laikotarpiu. Dauguma vaikų į lauką eina noriai, po aktyvaus poilsio jaučiasi žvalūs. Tyrimo duomenimis, šiltuoju metų laikotarpiu daugiausia vaikų (būdami ikimokyklinėse ugdymo

įstaigose) lauke praleidžia 1-2 val., o šaltuoju - mažiau nei 1 val. Auklėtojų teigimu, daugiausia tėvų prašo, kad jų vaikai nebūtų vedami į lauką dėl to, kad vaikas dar nėra visiškai pasveikęs po ligos (Sveikatos mokymo ir ligų prevencijos centro informacija 2013). Tikėtina, kad tradiciniuose vaikų darželiuose optimaliai neišnaudojama gamtinė aplinka, vaikai daugiau laiko praleidžia patalpoje, o ne lauke. Galima tik numanyti priežastis, kodėl nepasinaudojama galimybe lauko darželių patirtį perkelti į tradicinius darželius, tuo labiau žinant, kad sostinės savivaldybė palaiko iniciatyvas išnaudoti žaliąsias miesto erdves vaikų ugdymui.

Apibendrinant mokymosi gamtoje galimybių raiškos faktorius, galima teigti, kad natūrali gamtinė aplinka sąveikauja su vaikų mokėjimo mokytis gebėjimais. Mokėjimo mokytis gamtinėje aplinkoje galimybės įgalina atpažinti savo talentus, skatina pasitikėjimą savimi patirtinio mokymosi dėka. Patirtinis mokymasis apima visus mokėjimo mokytis aspektus, kurie pavaizduoti (8 pav.).

8 pav. Mokėjimo mokytis gamtoje galimybės (sudaryta darbo autorės)

2. IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ MOKĖJIMO MOKYTIS GEBĖJIMŲ UGDYMO(SI) PANAUDOJANT ARTIMĄ GAMTINĘ APLINKĄ EMPIRINIS TYRIMAS

2.1. Empirinio tyrimo metodologija ir metodika

Mokslinio pažinimo požiūriu labai svarbu tyrimui suteikti metodologinį pagrindą, sudarantį prielaidas tiriamo socialinio fenomeno traktavimui. Šiame magistro darbe pasirinkta empirinio tyrimo rūšis – tyrimas rajono mastu. Metodologiniu pagrindu laikytina ši koncepcija:

- Socialinio konstruktyvizmo teorija (Bergner, Lukman, 1999), kuri atmeta objektyvų realybės aiškinimą. Realybė yra vertinama kaip interpretyvi, priklausoma nuo situacijos, stebėtojo ir interpretuotojo vertybių, įsitikinimų, požiūrių ir t.t. Todėl tai, kaip atrodo ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo(si) artimoje gamtinėje aplinkoje aspektai vienam vertintojui, visiškai kitaip jie gali atrodyti kitam vertintojui, turinčiam kitokios asmeninės patirties.
- Kokybiniam tyrimui pasirinkta focus grupės diskusija – ekologinės grupės nariai. Keli klausimai buvo iš anksto numatyti, o kiti natūraliai iškilo diskusijos metu.

Kiekybinis tyrimas – orientuotas į reiškinių išorinius požymius, kurie gali būti išmatuoti ir išreikšti skaičiais, todėl mokslinės literatūros ir empirinio tyrimo pagrindu buvo sudaryta duomenų rinkimo forma – anketinė apklausa (raštu). Tyrimo uždaviniams pasiekti buvo nustatytas klausimų turinys, klausimų eiliškumas bei sudarytos anketos. Anketos įvadinėje dalyje nurodyta tyrimo paskirtis ir užtikrinamas anonimiškumas.

Tyrimo organizavimas.

1. Teorinės literatūros ir stebėjimo pagrindu buvo atlikta Artimosios gamtinės aplinkos panaudojimo mokant vaikus mokyti gerosios patirties pavyzdžių analizė. (2016 metų kovas – gegužė).
2. Kokybinio tyrimo instrumento sudarymas, tyrimo realizavimas ir duomenų analizė (2016 metų spalio – lapkritis). Siekiant išsiaiškinti Vilniaus miesto ikimokyklinio ugdymo įstaigų pedagogų požiūrį į artimos gamtinės aplinkos reikšmingumą ir panaudojimo galimybes ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikų mokėjimo mokyti gebėjimus buvo organizuota focus grupės diskusija, kurioje dalyvavo ekologinės grupės nariai.

Šio tyrimo uždaviniai:

- Pažinti vyraujančią pedagogų požiūrį į dabartinį ugdymą, panaudojant artimą gamtinę aplinką.
- Suprasti, su kokiais iššūkiais, sunkumais ir džiaugsmingais dalykais susiduria, veikiant artimoje gamtinėje aplinkoje.
- Iširti kokių esminių gebėjimų raiškai, veikiant artimoje gamtinėje aplinkoje, yra sudaromos palankiausios sąlygos.

Šis tyrimas yra kokybinis taikomasis tyrimas. Tokio pobūdžio tyrimu buvo siekiama apibūdinti, interpretuoti ir paaiškinti, kaip pedagogai kaupia patirtį, suvokia gamtinės aplinkos panaudojimo galimybes ir įvardina aspektus, susijusius su tuo. Tyrimo metu buvo gilnamasi į tyrimo dalyvių patirtį ir nuomonę, siekiant kuo autentiškiau užfiksuoti jų išgyvenimus, požiūrį bei refleksijas. Pilotinio tyrimo metu buvo naudojamas pusiau struktūruotas giluminis interviu.

Tyrimo duomenų analizės eiga ir išvalgų pateikimas:

Tyrimo metu buvo išlaikytas pagrindinis kokybinių tyrimų principas – fiksuojama visa informacija, kuri buvo reikšminga ir svarbi tyrimo dalyviams. Analizės metu vyko surinktos informacijos skaidymas į prasminius vienetus, juos koduojant ir pasižymint esmines mintis. Vėliau vyko empirinis temų aprašymas, kurio metu buvo išryškintos pagrindinės tyrimo išvalgos. Šioje tyrimo ataskaitoje yra pateikiamos apibendrintos tyrimo dalyvių mintys. Buvo laikomasi tyrimo etikos normų ir reikalavimų.

3. Atliktas kiekybinio tyrimo instrumento sudarymas, koregavimas, realizavimas ir duomenų analizė Kiekybinis tyrimas atliktas anketinės apklausos būdu (2017 metų vasario – balandžio mėn.). Surenkant tyrimo duomenis reikia stengtis naudoti standartizuotus, anksčiau patikrintus klausimynus bei anketas. Tačiau kartais tyrėjui tenka sukurti savo tyrimui naują anketą. Anketų projektavimas yra sudėtingas mokslas, tam tikra prasme menas. Svarbu užduoti teisingus klausimus ir adresuoti juos patikimai (reprezentatyviai) imčiai. Klausimai turi būti gerai ir vienodai suprantami visų respondentų (Vaitkevičius R., Saudargienė A. (2006). Todėl buvo sudaryta ir išbandyta anketa, kuri nepasiteisino t. y. atliktas pilotinis tyrimas (2017 metų vasario mėnesį). Klausimai ir atsakymai neatskleidė tyrimo uždavinių, todėl anketa buvo koreguota ir tikslinama. Anketoje panaudoti atviro ir uždaro tipo klausimai. Du klausimai buvo skirti nustatyti respondentų sociodemografinę charakteristiką, likusieji skirti selektyvinės priklausomybės – tyrimo objektui ir tikslo išsiaiškinimui:

- Išryškinti kokias vaikų ugdymo(si) strategijas (patirtinio mokymosi, problemų sprendimo, rizikos prisiėmimo) pedagogai taiko veikdami artimoje gamtinėje aplinkoje.
- Iširti kokių esminių gebėjimų raiškai veikiant artimoje gamtinėje aplinkoje yra

sudaromos palankiausios sąlygos.

- Išsiaiškinti vyraujančią pedagogų požiūrį į dabartinį ugdymą panaudojant artimą gamtinę aplinką.
- Suprasti, su kokiais iššūkiais, sunkumais ir džiaugsmingais dalykais susiduria veikiant artimoje gamtinėje aplinkoje.

Tyrimo imties charakteristika. *Focus* grupės diskusijoje dalyvavo Vilniaus savivaldybės X ikimokyklinės įstaigos 7 pedagogai, dirbantys pagal ekologinio ugdymo programą.

Anketine apklausa (raštu) buvo apklausiami 333 Vilniaus miesto ikimokyklinių įstaigų pedagogai. Tyrimo imtis skaičiuota pagal imties dydžio lentelę, atsižvelgiant į populiacijos ir paklaidos dydį (Reisman JL, Leon B and Erickson RR. (2001). Buvo išplatintos 333 anketos. Imtis skaičiuota pagal imties dydžio lentelę (Salant, Dillman, 2004). Negrąžinta 190 anketų, todėl trūko imties. Tyrėja pripažino, kad remiantis geranoriškumo ir savanoriškumo principu, respondentai galimai dėl pateisinamų aplinkybių neužpildė ir negrąžino anketų. Todėl imtis skaičiuota kai N=143.

Vykdamas pedagogų apklausą, tyrėja asmeniškai apsilankė tyrimo vietose ir, gavusi administracijos sutikimą pateikė pedagogams užpildyti anketas. Kiekybinio tyrimo duomenys analizuojami taikant matematinės – statistinės procedūras. Statistinė duomenų analizė buvo atlikta *Microsoft Office Excel* programine įranga. Duomenų aprašymui naudotos diagramos, lentelės, procentai, vidurkiai.

2.2. Artimosios gamtinės aplinkos panaudojimo mokant vaikus mokytis gerosios patirties pavyzdžių analizė

Empirinio tyrimo analizei pasirinkti trys vaikų darželiai: Vilniaus lauko darželis „Vaikų lauko darželis“ (gamtos, gamtinis darželis arba miško darželis), Vilniaus rajono Žaliasis Valdorfo darželis. Vilniuje lauko darželiai tik keli (yra pastarųjų padaliniai), todėl analizuota darželio „Terake“ Estijoje, Tartu mieste, dirbančio pagal Reggio Emilia filosofiją patirtis. Atliekant tyrimą, tyrėja dviejuose darželiuose (Vilniaus lauko darželyje ir „Terake“) apsilankė asmeniškai ir kalbėjosi su steigėjais bei pedagogais. Žaliojo Valdorfo darželio patirtis analizuota teoriniu pagrindu (5 lentelė). Tyrimo metu siekta išsiaiškinti koku principu dirba privatus lauko darželiai, į kokius pagrindinius aspektus pedagogai kreipia dėmesį ugdami vaikų mokėjimo mokytis gebėjimus. Taip pat siekta ištirti kaip įvertina buvimo gamtoje rizikos faktorius pedagogai ir vaikai.

5 lentelė.

Lauko darželių patirties analizė

Institucija	Veiklos anotacija	Mokėjimui mokytis reikšminga gebėjimų raiška
Vaikų lauko darželis (gamtos, gamtinis darželis arba miško darželis)	<p>Vilniuje veiklą vykdo keliose vietose – Vingio parke ir netoliese esančios Pūčkorių atodangos. Ugdo vaikus visus metus ir bet koku oru. Kasdien eina į žygius, stebi augmeniją, paukščius; renka pagaliukus, akmenukus ir kitą vaikams reikalingą gamtinę medžiagą, tyrinėja, konstruoja, bendrauja, užkandžiauja gamtoje. Dienos miegui gali pasirinkti miegoti lauke, specialiai įrengtoje palapinėje arba namelyje. Turi pakaitinę aprangą. Galimas ugdymas visą dieną arba pusę dienos (iki pietų ir po pietų).</p>	<p>Mokymasis vyksta čia ir dabar. Veikimas pažintinėse mokymosi aplinkose ir nuolatinė sąveika kaip parama žinioms praplėsti. Mokymosi pagrindu yra asmens refleksijos ir emocijos, o ne kitų „primesta“ tikrovė. Ugdomi socialiniai įgūdžiai, bei skatinamas fizinis aktyvumas, savo galimybių įvertinimas, rizikos valdymas. Vyksta aktyvus konstravimo procesas: besimokantysis aktyviai formuoja savo žinias, kuria reikšmes. Svarbus veiksnys yra tėvų informavimas: ką ir kaip vaikai veiks per dieną, kaip būtina tam pasiruošti, kokios rizikos ir kt.</p>
Tartu „Terake“ vaikų darželis Estijoje. Dirba pagal Reggio Emilia filosofiją	<p>Dėmesį skiria vaiko saviraiškai. Vaikai taipogi daug laiko praleidžia lauke ir žaidimams panaudoja įvairiausias gamtines medžiagas (akmenis, pagalius, smėlį, vandenį ir kt.) bei netradicines priemones (senus puodus, keptuves, dėžes ir pan.). Savaiame aišku, kad išsitepa ir sušlampa. Tai nesukelia jokių trukdžių, nes yra galimybė drabužius ir avalynę išdžiovinti, be to, pasikeitimui yra bent keli komplektai lauko aprangos. Tai numatyta sutartyje, kurią tėvai pasirašo prieš atvedant vaiką į darželį. Taip pat vyksta individualus valandos trukmės pokalbis tarp įstaigos vadovo ir vaiko tėvų apie ugdymo(si) programą, būdus, metodus, priemones. Verta paminėti,</p>	<p>Vaikai aktyviai formuoja žinias, kuria reikšmes. Atskleidžiama kūryba, emocijos, yra pasirinkimas ir galimybės. Svarbūs veiksniai institucijos kultūra, pedagogo pasirengimas bei tėvų informavimas.</p>

	kad darželis privatus, bet tėvai moka tiek, kiek valstybiniame darželyje, o skirtumą padengia savivaldybė.	
Vilniaus rajone, Bratoniškėse, atsidarė Žaliasis Waldorfo darželis – Žaliosios Waldorfo mokyklos padalinys. Dviejų grupių darželis (Savo veiklą pradėjo nuo 2015 m. rugsėjo mėn.)	įsikūręs šalia miško, tarp pievų ir laukų. Vaikai žaidžia lauke bet koku oru: gali braidyti po balas, voliotis po sniegą ar basi bėgioti po žolę. Tai galimybė išbūti su įvairiais pojūčiais, pajusti gamtos ritmą ir skirtingas jos nuotaikas. Vaikai ateina tarsi į kitus namus ar šeimą, kur būtų laukiami ir priimami tokie, kokie yra. Vaikai čia auga girdimi ir suprasti, nevertinami, jais rūpinamasi gerbiant jų poreikius ir jausmus. Juos supantys suaugusieji siekia išlikti kuo tikresni ir sąmoningesni, įžvelgti tikrąsias vaiko elgesio priežastis ir padėti jam konkrečioje situacijoje.	Pajaučia gamtos ritmą, aktyvina pojūčius. Vyksta bendradarbiavimas kuriamos bendros reikšmės, žmonių sąveika suteikia naujų gebėjimų. Kreipiamas dėmesys į vaiko ir suaugusiojo santykį. Įtraukiami tėvai į veiklas, aktyviai bendradarbiaujama.

Remiantis darželių, didesnę laiko dalį ugdančių ikimokyklinio amžiaus vaikus gamtinėje aplinkoje, patirtimi, galima daryti prielaidą, kad taip sudaromos galimybės plėtoti vaikų savęs pažinimo, žingeidumo, bendravimo, problemų sprendimo, fizines galias. Panašūs ugdymo(si) filosofija, bet kiekvienas turintis savo unikalumą: Žaliasis Waldorfo darželis ugdo bendruomeniškumą – tėvai yra aktyvūs darželio veiklos dalyviai, jie gali kartu su vaikais praleisti dieną darželyje, stovyklauti, dalyvauti ugdymo(si) procese. Vaikų lauko darželis minimaliai kreipia dėmesį į planų rašymą, tačiau dėmesio centre yra vaikas, jo idėjos ir pasirinkimas. Tartu „Terake“ vaikų darželis sudaro sąlygas ugdyti(s) vaikų kūrybiškumui bei plačioms pasirinkimo galimybėms. Atsižvelgiama į vaikų idėjas, nėra „įrėminimo“ į griežtą dienos režimą. Visus šiuos darželius sieja holistinis požiūris į vaiką, atvirumas naujovėms, stiprus tėvų informavimo veiksnys – tėvai žino kokiomis sąlygomis, metodais bus ugdomi vaikai ir kaip tam tinkamai pasirengti. Šiose įstaigose yra pasitikima vaikais, su jais bendraujama kaip su suaugusiais, leidžiama jiems patiems rinktis veiklas, aptarti savo pasirinkimą, jį argumentuoti. Tai padeda vaikams priimti sprendimus, tuo pačiu mokytis per patirtį, ją analizuoti ir, esant būtinybei, keisti savo veiksmus arba susitarti. Pastebėta, kad šiuose

lauko darželiuose vaikai nevaržomi apribojimų ir griežtų taisyklių, o ugdomoji aplinka, šiuo atveju – gamtinė, natūraliai moko vaikus įvertinti ir prisiimti rizikas.

2.3. Ikimokyklinio ugdymo įstaigų pedagogų, dirbančių pagal ekologinio ugdymo programas, požiūris į artimos gamtinės aplinkos reikšmingumą ir panaudojimo galimybes

Siekiant išsiaiškinti pedagogų požiūrį į žaliųjų erdvių, esančių netolimoje darželio aplinkoje panaudojimą ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymui, informantų buvo paklausta, kaip jie išnaudoja tų erdvių teikiamas galimybes. Iš gautų atsakymų buvo išskirtos pagrindinės temos ir jas konkretinančios subtemos, bei pateikti jas iliustruojantys teiginiai. Tyrimo duomenys pateikti 6-11 lentelėse.

6 lentelė. Žaliųjų erdvių panaudojimas ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikus panaudojimo kryptys

Temos	Subtemos	Iliustruojantys teiginiai
Fizinei veiklai	Žaidimui	Stebim, žaidžiam, tyrinėjam, eksperimentuojam (2);
	Augalų auginimas ir priežiūra	Turime kambarinių gėlių, kuriomis gali pasirūpinti jau patys vaikai (1); Darome su vaikais Eko sodus: auginame vaismedžius, vaiskrūmius, gėles, daržoves, prieskonines žoleles.<...>(4)
	Darbeliai su gamtine medžiaga	Renkam gamtinę medžiagą ir panaudojam dailei (darbeliams) (5);
Tiriamajai veiklai	Stebėjimui	Stebim, žaidžiam, tyrinėjam, eksperimentuojam (2); <...> Stebim kaip elgiasi vaikai, ką pastebi, atranda, tai atneša vaikams daug džiaugsmo.<...>(6);
	Eksperimentavimui	Stebim, žaidžiam, tyrinėjam, eksperimentuojam (2);
	Klausinėjimui	<...> Pažintis apie pušį prasideda nuo kankorėžio. Vaikai pastebi ir užduoda klausimus (6);
Mokymuisi	Pažinimui	Mokymui, tyrinėjimui, pažinimui (7).

	Skaičiavimas	Visoms veikloms: kasdienei, skaičiavimams, tyrinėjimams.<...>(3)
	Patirties kaupimui	<...> Iš gamtos jie daug ko išmoksta, gauna daug patirties.<...>(6);
Emocijų ir vertybinių nuostatų raiškai	Rūpestis	Turime kambarinių gėlių, kuriomis gali pasirūpinti jau patys vaikai (1);
	Džiaugsmas	<...>Stebim kaip elgiasi vaikai, ką pastebi, atranda, tai atneša vaikams daug džiaugsmo.<...>(6)
Kompleksinei veiklai		Apima visas veiklas be išimties (3);

Išanalizavus informantų atsakymus buvo išskirtos penkios esminės temos, rodančios, kokiais tikslais ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikus informantai panaudoja žaliąsias erdves. Tai– fizinei veiklai, tiriamajai veiklai; mokymuisi; emocijų ir vertybinių nuostatų raiškai; kompleksinei veiklai. Siekiant detalesnės analizės esminės temos buvo sukonkretintos subtemomis.

Tema „**Fizinei veiklai**“. Informantai nurodė, kad vaikų veikimas darželio aplinkoje esančiose žaliosiose erdvėse yra palanku vaikų fizinei veiklai, o konkrečiai – žaidimui (*Stebim, žaidžiam, tyrinėjam, eksperimentuojam (2)*). Matomai, kad ir kitose temose išryškėjusios veiklos yra žaidybinio pobūdžio, nes žaidimas yra pagrindinė ikimokyklinio amžiaus vaikų veikla, tad žaisdami jie tyrinėja, atranda, mokosi ir pan. Toks žaidimas vaikams yra rimtas užsiėmimas, duodantis galimybes ugdytis esminiams gebėjimams. Taip pat vaikai *augalus augina ir juos prižiūri (Turime kambarinių gėlių, kuriomis gali pasirūpinti jau patys vaikai (1); Darome su vaikais Eko sodus: auginame vaismedžius, vaiskrūmius, gėles, daržoves, prieskonines žoleles.<...>(4)*). Tai veikla, kuri sietina su sprendimų priėmimu ir atsakomybės ugdymu, kai vaikai rūpinasi tiek kambariniais augalais, tiek ir Eko sode auginamų augalų įvairove. Tai vaikų praktinę patirtį plėtojanti veikla ir per praktinį patyrimą leidžianti pažinti ne tik augalų įvairovę, bet ir jų sėkmingo auginimo sąlygas. Galima kelti prielaidą, kad ši patirtis gali būti tiesiogiai sietina su vaikų mokėjimo mokytis gebėjimų ugdymusi, nes vaikai turi galimybių ne tik kaupti žinias, bet ir priimti sprendimus, planuoti, ką ir po ko daryti, stebėti ir aptarti savo sprendimų ir veiksmų pasekmes. Be to, ši patirtis lengvai gali būti perkeliama ir į kitą kontekstą – namų aplinką. Informantai taip pat išryškino ir tai, kad gamtinės aplinkos produktai gali būti panaudojami *vaikų darbeliuose (Renkam gamtinę medžiagą ir panaudojam dailei (darbeliams) (5)*). Tai meninė veikla, kurios metu vaikai mokosi „pratęsti gamtos

produktų gyvenimą“, iš jų sukurdami kūrinėlius. Tai kūrybinis procesas, kuris yra neatsiejama mokėjimo mokytis dalis, nes taip mokomasi netradiciškai pažvelgti į objektą, ieškoti netradicinių sprendinių, savito jų panaudojimo.

Tema „**Tiriamajai veiklai**“ . Vaikai, veikdami žaliosiose erdvėse, turi galimybių stebėti aplink juos vykstančius objektus ir reiškinius (*Stebim, žaidžiam, tyrinėjam, eksperimentuojam (2)*); <...> *Stebim kaip elgiasi vaikai, ką pastebi, atranda, tai atneša vaikams daug džiaugsmo.<...>(6)*). Ši veikla vaikams itin reikšminga ugdantis mokėjimo mokytis gebėjimus, nes tai vienas iš pamatinių gebėjimų, kuris ateityje leis stebėti ir pastebėti savo mokymosi patirtis, nes tik pastebėjus galima jį analizuoti ir, jei reikia, koreguoti. Nors dar mokėjimo mokytis korekcijos nebūdingos ikimokykliniame amžiuje, tačiau šio amžiaus vaiko pastabumas, gebėjimas pastebėti suaugusiems savaime suprantamus dalykus yra labai reikšmingas. Tai kūrybiškumo pamatas, kuris su amžiumi dažniausiai silpnėja, nes augant daug dalykų tampa savaime suprantami ir nebestebina, tad nebekelia ir klausimų. Ugdytojų užduotis – kuo ilgiau išlaikyti vaiko gebėjimą stebėtis ir pastebėti, kad pastarasis, plečiantis patirčiai, nenustotų reikštis. Tad neatsitiktinai informantai išryškino ir vaiko galimybių *klausti* provokavimo galimybes (<...> *Pažintis apie pušį prasideda nuo kankorėžio. Vaikai pastebi ir užduoda klausimus (6)*). Šiandien vaiko klausinėjimas pedagogų pripažįstamas kaip vertybė, kuri yra reikšmingesnė nei vaiko atsakinėjimas į kito klausimus. Gebėjimas kelti klausimus yra neatsiejama mokėjimo mokytis gebėjimo dalis, susijusi su vaiko prigimtinio smalsumu ir jo patenkinimu. Veikiant žaliosiose erdvėse taip pat yra galimybės *eksperimentuoti (Stebim, žaidžiam, tyrinėjam, eksperimentuojam (2))*; Ikimokyklinio amžiaus vaikai yra smalsūs, tad, norėdami patenkinti savo prigimtinį smalsumą, jie neretai viską nori išbandyti, visomis savo jūslėmis patirti aplinkos teikiamas galimybes. Tyrinėjant kyla daug klausimų, jo reikšmingumas asmenybės brandai ir sėkmei plačiai analizuojamas mokslinėje literatūroje. Mokant mokytis taip pat svarbu tyrinėti, tik objektas keisis – bus tyrinėjama tai, kas vyksta su paties vaiko mokymusi. Nors to prireiks vėliau, bet taip dedami pradmenys.

Tema „**Mokymuisi**“. Vaikai veikdami gamtinėje aplinkoje yra aktyvūs mokymo(si) proceso dalyviai, jie mokosi aplinkoje ir iš aplinkos (*Mokymui, tyrinėjimui, pažinimui (7)*). Nors ikimokykliniame amžiuje tik dedami pamatai mokėjimui mokytis, tačiau gamtoje atsiranda galimybių panaudoti žaliųjų erdvių teikiamus privalumus *skaičiavimo* pradmenims. Informantai šį aspektą išskyrė kaip svarbų mokymosi procese (*Visoms veikloms: kasdienei, skaičiavimams, tyrinėjimams.<...>(3)*). Pedagogai mato visuminį ugdymo procesą, apimančią visas veiklas, viena kitą papildančias. Veikimas gamtoje svarbus vaikų patirties kaupimui, todėl informantai *patirties kaupimą* išskyrė kaip svarbų ugdymo(si) proceso aspektą, nes vaikai

natūraliai įgyja patirties, atsakingai taiko gamtotyros žinias, (<...> *Iš gamtos jie daug ko išmoksta, gauna daug patirties.<...>(6)*), dedami gamtosaugos pagrindai. Ugdytinis, aktyviai veikdamas gamtoje, suvokia priklausomybės ir priežastingumo procesus, išbando, tyrinėja, patiria pažinimo ir atradimo džiaugsmą. Ikimokyklinio amžiaus vaikai geriausiai ugdomi patys būdami aktyvūs – tyrinėdami visais pojūčiais, darydami, bandydami ir eksperimentuodami, stebėdami savo veiksmų pasekmes, diskutuodami, sprenddami problemas, dalydamiesi išvykų patirtimi ir kt.

Tema „**Emocijų ir vertybinių nuostatų raiškai**“ Ikimokyklinio amžiaus vaikai yra emocingi ir tuo pačiu jautrūs. Jie mėgsta rūpintis, globoti ar tai būtų gyvūnėlis, paukštelis ar augalas. Todėl informantai išskyrė *rūpestį -- (Turime kambarinių gėlių, kuriomis gali pasirūpinti jau patys vaikai (1))*; rūpinimasis augalais vaikams suteikia naujų patirčių, ugdo atsakomybės jausmą. Atsakomybės prisiėmimas padėtų ateityje būti atsakingiems už savo mokymąsi. Emocijų ir vertybinių nuostatų raiška neatsiejama nuo **džiaugsmo** (<...>*Stebim kaip elgiasi vaikai, ką pastebi, atranda, tai atneša vaikams daug džiaugsmo.<...>(6)*). Vaikams svarbus atradimo džiaugsmas, jie pastebi net menkiausias detales, pokyčius, noriai savo atradimais dalinasi su draugais, diskutuoja, ginčijasi, aptarinėja, mokosi susitarti, priimti sprendimus. Pedagogas yra tik stebėtojas, patarėjas (<...>*Stebim kaip elgiasi vaikai<...>*), suteikiantis vaikams galimybių veikti savarankiškai. Tokiu būdu vaikai turi pakankamai laisvės savo sumanymams įgyvendinti. Tai yra patirtinis mokymasis, kai mokomasi iš patirties, esant poreikiui, perkonstruojant savo žinojimą.

Tema „**Kompleksinei veiklai**“ informantai teigė, kad veikla žaliosiose erdvėse ugdo visapusiškai. (<...>*Apima visas veiklas be išimties (3)*); Vaikams patinka tyrinėti, spręsti problemas, išsiaiškinti jų kilimo priežastis, tikint savimi ir savo sprendimais, pajauti sėkmę. Jie greitai kuo nors susidomi, vienu metu gali įsitraukti į keletą veiklų, dažnai jas keičia, tačiau gali ilgai ką nors daryti, jeigu veikla turi žaidimo elementų. Jie stengiasi patirti sėkmę, net jeigu veikla reikalauja daugiau pastangų.

Apibendrinimas. Ikimokyklinio amžiaus vaikai, kurių veikla organizuojama netoli darželio esančiose žaliosiose erdvėse turi galimybes per aktyvią fizinę veiklą tyrinėti aplinką ir stebėdami, eksperimentuodami kelti klausimus, ieškoti atsakymų į juos ir taip mokytis, plėtoti savo patyrimą, kuris yra sustiprinamas pozityviais išgyvenimais. Tai patirtinio mokymosi galimybės, kurio metu pasireiškia gebėjimai ir vertybinės nuostatos, kurios ateityje bus reikšmingos vaikų mokėjimui mokytis. Tad apibendrinant galima teigti, kad vaikų veikla žaliosiose erdvėse provokuoja kompleksinio pobūdžio vaikų mokėjimo mokytis pradmenų raišką.

7 lentelė. Įstaigos žaliųjų aplinkų trūkumai vaikų mokėjimo mokyti gebėjimams ugdyti(s)

Temos	Subtemos	Ilustruojantys teiginiai
Fizinei veiklai	Erdvė kasdieniui veiklai	Vietos trūkumas (1).;<...> trūksta erdvės (4)
	Erdvė sportinei veiklai	Atskiros sporto salės (6). Daugiau sportui skirtų erdvių (2).;
Tiriamajai veiklai	Stebėjimui	Natūralios gamtinės medžiagos<...> (1);
Mokymuisi	Pažinimui	<...>medžio grybas, mūsų šalies kankorėžiai, kitos šalies kankorėžiai (1). Norėtusi gyvojo kumpelio (3).;
	Patirties kaupimui	Trūksta jaunų medžių, vaismedžių, krūmų su uogom. Galėtų būti įrengtas sodas, nykštukiniai medžiai, (5).
Emocijų ir vertybinių nuostatų formavimui	Rūpestis	Augintinių (gyvalzdė), kad galėtume auginti ką nors akvariume, terariume (1).
	Džiaugsmas	<...> kiekviena grupė galėtų padovanoti po vaismedį (5)
Kompleksinei veiklai		Trūksta, kad pievos gabalėlis būtų nešienaujamas, natūralios aplinkos, kad pajustų rasą, smilgą, kitus augalus. Kad būtų plotelis natūralios pievos (7).

Siekiant išsiaiškinti, ko reikėtų įstaigos žaliwoje aplinkoje ikimokyklinio amžiaus vaikų mokėjimo mokyti gebėjimams ugdyti(s), informantų paklausta, ko trūksta įstaigos žaliosiose aplinkose. Pagal pateiktus atsakymus išskirtos sekančios temos: fizinei veiklai, tiriamajai veiklai, mokymuisi, emocijų ir vertybinių nuostatų formavimui bei kompleksinei veiklai.

Tema „Fizinei veiklai“ išskirta į *erdves stebėjimui* ir *erdves sportinei veiklai*. Vaikams reikia labiau personalizuotos, t. y. kiekvienam asmeniškai pritaikytos, aplinkos, kurią jie patys gali susikurti, keisti ir joje savarankiškai veikti, taip pat erdvės žaisti, padūkti, pabūti ramiai, atsipalaiduoti. Todėl pedagogai atkreipia dėmesį, kad vietos trūkumas – svarbus veiksnys ugdant mokėjimo mokyti gebėjimus (*Vietos trūkumas (1).;<...> trūksta erdvės (4)*) Juntamas susirūpinimas, kad vaikams sudarytos sąlygos fizinei veiklai vaikų poreikius tenkina tik iš dalies, tiek grupėje, tiek ir lauke. Erdvės sportinei veiklai poreikį nurodė du informantai (*Atskiros sporto salės (6). Daugiau sportui skirtų erdvių (2)*). Grupėse ir aikštelėse svarbu skirti daugiau erdvės judėti, žaisti sportinius

žaidimus, sudaryti galimybes nedidelei rizikai. Pedagogai stebėjimą, tyrinėjimą, eksperimentus, išskyrė kaip svarbius veiksmus mokėjimo mokytis gebėjimams ugdyti(s). Nors tai vyksta kaip žaidimas, tačiau vaikams tai itin svarbu. Vaikams nepatinka ne tai, kas sunku, o tai, kas neįdomu. Pastebėta, kad daugiau natūralios gamtinės medžiagos (*natūralios gamtinės medžiagos<...>(1)*); padėtų vaikams mokytis ne virtualiame pasaulyje, ar iš paveikslėlių, o natūraliai, įjungiant jusles ir potyrius.

Tema „**Tiriamajai veiklai**“ . Tiriamieji darbai žaliojoje aplinkoje skatina būti aktyviais, mėstančiais, pastabiais ugdymo proceso dalyviais – tai savarankiškumo, sąmoningo ir atsakingo elgesio aplinkoje ugdymo pavyzdys. Todėl neatsitiktinai informantai išskyrė gamtinės medžiagos būtinybę (*Natūralios gamtinės medžiagos<...> (1)*). Pasinaudodami ja, vaikai galėtų eksperimentuoti, stebėti, matuoti, interpretuoti, klasifikuoti.

Tema „**Mokymuisi**“ . Esant daugiau ir įvairesnių pažinimo objektų, vaikai plėstų ir įtvirtintų savo žinojimą. Informantai siūlo įvairių būdų vaikų mokėjimo mokytis gebėjimams ugdyti(s): mato galimybę pažinti, kas yra medžio grybas, lyginti spygliuočių kankorėžius, augančius Lietuvoje ir kitose šalyse (*<...>medžio grybas, mūsų šalies kankorėžiai, kitos šalies kankorėžiai (1)*). Taipogi vaikams svarbu rūpintis augintiniais, pažinti juos (*Norėtųsi gyvojo kumpelio (3)*). Patirtis, įgyta rūpinantis augintiniais, jų gyvenimo ir elgesio būdo stebėjimu, laiduotų tolimesnius mokėjimo mokytis gebėjimus, nes savo žinias vaikai pritaikytų mokykloje. Atradimai padaromi nagrinėjant, iš pirmo žvilgsnio paprastus, gamtos objektus ar reiškinius; pažįstant gamtą, ją kūrybiškai tyrinėjant ir stebint naudojamos paprastos iš aplinkos paimtos ar kartais pačių sukurtos priemonės. Todėl informantai pastebi, kad įstaigos teritorijoje medžiai jau seni, aukšti, o vaikams reikėtų įdomios informacijos, todėl teigiama, kad: (*Trūksta jaunų medžių, vaismedžių, krūmų su uogom. Galėtų būti įrengtas sodas, nykštukiniai medžiai, (5)*), kad vaikai matytų, stebėtų augimo procesą, net galėtų nusiskinti ir paragauti uogą nuo vaiskrūmio. Tema „**Emocijų ir vertybinių nuostatų formavimui**“ . Informantai norėtų, kad vaikai grupėje turėtų akvariumą ar terariumą (*<...>Augintinių (gyvalazdė), kad galėtume auginti ką nors akvariume, terariume (1)*), nes vaikus domina nauja, nepatirta, neatrasta. Informantai siūlo būdą, kad vaikai ir tėvai būtų aktyvūs ugdymo(si) proceso dalyviai, galėtų prisidėti puoselėjant aplinką (*<...> kiekviena grupė galėtų padovanoti po vaismedį (5)*).

Tema „**Kompleksinei veiklai**“ apima visas veiklas be išimties. Informantai siūlo išeiti už darželio teritorijos ribų, kad vaikai turėtų pakankamai laisvės savo sumanymams įgyvendinti. Atradimai padaromi nagrinėjant iš pirmo žvilgsnio paprastus gamtos objektus ar reiškinius; pažįstant gamtą, ją kūrybiškai tyrinėjant ir stebint. Todėl informantai norėtų, kad vaikai galėtų basomis pereiti pievelę, pajauti rasą, išgirsti bitės dūzgimą ir kt. (*Trūksta, kad pievos gabalėlis būtų nešienaujamas, natūralios aplinkos, kad pajustų rasą, smilgą, kitus augalus. Kad būtų plotelis natūralios pievos (7)*) t. y. atlikti holistinį požiūrį į vaiką ir išsaugoti glaudų ryšį su gamta.

Apibendrinimas. Pedagogai skirtingai išvelgia mokėjimo mokytis galimybes ugdant vaikus gamtinėje aplinkoje. Jie nori, kad vaikai patirtų kuo natūralesnę ir jiems apčiuopiamą aplinką – nenušienautą pievą, nykštukinius medžius, kad matytų kaip noksta uogos ir galėtų jų nusiskinti. Kitiems aktualiau, kad vaikai pažintų gyvūnus, roplius, žuvis t. y. mato gyvojo kampelio poreikį. Iš atsakymų daroma prielaida, kad ne visi pedagogai mato galimybę fizines galias ugdyti gamtinėje aplinkoje, jie akcentuoja sporto salės būtinybę. Informantai tiki, kad visos jų paminėtos priemonės padėtų vaikams ugdyti(s) mokėjimo mokytis gebėjimus.

8 lentelė. Įstaigos administracijos požiūris į žaliųjų erdvių panaudojimą vaikų mokėjimo mokytis gebėjimų ugdymui(si)

Temos	Subtemos	Iliustruojantys teiginiai
Institucijos kultūra	Strateginė kryptis	Inicijuoja veiklas <...> (4) ; <...>geranoriškai pasidalina sėklomis, vazonėliais <...> (7).
	Atvirumas naujovėms	<...>Atneša išaugintų daigų, augalų (7); inicijuoja <...> Eko sodų plėtimą (4).
	Grižtamasis ryšys vadovas<=>pedagogai	Jei aplamai kyla kokių klausimų, administracija padeda (7); <...>paprašius visada atsiliepia (3)
Tėvų informavimas	Tėvų požiūris	Noriai ir aktyviai dalyvauja dalis tėvelių (5).Tėvai stengiasi padėti <...> (6)
	Grižtamasis ryšys tėvai <=>pedagogai	<...>dauguma tėvų atsiliepia (6).
Vertybinių nuostatų raiška	Administracijos požiūris	Pedagogai sulaukia administracijos pagalbos, palaikymo

Tema „**Institucijos kultūra**“ . Remiantis informantų atsakymais, galima teigti, kad įstaigos nariai jaučiasi saugūs, pasitiki vieni kitais (*Inicijuoja veiklas <...> (4)*), yra sukurta veiksminga individualių ir bendruomeninių poreikių tenkinimo sistema. Įstaigoje vyrauja pagarba ir supratimas, o vadovai aktyviai dalyvauja ne tik kuriant įstaigos strategiją, bet ir pačiame ugdymo procese bei įstaigos aplinkos puoselėjimo veiklose (<...>*geranoriškai pasidalina sėklomis, vazonėliais <...> (7)*). Taip pat pastebimas atvirumas naujovėms įstaigoje (<...>*Atneša išaugintų daigų, augalų (7); inicijuoja <...> Eko sodų plėtimą (4)*). Tai svarbus veiksnys, atliepantis įstaigos kultūrą. Siekiama kurti vaikų mokėjimo mokytis gebėjimams ugdyti kuo įvairesnę aplinką. Sudaromos galimybės vaikams pažinti augalus, daržoves, taip pat ir auginti, stebėti augimo procesą, įgyti sodininkavimo pradmenis. Tikėtina, kad įgytas žinias, patirtį bei gebėjimus vaikai panaudos mokykloje.

Stiprus grįžtamasis ryšys vadovas<=>pedagogai (*Jei aplamai kyla kokių klausimų, administracija padeda (7); <...>paprašius visada atsiliepia (3)*). Įstaigoje sprendžiamos visos problemos ir teikiama pagalba, susijusi kuriant palankią ugdymo(si) aplinką.

Tema „**Tėvų informavimas**“. Informantai teigia, kad tėvai pritaria pedagogų idėjoms. Tai rodo palankų tėvų požiūrį į ikimokyklinę įstaigą ir jos vykdomas veiklas (*Noriai ir aktyviai dalyvauja dalis tėvelių (5).Tėvai stengiasi padėti <...> (6)*). Įstaigoje kuriamas grįžtamasis ryšys tėvai <=>pedagogai. Tėvai įtraukiami į institucijos kultūros kūrimą (<...>dauguma tėvų atsiliepia (6)), pedagogai sulaukia tėvų pagalbos, o vaikams puikus pavyzdys mokytis iš suaugusiųjų bendravimo ir bendradarbiavimo.

Tema „**Vertybinių nuostatų raiška**“. Šią nuostatą atliepia administracijos požiūris. Visi informantai teigė, kad sulaukia administracijos pagalbos, palaikymo.

Apibendrinimas. Visi pedagogai sulaukia administracijos palaikymo. Yra prisidedama padedant spręsti iškilusias problemas, generuojant idėjas ir jas įgyvendinant (dalinimasis daigais, minimalus finansavimas). Keli pedagogai paminėjo tėvų pagalbą ir juos sutapatino su administracijos pagalba. Atsižvelgus į atsakymus, galima teigti, kad tėvai palaiko įstaigos pedagogų iniciatyvas.

9 lentelė.

Tobulintini įstaigos žaliųjų erdvių aspektai

Temos	Subtemos	Iliustruojantys teiginiai
Fizinei veiklai	Sveikatos stiprinimui ir saugojimui	Sveikų takelių<...>(1);
	Augalų auginimas ir priežiūra	Norime šiltnamio (4); Jaunų medžių trūksta<...> įsteigti žiemos sodą. Daržai(5; 6).
	Iniciatyvumas ir atkaklumas	Einam su vaikais sodinti (6).
Spontaniškai ir tikslingai vaikų veiklai	Stebėjimui	Daugiau erdvių vaiko tyrinėjimams <...>(1); „Žalioji palangė“(6).
	Eksperimentavimui	<...> eksperimentams (1);
	Darbui gamtoje	<...> Galima sodinti gėles su vaikais; daržas galėtų būti didesnis (6);
Palankios aplinkos kūrimui	Pažinimui	Gyvojo kempelio (3); alpinariume padaryti pažintinį takelį (7).
	Pasirinkimui	<...> nenorėjo auginti daržoves (6)
	Patirties kaupimui	<...> grupėje sodinom agurkus, po to išnešėme į kiemą (6);
Materialinė bazė		Daugiau finansuoti (2);

Tema „**Fizinei veiklai**“. Informantai atkreipė dėmesį, kad yra būtinybė įrengti priemonės sveikatos stiprinimui ir saugojimui (*Sveikų takelių<...>(1)*). Stebimas noras sukurti vaikams pažinimo gebėjimus ugdyti(s) tinkamą aplinką, todėl išskirta augalų auginimo ir priežiūros svarba (*norime šiltnamio (4); Jaunų medžių trūksta<...>; įsteigti žiemos sodą. Daržai(5; 6)*). Yra juntamas informantų iniciatyvumas ir atkaklumas, jo dėka vaikai įtraukiami į aktyvią veiklą (*Einam su vaikais sodinti (6)*).

Tema „**Spontaniškai ir tikslingai vaikų veiklai**“. Remiantis informantų atsakymais, yra poreikis turėti daugiau erdvių. Pedagogai nori, kad vaikai per savo patyrimą daugiau sužinotų, patirtų, o tam taikytinas stebėjimo metodas (*Daugiau erdvių vaiko tyrinėjimams <...>(1); Žalioji palangė(6)*). Taip pat informantai norėtų, kad būtų erdvė eksperimentams (*<...> eksperimentams (1)*).

Tema „**Palankios aplinkos kūrimui**“. Informantai mato būtinybę turėti kuo įvairesnių erdvių vaikų pažinimo gebėjimams ugdyti(s) (*Gyvojo kampelio (3); alpinariume padaryti pažintinį takelį (7)*). Informantų teigimu, vaikai gali rinktis (*<...> nenorėjo auginti daržoves (6)*), ir po truputį kaupti patirtį, mokantis naujų dalykų ir perkonstruojant jau žinomus (*<...> grupėje sodinom agurkus, po to išnešėme į kiemą (6)*).

Tema „**Materialinė bazė**“ aktuali vienam informantui – siūlė daugiau finansuoti sėklų, daigų bei būtinojo inventoriaus įstaigos apželdinimui įsigijimui (*<...>Daugiau finansuoti (2)*).

Apibendrinimas. Informantai mato įvairias galimybes ugdyti(s) vaikų mokėjimo mokyti gebėjimus nuo paprasčiausio, išnaudojant grupės aplinką – daigų auginimo ant palangės (žalioji palangė) ir daržo įstaigos teritorijoje iki šiltnamio ir žiemos sodo.

Siekiant išsiaiškinti koku būdu pedagogai renka informaciją veikloms, kokiais šaltiniais naudojasi, kaip pasirenka veiklos temą ir kam teikia prioritetus, pedagogų buvo paklausta: „Gal galite įvardyti iš kur surandate idėjų veikloms?“. Atsakymai suskirstyti į temas ir subtemas bei pateikti 10 lentelėje.

10 lentelė. **Pedagogų profesinio tobulinimo(si) formos**

Temos	Subtemos	Iliustruojantys teiginiai
Profesinio tobulinimo formos savo įstaigoje	Bendras darbas su vaikais	Veikloj atsižvelgiu į vaiko amžių (6)
	Tobulinimasis, mokymasis, remiantis stebėjimu,	Iš pedagogų <...>(7); <...>iš kolegijų (3)
	Metodinė pagalba. Darbas su savo įstaigos kolegėmis	Jei ko pritrūksta, kalbuosi su kolegėmis (6)

	Kolegialus mokymasis	Pedagoginės patirties sklaida <...>(2) ;
Profesinio tobulinimo formos už įstaigos ribų	Mokymasis iš kitų įstaigų pedagogų	Bendradarbiavimas su kitų įstaigų auklėtojomis <...>(5); <...>iš kitų įstaigų (3);
	Ugdymo turinio ir kasdienės veiklos planavimas	Iš užsienio programų (4)
Informacijos rinkimas, sisteminimas	IKT siūlomos galimybės	Iš interneto (2;4;7),<...>šiek tiek iš interneto (7), TV laidos ugdymo tema (5); TV laidos vaikams (6)
Kitos profesinio tobulinimo formos	Asmeninis savarankiškas tobulinimasis	<...>knygos (5) , iš knygų apie gamtinius tyrinėjimus (1), <...>žurnaliukai, iš sodininkų žurnalų (7)
	Vaikų pasiūlyta veikla	Inicijuoja vaikai <...>(1)
Mokymasis iš aplinkos ir aplinkoje		Natūraliai (7). Spontaniškos idėjos, panaudojant pamatyta (6).

Tema „**Profesinio tobulinimo formos savo įstaigoje**“. Informantai tobulina(si) savo žinias mokydamiesi, stebėdami, kaip dirba kiti pedagogai (*iš pedagogų <...>(7); <...>iš kolegijų (3)*); taip pat sulaukia metodinės pagalbos. Informantų teigimu, vyksta darbas su savo įstaigos kolegėmis (*jei ko pritrūksta, kalbuosi su kolegėmis (6)*); taip pat taiko kolegialų mokymąsi (*pedagoginės patirties sklaida <...>(2)*).

Tema „**Profesinio tobulinimo formos už įstaigos ribų**“. suskirstyta į subtemas : „**Mokymasis iš kitų įstaigų pedagogų**“ (*Bendradarbiavimas su kitų įstaigų auklėtojomis <...>(5);<...>iš kitų įstaigų (3)*); kita subtema: „**Ugdymo turinio ir kasdienės veiklos planavimas**“ (*Iš užsienio programų (4)*).

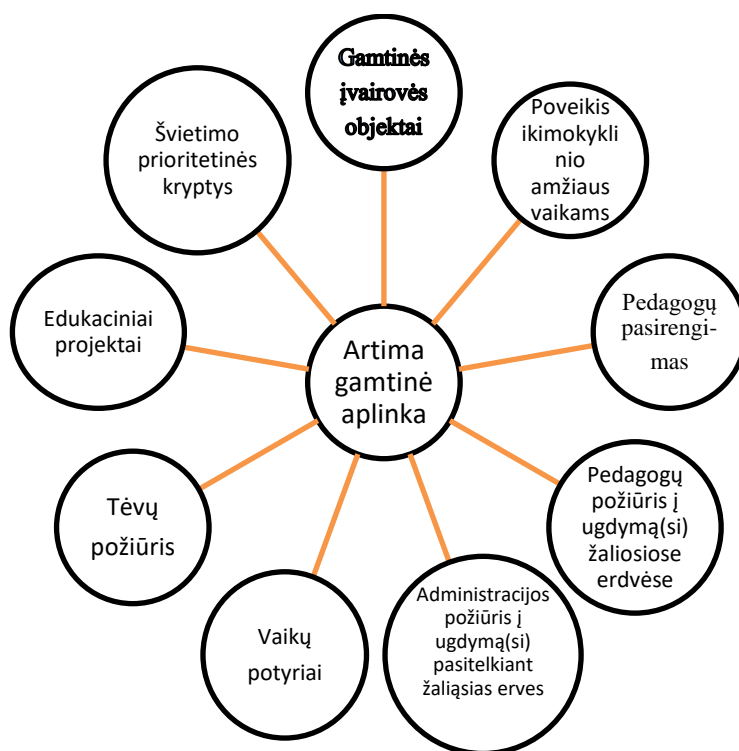
Temos „**Informacijos rinkimas, sisteminimas**“. Informantų teigimu, interneto siūlomos galimybės ir informacijos prieinamumas atspindi pedagogų norą sužinoti nauja, nežinoma, sužinotą pritaikyti praktinėje veikloje (*Iš interneto (2;4;7),<...>šiek tiek iš interneto (7), TV laidos ugdymo tema (5); TV laidos vaikams (6)*).

Temoje „**Kitos profesinio tobulinimo formos**“. Informantai aktyviai savarankiškai ieško informacijos (*<...>knygos (5) , iš knygų apie gamtinius tyrinėjimus (1), <...>žurnaliukai, iš sodininkų žurnalų (7) ;Inicijuoja vaikai <...>(1)*).

Tema : „**Mokymasis iš aplinkos ir aplinkoje**“ iliustruoja informantų teiginiai (*Natūraliai (7). Spontaniškos idėjos, panaudojant pamatyta (6)*).

Apibendrinimas. Trims iš septynių informantų idėjų veiklai užtenka. Verta paminėti, kad tame tarpe buvo pedagogai turintys mažiausią darbo patirtį ikimokyklinėje įstaigoje (3 ir 5 metai). Kitiems neužtenka idėjų, literatūros ir pastebėta, kad Lietuvoje ikimokyklinėse įstaigose gamtamokslinė ugdomoji veikla beveik vienoda. Buvo siūloma remtis užsienio šalių patirtimi. Remiantis informantų atsakymais, pedagogai domisi gamtamoksliniu ugdymu ir idėjų ieško iš įvairių šaltinių: dažniausiai iš interneto, taip pat pasirenkamas mokymasis iš savo ir kitų įstaigų kolegų. TV laidomis vaikams, specializuota literatūra pasinaudoja du informantai. Užsienio programomis domisi vienas informantas, vaikų inicijuotomis idėjas panaudoja vienas pedagogas, atsižvelgdamas į vaikų amžių. Verta paminėti, kad mokomasi ir iš aplinkos (natūraliai), bei „čia ir dabar“ (spontaniškai).

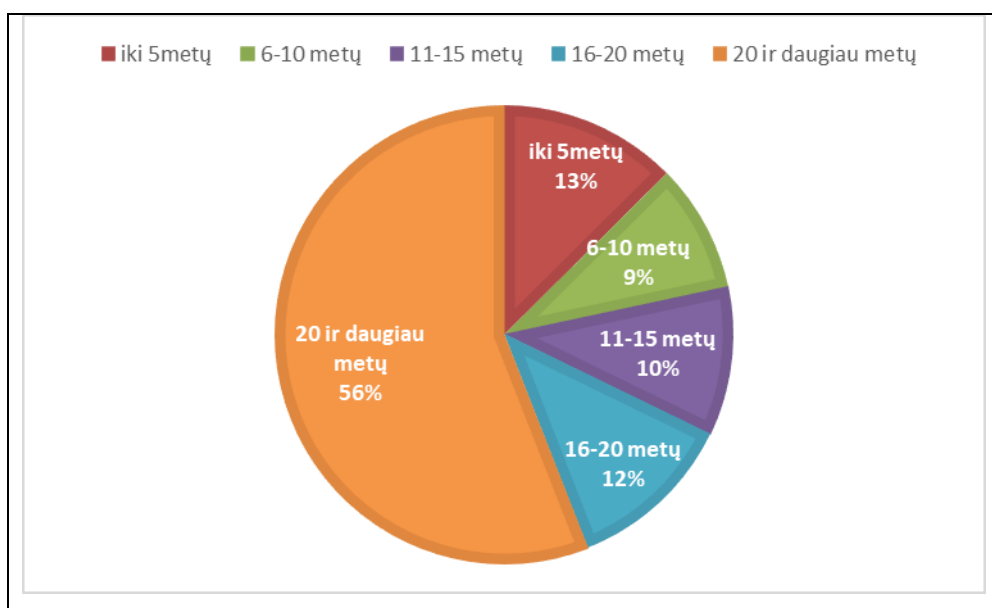
Apibendrinimas. Atliktas tyrimas patvirtino hipotezę, kad pedagogai aktyviai panaudoja gamtinę aplinką, esančią įstaigos teritorijoje ikimokyklinio amžiaus vaikų mokėjimo mokytis gebėjimams ugdyti(s). Ikimokyklinio amžiaus vaikai, kurių veikla organizuojama netoli darželio esančiose žaliosiose erdvėse turi galimybes per aktyvią fizinę veiklą tyrinėti aplinką ir stebėdami, eksperimentuodami kelti klausimus, ieškoti atsakymų į juos ir taip mokytis, plėtoti savo patyrimą, kuris yra sustiprinamas pozityviais išgyvenimais. Tad apibendrinant galima teigti, kad vaikų veikla žaliosiose erdvėse provokuoja kompleksinio pobūdžio vaikų mokėjimo mokytis pradmenų raišką. Tai lemia ir tarpusavyje sąsajų turintys veiksniai, kurie pavaizduoti 9 paveiksle.

9 pav. Veiksniai, lemiantys artimos gamtinės aplinkos panaudojimą ugdymo procese (sudaryta darbo autorės, remiantis respondentų atsakymais)

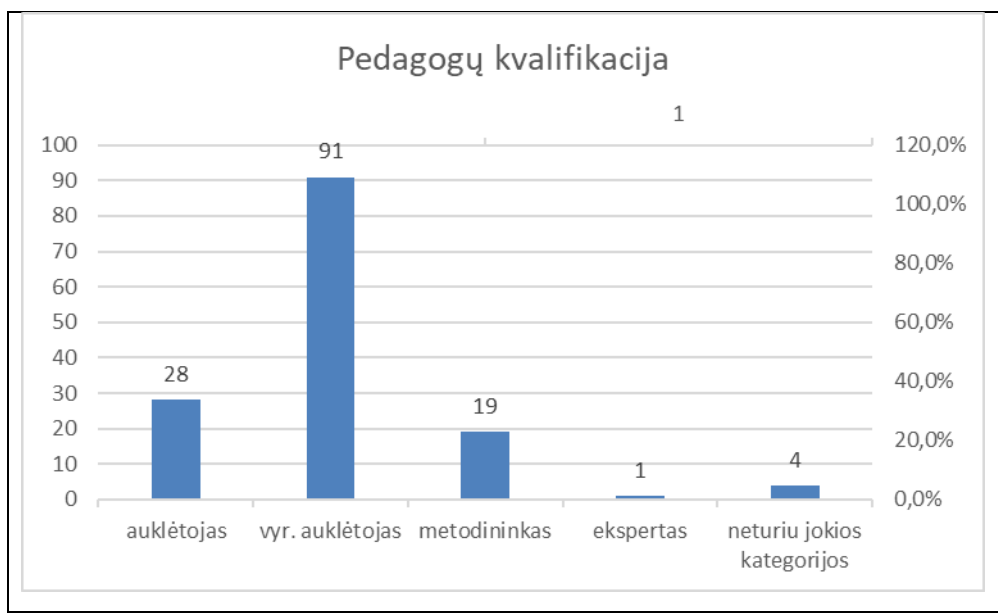
2.4. Ikimokyklinio/priešmokyklinio ugdymo pedagogų požiūris į mokėjimo mokytis gebėjimų ugdymą artimoje gamtinėje aplinkoje

Atliekant kiekybinį tyrimą, anketinės apklausos būdu buvo apklausiami tradicinių įstaigų ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai. Imtis skaičiuota kai N=143. Analizuojant respondentų sociodemografinius rodiklius nustatyta, kad didžioji dalis pedagogų turi 20 ir daugiau metų pedagoginio darbo stažo (10 pav.).

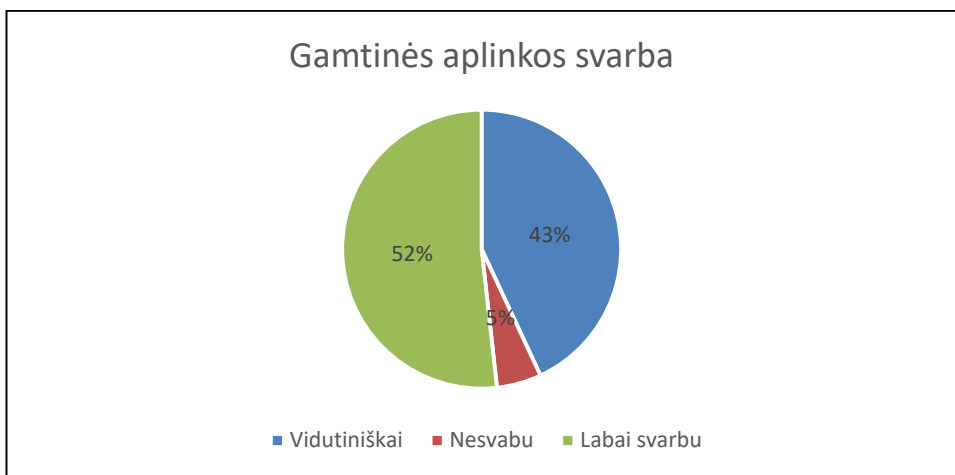
10 pav. Respondentų pedagoginis darbo stažas (N=143)

Kaip parodyta pirmajame paveiksle didesnė dalis apklaustųjų pedagogų turi didžiausią darbo stažą. Turintys iki 20 metų darbo stažą pasiskirstę vidutiniškai vienodai 10 proc. Todėl galima daryti prielaidą, kad pedagogai turi patirties planuojant ir įgyvendinant ugdymo procesą. Pedagogų kvalifikacija pateikta 11 paveiksle.

11 pav. Pedagogų kvalifikacinė kategorija (N=143)

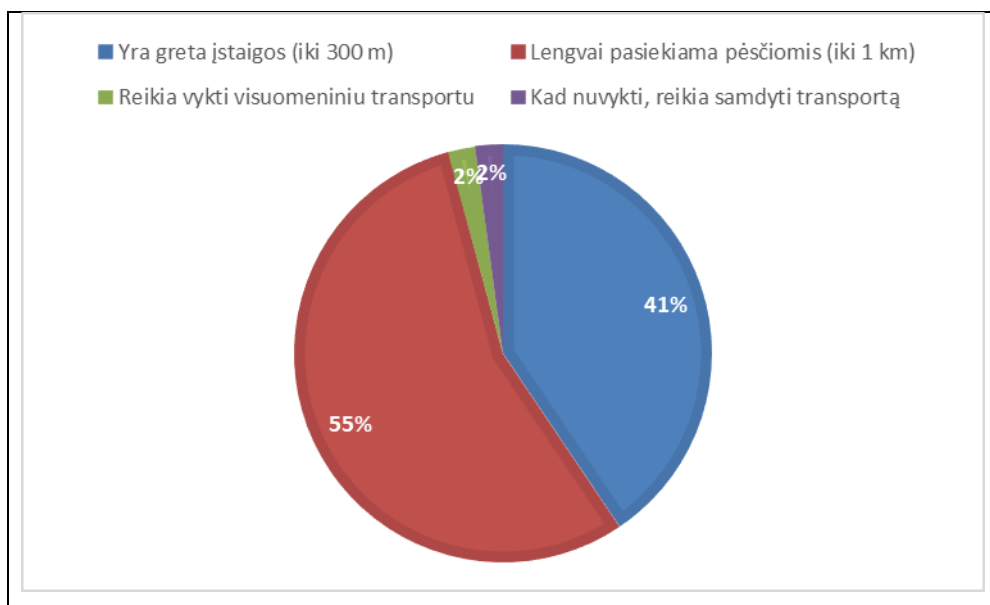
Siekiant išsiaiškinti pedagogų, dirbančių pagal tipines ikimokyklinio/priešmokyklinio ugdymo programas, požiūrį į gamtinės aplinkos svarbą ugdant vaikų mokėjimo mokyti gebėjimus prašyta įvertinti dešimties balų skalėje kiek pedagogams svarbus vaikų ugdymas(is) gamtinėje aplinkoje. Tyrimo rezultatai pateikti 11 paveiksle.

11 pav. Ugdymo(si) gamtinėje aplinkoje svarba (N=143)

Apskaičiavus atsakiusiųjų pasirinktų vertinimų bendrąjį vidurkį, jis siekia 8,32 balo. Daugiau nei 50 procentų pedagogų teigė, kad tai labai svarbu. Remiantis gautais rezultatais, galima daryti prielaidą, kad pedagogai įžvelgia gamtinės aplinkos privalumus ir svarbą ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikus.

Siekiant išsiaiškinti pedagogų galimybes panaudoti artimą gamtinę aplinką buvo paklausta kokių atstumu nuo įstaigos yra žaliosios erdvės ir kokia tai aplinka. Paprastai atstumas neretai tampa kliūtimi, kuri neleidžia artimą gamtinę aplinką aktyviai panaudoti ugdant vaikus.

12 pav. Atstumas iki artimiausios gamtinės aplinkos (N=143)

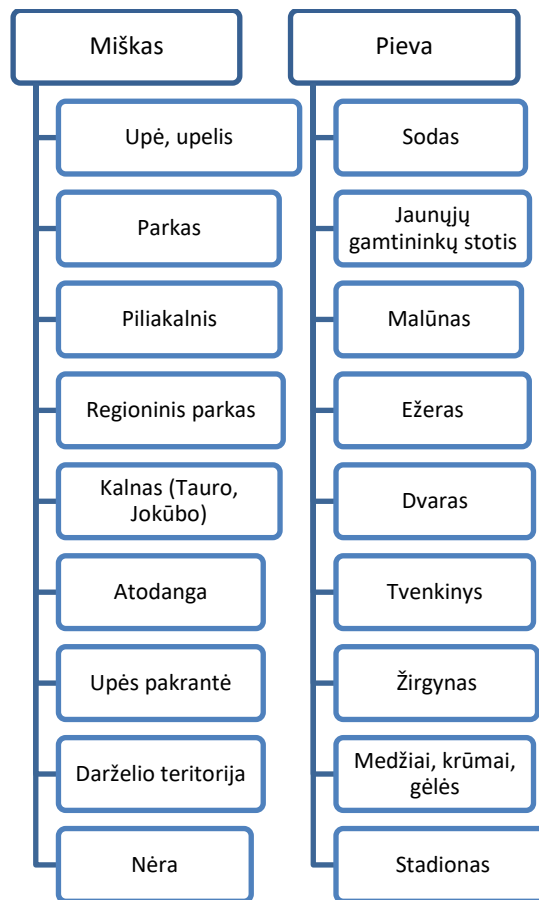
Iš pateiktų atsakymų galima daryti prielaidą, kad tik mažai daliai (4 proc.) gamtinė aplinka yra nepasiekama pėsčiomis. Tuo tarpu didžioji dalis pedagogų teigia, kad gamtinė aplinka yra 1 km. atstumu iki įstaigos. Matomai, tai gali sukelti tam tikrų sunkumų, kai siekiama ugdymo(si) procesui panaudoti artimą gamtinę aplinką. Kita vertus, nors vaikai ir maži, tačiau pedagogai mano, kad 1 km. yra pakankamai lengvai įveikiamas atstumas. Kaip artimos gamtinės aplinkos atstumas apsprendžia vaikų ugdymo galimybes, atskleidžia koreliaciniai ryšiai.

Analizuojant gamtinės aplinkos panaudojimo vaikų ugdymuisi galimybes pagal jos atstumą, matyti, kad tie, kurie turi artimą gamtinę aplinką *greta įstaigos iki 300 m. atstumu* geriau vertina *galimybes pasinaudoti esant reikalui tualetu* ($p=1,8 < 0,046$), *tėvai pritaria vaikų išvykimui už institucijos ribų* ($p=1,33 < 0,003$), o esant 1 km – sunkiau sulaukti to pritarimo.

Tyrimo duomenys leidžia manyti, kad tiriamiesiems atstumas gali būti kliūtimi siekiant artimą gamtinę aplinką panaudoti vaikų ugdymui(si).

Siekiant sužinoti kokia gamtinė aplinka yra netoliese, respondentų paprašyta ją įvardyti. Gamtinės aplinkos įvairovė pateikta 13 paveiksle.

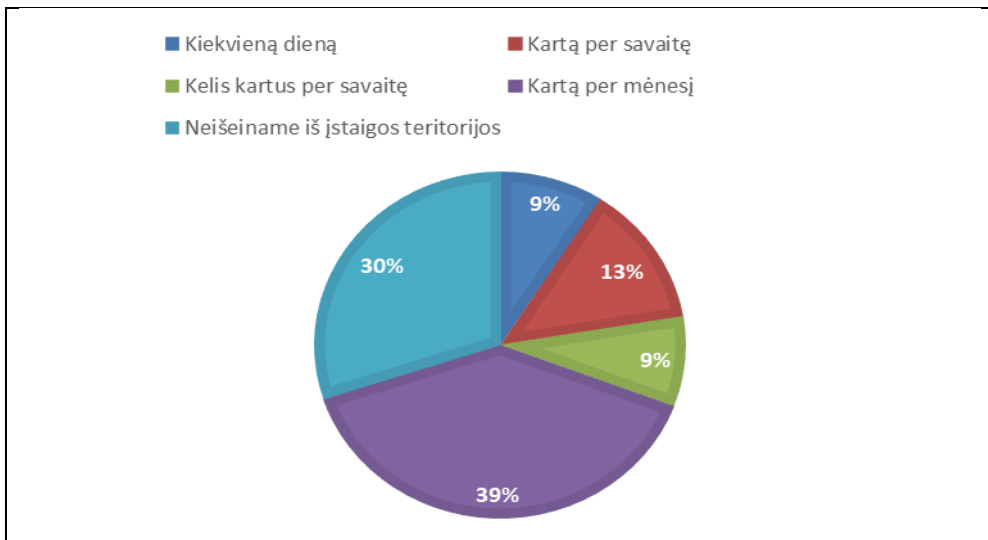

13 pav. Gamtinės aplinkos įvairovė netoli įstaigos

Pedagogai pateikė platų spektrą gamtinės aplinkos įvairovės. Darytina išvada, kad nors pagal lokalizaciją darželiai pasirinkti iš skirtingų Vilniaus miesto vietų, pedagogai žino kokios gamtinės aplinkos yra netoliese, mato jų įvairovę ir panaudojimo galimybes vaikų mokėjimo mokytis gebėjimams ugdytis per praktinį patyrimą.

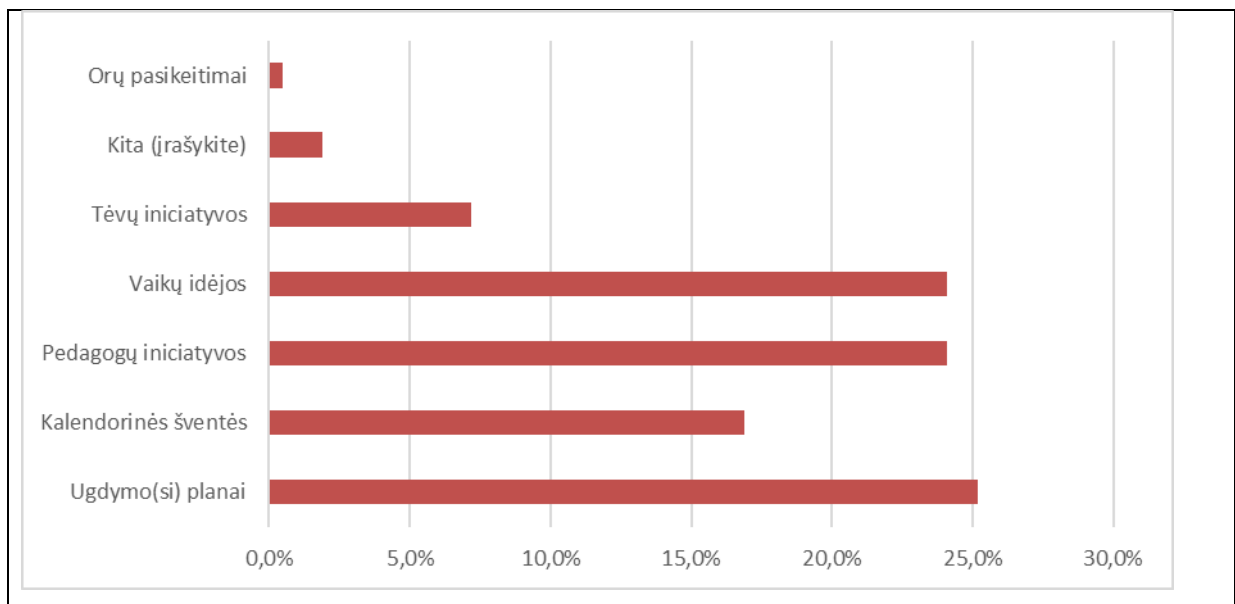
Siekiant išsiaiškinti kaip dažnai pedagogai išeina su vaikais iš įstaigos teritorijos pažintiniais tikslais pedagogų buvo paprašyta pasirinkti vieną iš penkių atsakymų (14 pav.).

14 pav. Koku dažniu išvyksta pažintiniais tikslais (N=143)

Iš pateiktų atsakymų matome, kad dalis pedagogų neišina iš įstaigos teritorijos pažintiniais tikslais. Tikėtina, kad tai lemia grupės vaikų amžius. Beveik 40 procentų pedagogų teigia, kad randa galimybių išeiti kartą per mėnesį, o kita dalis išeina dažniau. Todėl galima teigti, kad pedagogai pasinaudoja gamtine aplinka, esančia netoliese įstaigos.

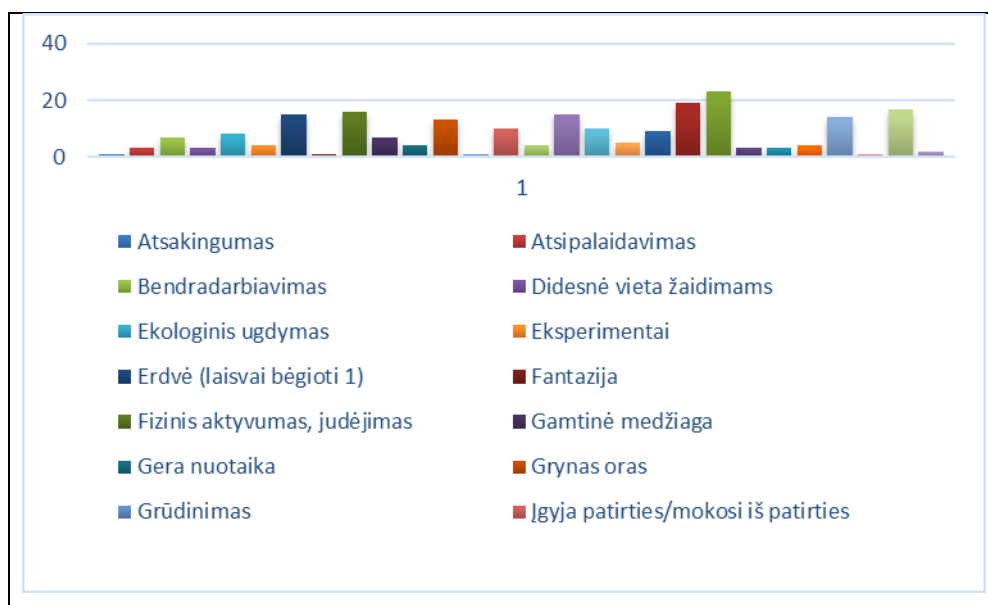
Ugdymo procese svarbu kokie veiksniai įtakoja pedagogų veiklos temos pasirinkimą. Pedagogų nuomone, svarbiausi veiksniai, skatinantys pasitelkti gamtinę aplinką vaikų ugdymui(si) parodyti žemiau pateiktame paveiksle.

15 pav. Veiksniai, lemiantys temos pasirinkimą (N=143)

Pedagogų buvo prašoma pasirinkti tris svarbiausius atsakymus. Matome, kad dažniausiai minimi ugdymo(si) planai, pačių pedagogų iniciatyvos ir vaikų idėjos. Remiantis duomenimis, galima teigti, kad vaikų idėjos yra svarbus aspektas ugdymo(si) procese.

Siekiant sužinoti pedagogų nuomonę apie galimus privalumus, kuriuos laiduoja naudojimas žaliosiomis erdvėmis, tiriamiesiems buvo pasiūlyta pateikti tris, jų nuomone, didžiausius privalumus, kuriuos laiduoja galimybės naudotis žaliosiomis erdvėmis. Atsakymai 16 pav.

16 pav. Naudojimosi žaliosiomis erdvėmis privalumai (N=117)

Remiantis pateiktais atsakymais galima teigti, kad pedagogai išvelgia visokeriopą gamtinės aplinkos naudą, nes išskyrė visuminius ugdymo(si) veiklos kriterijus: kompetencijas, gebėjimus, sveikatą, emocijas, erdvę laisvam judėjimui ir kt.

Anketoje pateiktas atviras klausimas (5) „*Įsivaizduokite, kad turite visas sąlygas ir galimybes nuvykti su vaikais į gamtą. Kokia veikla užsiimtumėte? Įvardinkite 3 pagrindines*“. Konstruojant šį klausimą, buvo tikimasi išsiaiškinti pedagogų egzistencinės būklės sąveiką su įveiklinančia gamtine aplinka. Siekta pateikti adekvačias rekomendacijas temos pasirinkimui darbui su vaikais. Atsakymai suskirstyti į kategorijas ir kategorijų sritis ir pateikti 11-oje lentelėje.

11 lentelė. **Pedagogų galima veikla gamtinėje aplinkoje (N=131)**

Kategorija	Kategorijų sritys	Iliustruojantys teiginiai
Egzistencija	Savęs ir ugdytinio pažinimas	Derintų poilsį ir pažinimą
		Leistų patiems vaikams nuspręsti ką veikti
Pojūčių ypatumai	Klausa, regėjimas, lytėjimas, uoslė, skonis	Klausytūsi paukščių balsų, gamtos garsų
		Rinktų įvairaus dydžio akmenukus, juos rūšiuotų
		Rinktų vaistažoles
		Rinktų gamtinę medžiagą
Gamtos balansas	Ramybė	Derintų poilsį ir pažinimą
		Pokalbiai
		Klausytūsi apie augalus eilėraščių, mįslių, atrastų skirtumus
	Aktyvi veikla	Žaidimai
		Rinktų šiukšles, tvarkytų aplinką
		Žygiai (dviračiais)
		Ekskursija (aplankytų piliakalnių)
	Nuotykis	Nuvežtų į negyvenamą salą
		Stovyklautų (tame tarpe per naktį)
		Pramogos t. t. vandens
	Gamtos pažinimas	Tyrinėjimas
		Stebėjimas (darytų išvadas)
		Eksperimentai
		Bandymai
		Pakabintų lesyklėles/inkilus
Kūryba	Meninė raiška	Kurtų iš gamtinės medžiagos
		Piešimas
	Bendravimas, bendradarbiavimas	Rengtų šeimos šventes
		Maisto gamyba
		Mokytūsi

Taigi, iš pateiktos lentelės matyti, kad daugeliui pedagogų yra svarbus gamtos balansas. Respondentų atsakymai atskleidė, kad veikla būtų orientuota į vaiko emocijas, patyrimą, mokėjimo mokytis gebėjimų ugdymą. Tai būtų vykdoma per stebėjimus, tyrinėjimus, žaidimus (judriuosius, orientacinius, sportinius), eksperimentus ir kitas veiklas. Argumentuojant šį

teiginį, galima daryti prielaidas, kad būtina sudaryti sąlygas pedagogams ugdyti vaikų mokėjimo mokytis gebėjimus artimoje gamtinėje aplinkoje ir šį aspektą įtraukti planuojant ugdymo(si) turinį. Ši kriterijų taiko užsienio šalių ir Lietuvos lauko pedagogikos švietimo įstaigos.

Paaikėjo, kad pedagogams svarbūs pojūčių ypatumai ir kūryba. Pamatyti, pajauti, išreikšti save per kūrybą jie skatintų ir vaikus, per veiklas tokias, kaip „*klausytis paukščių balsų*“, „*rinkti vaistažoles*“, „*kūryba iš gamtinės medžiagos*“. Taip pat pedagogai norėtų, kad vaikai patirtų nuotykį – stovyklautų per naktį, patirtų negyvenamos salos žavesį, dalyvautų žygyje dviračiais. Taigi galima daryti prielaidą, kad pedagogai išvelgia holistinį (visuminį) asmenybės ugdymą(si). Klausimyne buvo pateiktas kitas klausimas apie vaikų siūlomas veiklas gamtinėje aplinkoje, siekiant išsiaiškinti vaikų mokėjimo mokytis gebėjimų ugdymo(si) gamtoje patirtį. Darbo autorės nuomone, vaikų pasiūlymai unikalūs, todėl šioje lentelėje pateikti visi pedagogų pastebėti ir užfiksuoti atsakymai suskirstyti į kategorijų sritis (12 lentelė).

12 lentelė.

Vaikų siūloma veikla (N=123)

Kategorijų sritys	Iliustruojanti vaikų veikla
Tyrinėti	Laistyti gėles ir auginamą ažuoliuką Skinti gėles Lesinti paukštelius Prisirinkti ant smilgos žemuogių Rinkti gamtinę medžiagą
Stebėti	Augalus, vabalus, paukščius, voveraitę (miške gyvena), varveklis
Žaisti	Žaisti slėpynes, judrius žaidimus
Išsidūkti, bėgioti	Įlipti į medį
Aktyviai veikti	Laiptoti, slidinėti
	Važinėti rogutėmis
	Lipdyti sniego senį
	Čiuožti ledu
Eksperimentuoti	Rasti spalvotų skirtingų ledų
Piešti	Piešti pienėmis ant šaligatvio, pagaliukais, ant smėlio
Rūpintis	Nešti šieną ir kitą maistą gyvūnams
Veikti savarankiškai	Eiti dar toliau nusimatyto ribų
Nekalba/nesiūlo	Nes dar per maži
Saugoti gamtą	Nelaužyti medžių, Nesutrypti tik išdygusių žibučių Rinkti šiukšles miške

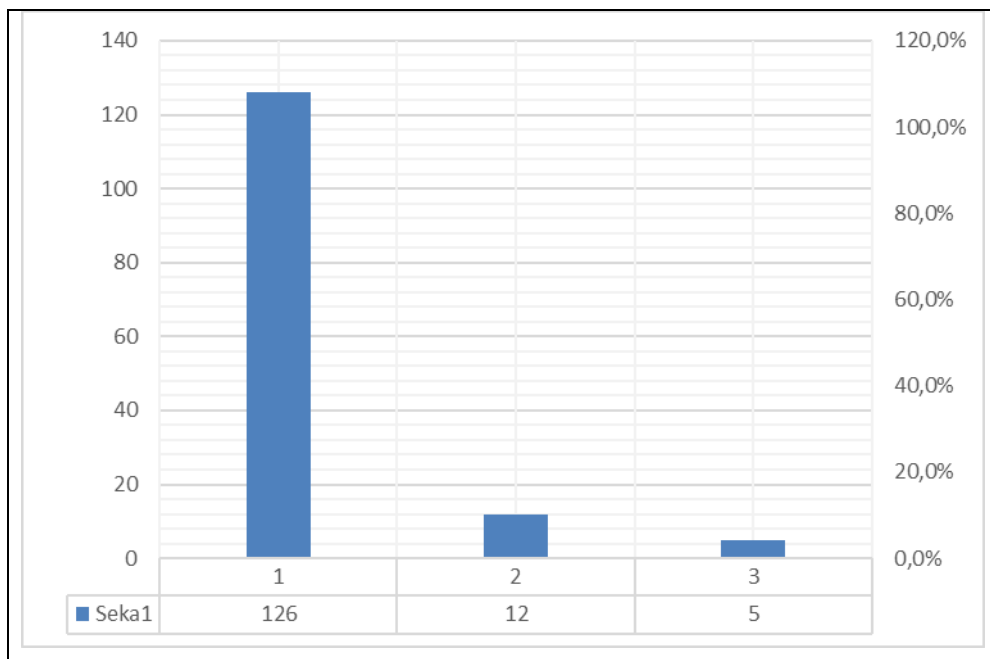
	Gėlių puokščių darymas, pinti gėlių vainiką, „stato“ laužą ir kt. Eglės kankorėžį panaudoja tam, kad papuošti smėlio tortą, vietoj žvakės.
	Pastebėję kažkokį reiškinį aptaria jį, sukurdami naujus pasakojimus ar kurdami per dailės pamokas
	Statyti skruzdėlytėms namus
	Daryti mamytei puokštę iš gėlių
	Prisirinkti vabzdžių ir apgyvendinti juos grupėje
Kūrybiškai veikti	Sukurti miške besmegenių karalystę
Aptarti	Pastebi kažką ir atkreipia kitų dėmesį, aptaria
Mokėjimo mokytis pradmenys	Ieško raidžių, t. y. pagaliukų, panašių į raides
	Dėlioja žodžius iš pagaliukų
Kalbos ugdymas	Mena mįsles.
	Braidžioti balose
	Iškylauti
	Grožėtis
	Prisirinkti ant smilgos žemuogių
Atrasti	Pasivaikščioti
	Pažiūrėti kur baigiasi miškas, pieva
	Paieškoti olos, kurioje gyvena lapė
Žingeidumas	Klausinėja augalų pavadinimų, apkabinti medį, klausytis skleidžiamų garsų
Pastebėti dėsningumus ir sąsajas	Pasodinti gilę - užaugs ažuolas

Iš pateiktų atsakymų matyti, kad vaikai norėtų prisiimti rizikas: „*įlipti į medį; eiti toliau numatytų ribų*“, patikrinti savo turimą patirtį: „*pasodinti gilę – užaugs ažuolas*“, kūrybiškai veikti, bendrauti ir bendradarbiauti, tyrinėti, stebėti ir kitomis ikimokykliniam amžiui būdingomis veiklomis. Pastebimi savivaldaus mokymosi pradmenys: „*ieško raidžių, pagaliukų, panašių į raides; dėlioja žodžius iš pagaliukų*“. Tikėtina, kad siūloma ir įgyvendinta vaikų veikla padės sėkmingai pasirengti mokyklai, planuoti mokymosi procesą ir tikslingai siekti rezultatų.

Artimoje gamtinėje aplinkoje vaikų veikla susijusi su kontekstu ir aplinkybėmis, vyksta bendradarbiavimas, turimų žinių patikrinimas, tikėtina ir perkonstravimas, vyksta pažinimo procesas, aktyvi fizinė veikla. Remiantis gautais atsakymais galima daryti prielaidą, kad galimybės panaudoti artimos gamtinės aplinkos privalumus padeda ugdyti(s) ikimokyklinio amžiaus vaikų mokėjimo mokytis gebėjimus.

Siekiant iširti pedagogų požiūrį į vaikų mokėjimo mokytis gebėjimų ugdymą(si) artimoje gamtinėje aplinkoje buvo paklausta ar ugdymas(is) artimoje gamtinėje aplinkoje suteikia

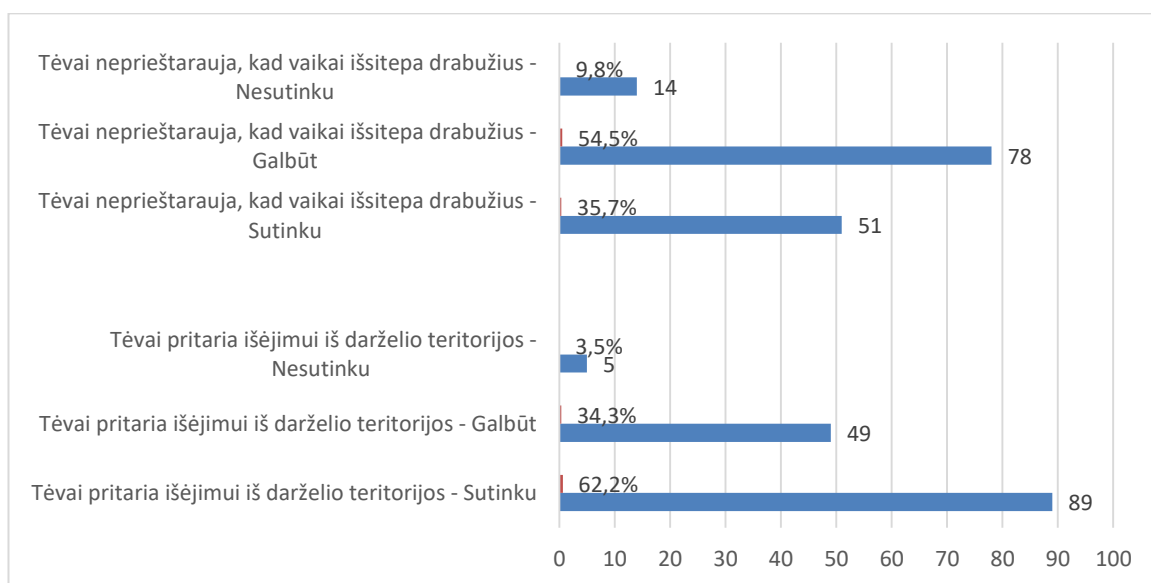
vaikams galimybių gauti naujų žinių. Atsakymai pateikti 17 paveiksle, kur 1 – sutinku, 2 – galbūt, 3 – nesutinku.

17 pav. Ar vaikai įgyja naujų žinių gamtinėje aplinkoje (N=143)

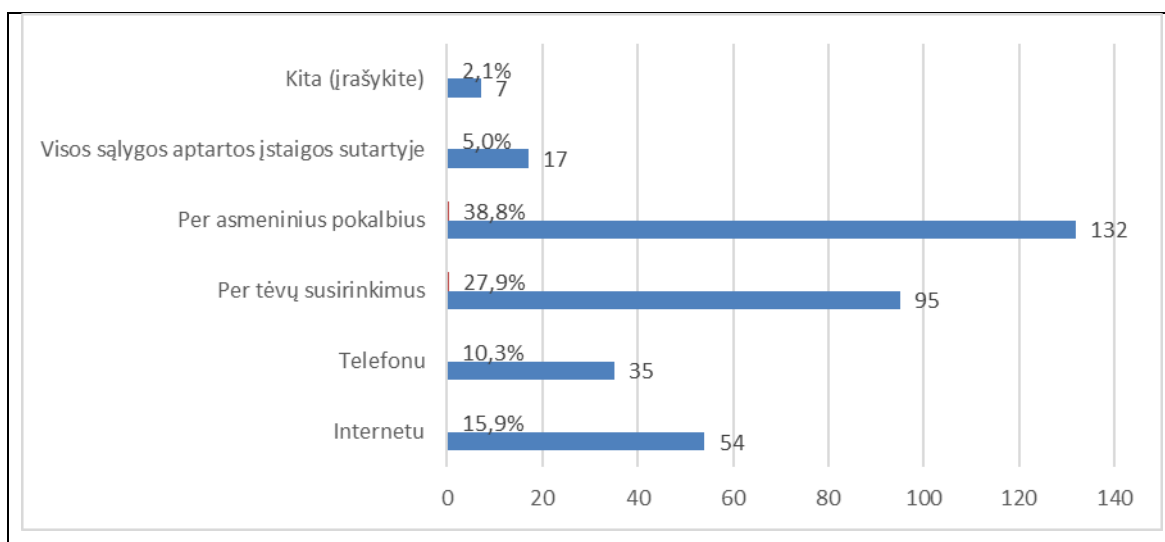
Su teiginiu, kad vaikai gamtinėje aplinkoje įgyja naujų žinių sutinka dauguma (88 proc.) respondentų. Tikėtina, kad vadovaudamiesi šia nuomone, pedagogai išnaudoja gamtos teikiamus privalumus vaikų mokėjimo mokytis gebėjimams ugdyti(s).

Siekiant išsiaiškinti pedagogų nuomonę kaip tėvai reaguoja į ugdymą gamtinėje aplinkoje buvo klausama apie tėvų pritarimą išėjimui iš įstaigos teritorijos ir požiūrį į išsteptus vaikų drabužius. Atsakymai pateikti 18 paveiksle.

18 pav. Tėvų pritarimas išvykoms iš darželio teritorijos (N=143)

Analizuojant rezultatus galima daryti prielaidą, kad pusė pedagogų nežino arba nesidomi tėvų nuomone jei vaikai išsitepa drabužius. Tuo tarpu didesnė dalis (62 proc.) tėvų pritaria išėjimui iš darželio teritorijos. Remiantis gautais duomenimis, galima daryti prielaidą, kad tėvai palaiko pedagogų iniciatyvą ugdyti vaikus artimoje gamtinėje aplinkoje, tik trūksta grįžtamojo ryšio tarp tėvų ir pedagogų. Todėl, siekiant išsiaiškinti, koku būdu informuojami tėvai apie išvykas, pedagogų paklausta kaip informuojami tėvai apie vaikų ugdymą(si) gamtinėje aplinkoje (kokia pageidaujama apranga, ką vaikai veiks, galimi pavojai ir kt.). Atsakymai pateikti 19 paveiksle.

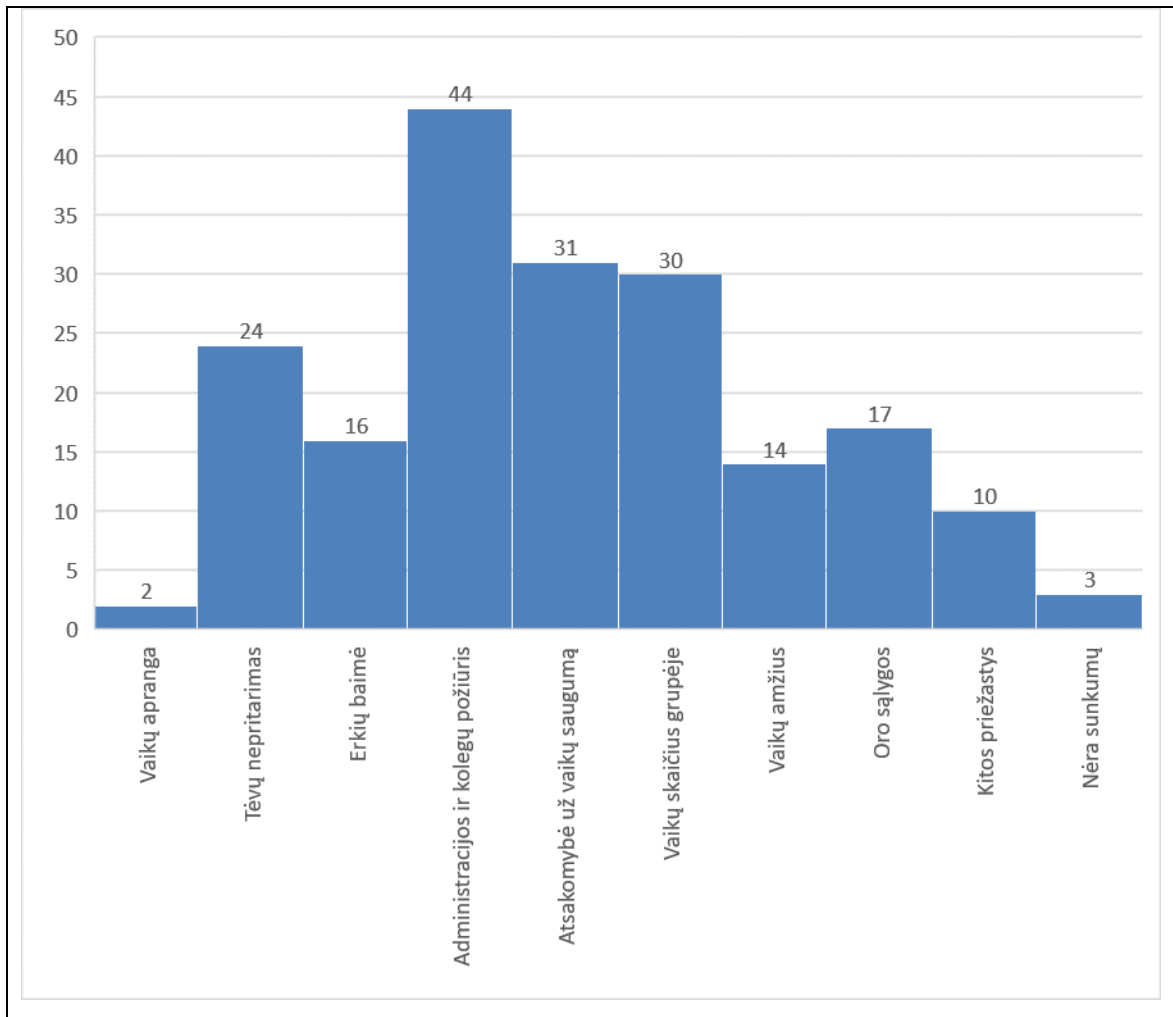
19 pav. Tėvų informavimas N=143

Apklausoje rezultatai rodo, kad pedagogai kaip informavimo priemonę dažniausiai pasirenka asmeninius pokalbius su tėvais bei informuoja tėvų susirinkimo metu. Tuo tarpu, kad sąlygos aptartos įstaigos sutartyje, nurodė 5 procentai pedagogų. Lauko darželių patirtis rodo, kad ugdymo(si) sąlygos aptariamos prieš priimant vaiką į darželį ir tai numatyta sutartyje. Todėl tikėtina, kad tėvai žino kokiomis sąlygomis vyks ugdymas ir kaip tam tinkamai paruošti vaikus.

Atliekant anketinę apklausą 30 procentų respondentų nurodė, kad neišvyksta su vaikais iš įstaigos teritorijos pažintiniais tikslais (14 pav.). Todėl buvo tikslinga išsiaiškinti priežastis, kurios riboja galimybes išvykti iš įstaigos teritorijos ribų ir tuo pačiu, pasinaudoti artimos gamtinės aplinkos privalumais ugdant vaikų mokėjimo mokytis gebėjimus. Pedagogų paprašyta atsakyti į atvirą klausimą: „Įvardinkite tris sunkumus su kuriais susiduriate norėdami su

vaikais išvykti už darželio ribų esantį parką, mišką, paupį ar kitą žaliąją erdvę? “. Atsakymų rezultatai suskirstyti į kategorijų rūšis ir pateikti 20 paveiksle.

20 pav. Neišvykimo už teritorijos ribų dažniausios priežastys (% , N=143)

Rezultatų analizė parodė, kad dažniausią neišvykimo priežastį iš įstaigos teritorijos ribų respondentai nurodė administracijos požiūrį. Jis siejamas su administracijos nepritarimu, auklėtojos padėjėjų trūkumu, transporto finansavimu, dokumentacijos tvarkymu. Kitos priežastys siejamos su atsakomybe už vaikų saugumą ir vaikų skaičiumi grupėje. Vaikų amžių kaip kliūtį nurodė 28 procentai respondentų. Tėvų nepritarimo priežastį nurodė mažiau nei 50 procentų respondentų. Siekiant išsiaiškinti respondentų atsakymų tikslumu, ieškota koreliacinių ryšių. Tyrimo duomenų analizė taip pat rodo, kad egzistuoja tam tikras kompleksas priežastinių ryšių, lemiančių pasitelkti artimą gamtinę aplinką vaikų mokėjimo mokytis gebėjimams ugdyti(s). Rezultatų lentelė pateikta 6 priede.

Duomenų analizei pasirinkti statistiškai reikšmingi skirtumai 0,01 lygmenyje. Teiginys „vaikai neturi pakaitinių drabužių, tuomet tėvai prašo nevesti vaikų į lauką ($p = 0.358 > 0,01$)

Tėvai prašo nevesti vaikų į lauką susijęs su teiginiu „būdami lauke vaikai dažniau serga“ ($p = 0,249 > 0,01$) ir su teiginiu „Tėvai priekaištuoja, jei vaikai išsitepa drabužius“ ($p = 0,385 > 0,01$)

Tėvai priekaištuoja, jei vaikai išsitepa drabužius su „vaikai neturi pakaitinių drabužių“ ($p = 0,381 > 0,01$); ir su teiginiu „gamtoje vaikai nesilaiko susitarimų“ ($p = 0,259 > 0,01$).

„Būdami lauke vaikai dažniau serga“ susijęs su teiginiu „Artimoje gamtinėje aplinkoje užtrukus ilgiau nėra tinkamų sąlygų vaikams pavalgyti“ ($p = 0,285 > 0,01$) ir su „Būnant su vaikais artimoje gamtinėje aplinkoje nėra tinkamų sąlygų vaikų tualetui“ ($p = 0,232 > 0,01$).

„Būnant su vaikais artimoje gamtinėje aplinkoje sudėtinga užtikrinti higienos normų laikymąsi“ susijęs su „vaikai neturi pakaitinių drabužių“ kur ($p = 0,236 > 0,01$).

„Įstaigos administracija nepritaria išvykoms už įstaigos ribų“ priežastiniais ryšiais susijęs su „užtrunka daug laiko, kol vaikai apsirengia“ ($p = 0,241 > 0,01$).

Pedagogai, nenorintys prisiimti atsakomybės už vaikų saugumą, mato šias kliūtis: 1. Kad išvykti į gamtą, reikia lėšų ($p = 0,348 > 0,01$). 2. Vaikai fiziškai nepasirengę ($p = 0,286 > 0,01$). 3. Vaikai bijo vabalų, dilgėlių ir pan. ($p = 0,269 > 0,01$). 4. Manau, didesnė traumų tikimybė ($p = 0,252 > 0,01$). 5. Gamtoje vaikai nesilaiko susitarimų ($p = 0,315 > 0,01$).

„Būnant su vaikais artimoje gamtinėje aplinkoje sudėtinga užtikrinti higienos normų laikymąsi“ su „Nenoriu prisiimti atsakomybės už vaikų saugumą“ ($p = 0,236 > 0,01$).

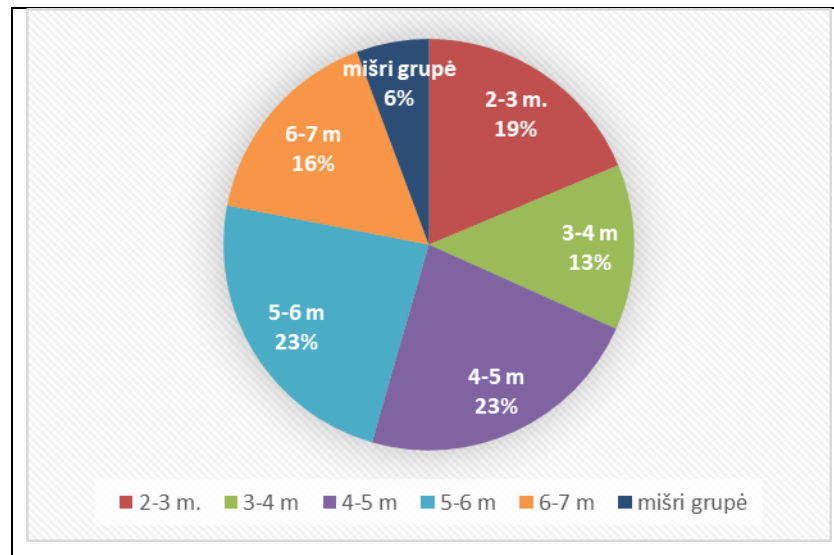
„Būnant su vaikais artimoje gamtinėje aplinkoje nėra tinkamų sąlygų vaikų tualetui“ su

„Būnant su vaikais artimoje gamtinėje aplinkoje sudėtinga užtikrinti higienos normų laikymąsi“ ($p = 0,598 > 0,01$). Ir su teiginiu „Būnant su vaikais artimoje gamtinėje aplinkoje nėra tinkamų sąlygų pavalgyti“ ($p = 0,702 > 0,01$).

Teiginys „būnant su vaikais artimoje gamtinėje aplinkoje sudėtinga užtikrinti higienos normų laikymąsi“ susijęs su „manau, kad gamtoje didesnė traumų tikimybė“ ($p = 0,338 > 0,01$) ir su „gamtoje vaikai nesilaiko susitarimų“ ($p = 0,312 > 0,01$).

Teiginys „grupėje ir taip daug kitokios veiklos,“ susijęs su „nenoriu prisiimti atsakomybės už vaikų saugumą“ ($p = 0,234 > 0,01$).

Siekiant pasitikslinti respondentų atsakymus ir išsiaiškinti galimas neišvykimo už įstaigos ribų priežastis ieškota statistinio reikšmingumo tarp tėvų pritarimo / nepritarimo ir vaikų amžiaus grupėje. 21 paveiksle parodytas vaikų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes.

21 pav. Vaikų amžius grupėje (N=143)

Žemiau pateiktoje 13-oje lentelėje parodyta dispersinė analizė, kuri atlikta statistikai reikšmingiems skirtumams nustatyti.

13 lentelė. Tėvų pritarimas pagal vaikų amžiaus grupes

Pagal amžiaus grupes	Grupės nr	N	Vidurkis
Statistiškai reikšmingas skirtumas ANOVA p=0,021			
		N	Mean
12) Tėvai pritaria išvykoms už įstaigos ribų (Įvertinkite kiekvieną teiginį pasirinkdami sau tinkamiausią atsakymo variantą, pažymėkite "V")	1	23	1,52
	2	16	1,25
	3	28	1,29
	4	29	1,17
	5	20	1
	6	7	1,43

Duomenų analizė parodė, kad pagal vaikų amžių grupėje stebimas reikšmingas skirtumas tarp tėvų nenoro vesti vaikus į lauką. T. y. vidurkis rodo (vid.=1), kad visi tėvai pritaria, kurių vaikai yra 6-7 metų amžiaus t. y. priešmokyklinio amžiaus vaikai. Mažiausiai pritaria (vid.=1,52) jauniausių vaikų tėvai t. y. 2-3 metų vaikų tėvai.

Tiriant respondentų atsakymus pagal atstumą nuo įstaigos gamtinės aplinkos (14 duomenų lentelė) nustatyta, kad tie, kurie turi artimą gamtinę aplinką greta įstaigos iki 300 m. atstumu geriau vertina šiuos rodiklius: nesutinka, kad nėra galimybių vaikams pasinaudoti

tualetu, kad reikia lėšų transportui bei įstaigos administracija ir tėvai pritaria išvykimui už teritorijos ribų. Tuo tarpu tie pedagogai, kuriems pasiekti gamtinę aplinką reikia įveikti atstumą 1 km. nuotoliu mato kliūtis ieškant idėjų, lėšų trūkumą ir naudojimosi tualetu kliūtis.

14 lentelė.

Rezultatai pagal atstumą nuo įstaigos (N=143)

Pagal atstumą 0- toliau nei 300 m; 1 iki 300 metrų	7) Yra greta įstaigos (iki 300 m) (Kokiu atstumu nuo Jūsų įstaigos yra gamtinė aplinka už įstaigos teritorijos ribų?)	N	Reikšmė	p
12) Tėvai pritaria išvykoms už įstaigos ribų (Įvertinkite kiekvieną teiginį pasirinkdami sau tinkamiausią atsakymo variantą, pažymėkite "V")	0	85	1,33	0,003
	1	58	1,21	
12) Lietingą dieną liekame grupėje (Įvertinkite kiekvieną teiginį pasirinkdami sau tinkamiausią atsakymo variantą, pažymėkite "V")	0	85	1,4	0,029
	1	58	1,66	
12) Būdami lauke vaikai dažniau serga (Įvertinkite kiekvieną teiginį pasirinkdami sau tinkamiausią atsakymo variantą, pažymėkite "V")	0	85	2,84	0
	1	58	2,97	
12) Įstaigos administracija nepitaria išvykoms už įstaigos ribų (Įvertinkite kiekvieną teiginį pasirinkdami sau tinkamiausią atsakymo variantą, pažymėkite "V")	0	85	2,76	0
	1	58	2,95	
12) Trūksta idėjų, ką galima veikti gamtinėje aplinkoje (Įvertinkite kiekvieną teiginį pasirinkdami sau tinkamiausią atsakymo variantą, pažymėkite "V")	0	85	2,73	0,002
	1	58	2,86	
12) Kad išvykti į gamtą, reikia lėšų (Įvertinkite kiekvieną teiginį pasirinkdami sau tinkamiausią atsakymo variantą, pažymėkite "V")	0	85	2,51	0
	1	58	2,81	
12) Būnant su vaikais artimoje gamtinėje aplinkoje nėra tinkamų sąlygų vaikų tualetui (Įvertinkite kiekvieną teiginį pasirinkdami sau tinkamiausią atsakymo variantą, pažymėkite "V")	0	84	1,8	0,046
	1	58	1,83	
15) 8. Būdami gamtoje vaikai renka ir parsineša į grupę gamtinės medžiagos (akmenukų, pagaliukų, šiukšlių) (Įvertinkite KIEKVIENĄ teiginį pasirinkdami sau	0	85	1,39	0,007

tinkamiausią atsakymo variantą (Pažymėkite „V“)				
p<0,05	1	58	1,29	

Siekiant patvirtinti darbo hipotezę ieškota koreliacinio ryšio tarp kintamųjų. Ieškant koreliacijų (priežastinių ryšių) tarp teiginių, pateiktų anketoje, nustatyta, kad pagal ugdymo gamtinėje aplinkoje svarbą pedagogų požiūris nuo stažo ir kategorijos nepriklauso. Visi pedagogai mano, kad vaikų ugdymas(is) gamtinėje aplinkoje yra svarbu (duomenų lentelė pateikta 5 priede). Respondentų buvo prašyta įvertinti kiekvieną teiginį pasirenkant sau tinkamiausią atsakymą. Analizuotas 12.11. anketos teiginys „Grupėje ir taip daug kitokios veiklos“. Atsakymų rezultatai parodė, kad pedagogai, kurie mano, kad grupėje ir taip daug kitokios veiklos (N=17) teikia mažiausiai svarbos ugdymui gamtinėje aplinkoje (vid. 7,5) tuo tarpu pedagogai, kurie nesutinka su teiginiu (N=72), teikia daugiausiai svarbos (vid. 8,85) t. y. beveik 9.

Siekiant iširti pedagogų požiūrį į vaikų mokėjimo mokytis gebėjimų ugdymą(si) gamtinėje aplinkoje ieškota koreliacinių ryšių. Rezultatai pateikti 6 priede. Pateikiami statistiškai reikšmingi skirtumai 0,01 lygmenyje. Ryšys tarp pedagogų, manančių, kad „būdami gamtoje vaikai renka ir parsineša į grupę gamtinės medžiagos (akmenukų, pagaliukų, šiukšlių)“ ir „gamtoje ugdomas vaikų smalsumas“ labai susiję, todėl galima teigti, kad skirtumo reikšmingumas yra itin aukštas ($p = 0,414 > 0,01$).

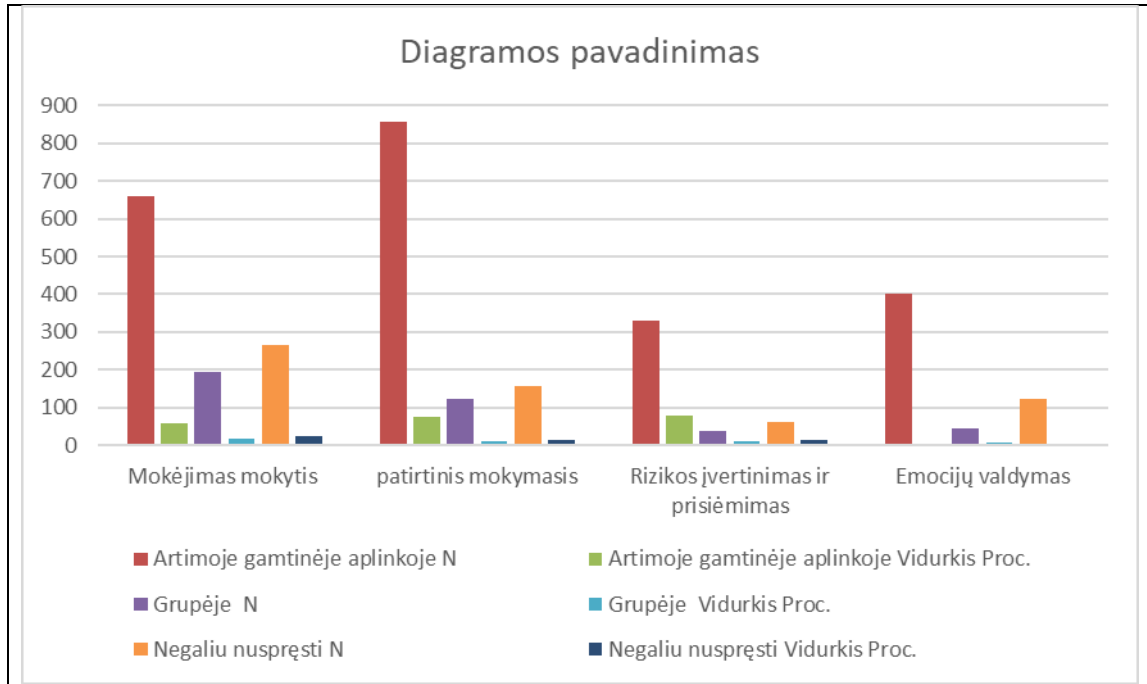
„Suteikia naujų žinių“ ir „gamtoje ugdomas vaikų smalsumas“ labai susiję ir galima teigti, kad skirtumo reikšmingumas yra itin aukštas ($p = 0,318 > 0,01$).

„Suteikia naujų žinių“ ir, kad „Vaikus ryte galėtume pasitikti ne grupėje, o lauke“ ($p = 0,267 > 0,01$). „Vaikus ryte galėtume pasitikti ne grupėje, o lauke“ ir „būtina išeiti kasdien, nepriklausomai nuo oro sąlygų“ ($p = 0,432 > 0,01$).

Pedagogai, kurie sutinka su teiginiu „būtinasis šviečiamasis darbas su tėvais“, mano, kad „Vaikus ryte galėtume pasitikti ne grupėje, o lauke“ ($p = 0,353 > 0,01$) ir „būtina išeiti kasdien, nepriklausomai nuo oro sąlygų“ ($p = 0,509 > 0,01$). „Tėvai neprieštaruoja, kad vaikai išsitepa drabužius“ „Vaikų mokėjimo mokytis gebėjimams ugdyti(s) užtenka v. darželio teritorijos žaliųjų erdvių“ ($p = 0,248 > 0,01$).

Buvo pasitikrinta, ar pedagogai atidžiai atsakinėjo į klausimus, rezultatai parodė neatitikimą tarp teiginių ($p = -0,503 < 0,01$) „lietingą dieną liekame grupėje“ ir „į lauką su vaikais einame bet koku oru“. Tai yra neigiamas statistiškai reikšmingas rezultatas.

Siekiant iširti kurioje artimoje gamtinėje aplinkoje ar grupėje pedagogai išvelgia geresnes galimybes pasireikšti vaikų gebėjimams (16 anketos klausimas). Atsakymai suskirstyti į keturias kategorijas ir pateikti 22 paveiksle.

22 pav. Galimybės pasireikšti vaikų gebėjimams

Gauti rezultatai rodo, kad pedagogai pripažįsta ugdymo(si) gamtinėje aplinkoje privalumus, nes daugiau ugdomi mokėjimo mokytis gebėjimai, patirtinis mokymasis. Taip pat vaikams yra daugiau galimybių valdyti emocijas bei įvertinti ir prisiimti riziką.

Apibendrinant tyrimo duomenų analizę, galima teigti, kad tyrimo rezultatai atskleidžia išsamų ir platų pedagogų požiūrį į artimos gamtinės aplinkos teikiamų privalumų panaudojimo galimybes ugdymo procese. Kokybinės analizės metu buvo nustatyta, kad pedagogai teikia nemažą svarbą vaikų ugdymui(si) artimoje gamtinėje aplinkoje. Išvelgia žaliųjų erdvių plėtimą ir tobulinimą įstaigos teritorijoje. Yra linkę suteikti vaikams kuo daugiau galimybių per patirtį, įtraukiant visas jusles pažinti juos supančią aplinką. Kiekybinė analizė parodė, kad pedagogai teikia pirmenybę ugdymui(si) gamtinėje aplinkoje, tačiau ne visada pasinaudoja gamtos teikiamais privalumais. Nustatyta, kad tai lemia daugybė priežastinių ryšių. Vienas iš jų - įstaigos geografinė vieta. Kai artimas žaliąsias erdves galima pasiekti pėsčiomis, pedagogai neišvelgia kliūčių užtikrinant higienos reikalavimus, tuo tarpu nedidelė dalis pedagogų apgailestauja, kad neišvyksta iš įstaigos ribų, nes žaliosios erdvės pėsčiomis nepasiekiamos.

Akivaizdu, kad pedagogams svarbus tėvų pritarimas / nepritarimas. Tyrimo metu nustatyta, kad tam įtaką daro vaikų amžiaus grupėje. Tikėtina, kad tai yra vienas iš veiksnių, ribojančių galimybes naudotis gamtinės aplinkos teikiamais privalumais.

Tyrimo metu nustatyta, kad pedagogai pripažįstantys būtinybę vykdyti tėvų šviečiamąjį darbą, linkę aktyviau ir inovatyviau veikti. Jie sutinka, kad su vaikais būtina eiti į lauką kiekvieną dieną nepriklausomai nuo oro sąlygų bei rytais galėtų vaikus pasitikti ne grupėje, o lauke. Šie pedagogai išvelgia artimos gamtinės aplinkos privalumus per vaikų mokėjimo mokytis gebėjimų ugdymo(si) prizmę. Todėl galima teigti, kad ugdymas lauke skatina vaikų smalsumą, suteikia naujų žinių ir galimybę naudotis gamtine madžiaga bei visais kitais teikiamais privalumais.

Svarbu pažymėti, kad pasirenkant atsakymo variantą kur yra geresnės galimybės pasireikšti vaikų mokėjimo mokytis gebėjimams gamtinėje aplinkoje ar grupėje, respondentai pastabose žymėjo, kad vertina lygiaverčiai. Hipotetiškai galima daryti prielaidą, kad veikla grupėje neatsiejama nuo veiklos gamtinėje aplinkoje ir pedagogai mato abiejų aplinkų vaikų mokėjimo mokytis gebėjimų ugdymui(si) panaudojimo būtinybę. Šis tyrimas pagrindžia dar vieną aspektą, kad švietėjiškas bendravimas su tėvais, įstaigos personalo ir pedagogų bendradarbiavimas padėtų sukurti sėkmingas sąlygas vaikų ugdymui(si) gamtinėje aplinkoje.

Apibendrinant rezultatus galima teigti, kad minėtos problemos sprendžiamos nesudėtingai, jos yra priklausomos nuo pedagogų požiūrio ir jų supratimo. Kai kurios jų yra pasiteisinimo ieškojimas ir nenoras ieškoti įvairesnių ugdymo(si) galimybių.

DISKUSIJA

Šio magistro darbo tema yra aktuali keliais aspektais: pirma – išnagrinėta užsienio lauko darželių ir mokyklų lauko pedagogikos patirtis, kurios principus galima taikyti Lietuvos tradiciniuose darželiuose. Antra – lauko erdvių ir žaidimų įrangos panaudojimas įvairiais aspektais buvo tiriamas Šiaulių mieste, tačiau tai aktualu ir Vilniaus miesto ikimokyklinėms įstaigoms. Privatūs lauko darželiai sėkmingai vykdo veiklą, todėl buvo aktualu, kokios yra galimybės tradiciniams Vilniaus darželiams pasinaudoti lauko pedagogikos patirtimi.

Užsienio darželiuose ir mokyklose, kurios taiko lauko pedagogikos principus, deklaruojami ugdymo(si) lauke privalumai. Todėl vykdyti ankstesni moksliniai tyrimai atskleidė, kad ugdymas gamtinėje aplinkoje veikia vaikų savijautą, ugdo gebėjimus, moko spręsti iškilusias problemas, deda pamatus tolimesnei vaiko ūgčiai ir pasirengimui mokytis mokykloje.

Gauti tyrimo duomenys patvirtina teiginius, kad ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymas gamtinėje aplinkoje yra svarbi ugdymo sistemos komponentė. Tyrimas atskleidė, kad vaikai nori būti kuo daugiau lauke, užsiimti įvairia veikla, nepriklausomai nuo oro sąlygų ir atstumo, kurį jiems reikia įveikti, kad pasiekti artimiausią gamtinę aplinką. Tyrimas taip pat atskleidė veiksnius, skatinančius ir ribojančius gamtinės aplinkos panaudojimo galimybes. Tyrėja tyrimo pradžioje darė prielaidą, kad pagrindinis ribojantis veiksnys yra vaikų skaičius grupėje. Tačiau anketinės apklausos duomenų analizė parodė kitus rezultatus.

Praktinis reikšmingumas yra tas, kad šis magistro darbas atskleidė vaikų mokėjimo mokytis gebėjimų ugdymo gamtinėje aplinkoje privalumus ir ištyrė pedagogų nuomonę šiuo klausimu.

Galimos tyrimo tęstinumo kryptys:

1. Atlikti tėvų apklausą vaikų ugdymo(si) gamtinėje aplinkoje aspektu. Žinant tėvų nuomonę, toks tyrimas padėtų nusimatyti tėvų švietimo šiuo klausimu gaires.
2. Atlikti ikimokyklinio ugdymo įstaigų ugdomosios veiklos planavimo dokumentų analizę. Išvadų pagrindu tobulinti ugdymo(si) planus ir ugdymo proceso organizavimo kokybę.
3. Atlikti lauko darželių pedagogų focus grupės diskusiją.

Šis tyrimas padėtų išsiaiškinti tėvų poreikį ir lūkesčius ne tik vaikų ugdymui lauke, bet ir informavimo apie ugdymo procesą poreikį. Taip pat svarbu sužinoti su kokiais iššūkiais susiduria lauko darželių pedagogai, ir koku būdu sprendžia problemas. Kad ikimokyklinėje įstaigoje vyktų sklandus ugdymo(si) procesas, turi būti įstaigos savianalizė, refleksija ir proceso monitoringas.

Kas susiję su tyrimo ribotumais? Tai įstaigos vadovų ir pedagogų nenoras dalyvauti anketinėje apklausoje. Kelių įstaigų vadovai nepritarė, kad būtų apklausti jų įstaigų pedagogai. Taip pat apsunkino tyrimo procesą pedagogų nesinaudojimas informacinėmis technologijomis.

IŠVADOS

Teorinis ir empirinis tyrimas patvirtino hipotezę: kad panaudojant artimą gamtinę aplinką sudaromos palankios sąlygos ugdyti(s) vaikų mokėjimo mokyti gebėjimams.

Teorinės literatūros analizė atskleidė, kad:

1. Mokslinės literatūros analizė atskleidė, kad ikimokyklinio amžiaus vaikų mokėjimo mokyti gebėjimų ugdymas yra būtina sąlyga, siekiant padėti vaikams pasiruošti mokyklai ir sėkmingai mokyti ateityje.
2. Lietuvos Respublikos ikimokyklinį ugdymą reglamentuojantys dokumentai atskleidė, kad vaikų ugdymas gamtinėje aplinkoje priklauso ne tik nuo įstatymų, bet didžiąja dalimi ir nuo švietimo įstaigos bendruomenės (tame tarpe ikimokyklinės įstaigos) požiūrio ir nuostatų.
3. Veikiant natūralioje gamtinėje aplinkoje yra galimybės rizikuoti (lipimas, šokinėjimas, kliūčių įveikimas ir kt.) bei įvertinti rizikas. Suaugusiųjų baimės dėl vaikų saugumo kuria nepasitikėjimo vaiku kultūrą, kuri riboja vaiko galimybes aktyviam mokymuisi. Mokymąsi suvokiant kaip individualios naujos patirties ir jau esamų žinių sąsajas, svarbu *nuo nulinės rizikos pereiti prie saugios rizikos sąlygų užtikrinimo.*
4. Išgryninat ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo gamtinėje aplinkoje privalumus pastebėta, kad gamtoje vyksta su konkrečių dalykų turiniu nesusietas požiūrių, nuostatų, gebėjimų ugdymas, pozityvaus elgesio, požiūrio ir vertybių ugdymas. Taipogi vyksta visuminio turinio pateikimas ir nagrinėjimas.
5. Išanalizavus užsienio šalių lauko pedagogikos patirtį, nustatyta, kad kiekviena įstaiga ir programa turi savitą raišką. Dažniausiai tai ugdymo bendruomenės susitarimo reikalas. Prioritetai teikiami gerai ugdytinių savijautai, saviraiškai, galimybei pažinti, patirti, įvertinti savo galimybes.
6. Vadovaujantis užsienio šalių lauko pedagogikos patirtimi paaiškėjo, kad vyksta tėvų ir pedagogų abipusis bendradarbiavimas. Tikėtina, kad vienas iš svarbesnių veiksnių yra tėvų šviečiamasis darbas ir profesionalus pasikeitimas informacija.

Pedagogų nuomonės ir požiūrio tyrimas atskleidė, kad:

7. Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymas artimoje aplinkoje nėra sudėtingas ir daug laiko bei žmogiškųjų išteklių reikalaujantis procesas. Susidariusios problemos sprendžiamos

nesudėtingai, jos yra priklausomos nuo pedagogų požiūrio ir jų supratimo. Trūksta dialogo ir susitarimų institucijos viduje.

- 8.** Pedagogams aktualu turėti ir puoselėti žaliąsias edukacines erdves tiek grupėje, tiek įstaigos lauko aplinkoje. Šiuo klausimu pedagogai visada sulaukia administracijos pritarimo ir pagalbos. Ieškoma būdų ir priemonių vaikų mokėjimo mokytis gebėjimams ugdyti per patirtį, aktyvinant jų veiklą.
- 9.** Ugdymo gamtinėje aplinkoje populiarumo ir naudingumo sklaida labai priklauso ne tik nuo pedagogų, bet ir nuo įstaigos administracijos ir pagalbinio personalo požiūrio.
- 10.** Egzistuoja pedagogų nuomonių skirtumai tarp veiklų prioritetų grupės aplinkoje ir artimoje gamtinėje aplinkoje.
- 11.** Tyrimas parodė, kad pedagogai ugdymą artimoje gamtinėje aplinkoje laiko svarbiu aspektu (vid. 8 balai iš 10) ir mano, kad gamtoje ugdomi vaikų mokėjimo mokytis gebėjimai.
- 12.** Pedagogai išvelgia vaikų ugdymo(si) gamtinėje aplinkoje privalumus, mato potencialą vaikų siūlomoms idėjoms, tikėtina, dalis jų yra įgyvendinama.
- 13.** Pastebėta, kad pedagogams yra labai svarbūs šie aspektai: administracijos palaikymas, tėvų požiūris ir pritarimas ugdymui(si) gamtinėje aplinkoje.
- 14.** Pedagogų požiūrio tyrimas parodė, kad šviečiamasis darbas su tėvais padėtų rasti susitarimus. Kryptingas darbas informuojant tėvus ir įtraukiant juos į ugdomąjį procesą laiduotų tėvų pritarimą ir palaikymą vaikų ugdymui(si) gamtinėje aplinkoje realizuoti.
- 15.** Vienas iš veiksmų, lemiantis gamtinės aplinkos panaudojimo galimybes, priklauso nuo įstaigos geografinės vietos. Pastebėta, kad šalia įstaigos (iki 300 m.) esančiomis erdvėmis pedagogai pasinaudoja kelis kartus per savaitę. Tuo tarpu, jei atstumas pasiekiamas pėsčiomis (iki 1 km.) išvykstama rečiau – kelis kartus per mėnesį. Pasitaiko atvejų, kad už įstaigos teritorijos ribų neišvykstama niekada.
- 16.** Ugdymo gamtinėje aplinkoje galimybės tiesiogiai priklauso nuo vaikų amžiaus. Mažiausių vaikų (2-3 metų) tėvai nepritaria išvykoms už įstaigos teritorijos, tuo tarpu priešmokyklinio amžiaus vaikų tėvai (pedagogų teigimu) pritaria visi.

REKOMENDACIJOS

Ikimokyklinio švietimo įstaigoms

1. Siekiant įstaigos išskirtinumo ir ugdymo įvairovės, rekomenduojama nusistatyti prioritetus. Jei tai būtų ugdymas gamtinėje aplinkoje, galimas visuminis vaikų ugdymas integruojant veiklas.
2. Rekomenduojama mokslo metų pradžioje pasirūpinti tėvų sutikimais išvykoms už įstaigos ribų visiems metams. Tikėtina, tai nuimtų papildomą organizacinį darbą grupės pedagogams.
3. Rekomenduojama iširti tėvų nuomonę vaikų ugdymo(si) artimoje gamtinėje aplinkoje klausimu.
4. Rekomenduojama pedagogams sukurti atskirą tėvų švietimo ir informavimo aplinką. Tai būtų labai naudinga tiek pedagogų darbo proceso tobulinimui, tiek įstaigos patirties sklaidos plotmėje.
5. Rekomenduojama sukurti ne tik kūrybišką, bet ir pasitikėjimu, saugumu grįstą vaikų ugdymo gamtoje atmosferą.
6. Rekomenduojama ieškoti žmogiškųjų išteklių rezervų įstaigos viduje teikiant pagalbą pedagogams palydėti vaikus į išvykas už darželio teritorijos ribų.

Švietimo programų kūrėjams

7. Kad ugdymas gamtinėje aplinkoje taptų populiariesnis, rekomenduojama aiškiai apsibrėžti tokio ugdymo etosą.
8. Rekomenduojama peržiūrėti ir tobulinti higienos normas, taikomas ikimokyklinio ugdymo įstaigoms. Taikyti ne tokius griežtus, lankstesnius reikalavimus susijusius su darbo organizavimu lauke bei vaikų išvykomis už įstaigos ribų.
9. Rekomenduojama į pedagogų kvalifikacijos tobulinimo programas įtraukti gamtamokslines temas.

LITERATŪRA

1. A Physically Active Life through Everyday Transport with a Special Focus on Children and Older People. (2002). Copenhagen: WHO. Prieiga internetu: <http://www.euro.who.int/data/assets/pdf_file/0011/87572/E75662.pdf> [Žiūrėta 2017-02-20]
2. Abildtrup Johansen Bodilė, Ana Luizė Rathe, Jorgenas Rathe (1999). Vaiko galimybės ir mokykla. Vilnius.
3. Baker-Henningham, H., Grantham-McGregor, S. (2004). Nutrition and child development. In M. M. J. Gibney, M. B. Margetts, J. M. Kearney, L. Arab (Eds.), Public Health Nutrition (pp. 247—263). Blackwell publishing.
4. Bakspejlt Prieiga per internetą: <<http://eva.dk?dagtilbud/bakspejlet>> [Žiūrėta 2016-03-08], [Interaktyvus].
5. Bitinas B. (2006). Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas Vilnius.
6. Birontienė Z. (2002). Vaikų fizinio rengimo mokyklai sisteminė plėtra. Klaipėdos universitetas pedagogika. Prieiga internetu: <<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2002~1367156910124/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>> [Žiūrėta 2016-08-17]
7. Bražienė N. (2012). Ugdomoji meno terapija skatinant ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumą. Prieiga internetu: <<http://www.ikimokyklinis.lt/index.php/straipsniai/specialistams/ugdomoji-meno-terapija-skatinant-ikimokyklinio-amziaus-tarpsnio-vaiku-kurybiskuma/12348>> [Žiūrėta 2017-05-14] [Interaktyvus]
8. Brussoni M, Olsen LL, Pike I, Sleet DA. Risky Play and Children's Safety: Balancing Priorities for Optimal Child Development Int J Environ Res Public Health. 2012 Aug 30;9(9):3134-48. Prieiga internetu: <www.ltl.org.uk/scotland> Žiūrėta [2017-03-20].
9. Blandford S., Knowles C. (2009) Developing Professional Practice 0-7. England, Pearson Education Limited,
10. Burškaitienė R. (2014) Ikimokyklinio ugdymo įstaigos lauko ugdomosios aplinkos turinio konceptualizavimas: daktaro disertacija. Šiauliai
11. Burvytė S., Sėkmingo mokymosi mokykloje pagrindas – sukaupta ikimokyklinė patirtis Prieiga internetu: <<http://goo.gl/akzOli>> [Žiūrėta 2017-04-08]. [Interaktyvus].

12. Cochran M. (2011). International Perspectives on Early Childhood Education. *Education Policy* 25(1) p. 65–91.
13. Commission staff working document (2012). Prieiga internetu: <http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nd/nrp2012_lithuania_en.pdf> [Žiūrėta 2016-08-10]. [Interaktyvus].
14. Darnaus vystymosi ir aplinkosauginio švietimo Vilniuje apžvalga (2008) 4. Informacinis leidinys Nr. 6, Vilnius. Prieiga internetu: <http://aplinka.vilnius.lt/pdf/red_vilniaus_savivaldybe_aplinkos_leidinuka20090209.pdf> [Žiūrėta 2016-08-10]
15. Duoblienė L. (2005). Šiuolaikinė ugdymo filosofija. Vilnius
16. Demokratiškos pedagogikos matai (2005). Vilnius.
17. Dregval L., Petrauskienė A., Petkutė S. (2007). Šeimų, auginančių ikimokyklinio amžiaus vaikus, kai kurie gyvenimosios ypatumai. Prieiga internetu: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2007~ISSN_1392-5644.N_4_67.PG_12-19/DS.002.0.01.ARTIC [Žiūrėta 2016.08.18]
18. Dvidešimt gamtamokslinio ugdymo metų (2014). Šiauliai
19. Erik Stærfeldt, Christian Rask Mathiasen (1999). *Pedagogika ir demokratija. Aidai*
20. Eurydice. Ankstyvasis vaikų ugdymas ir rūpyba Europoje: socialinio ir kultūrinio nelygiateisiškumo problemų sprendimas (2009). Prieiga internetu: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/098LT.pdf>
21. Europos komisijos ataskaita. *Teaching and Learning in Programmes for Pre-Primary Education*. Prieiga internetu: <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Lithuania:Teaching_and_Learning_in_Programmes_for_Pre-Primary_Education> [Žiūrėta 2016-08-10]
22. Europos Tarybos Komisijos nutarimas dėl visą gyvenimą trunkančio mokymosi erdvės sukūrimo Europoje (2001).
23. Forbes, Scott (2003). *Holistic Education: An Analysis of its Ideas and Nature*. Brandon, VT: Foundation for Educational Renewal.
Prieiga internetu: <<http://www.alternatyvusisugdymas.lt/uploads/2009/12/11-07-14-AU-vertimas-Nr.34.Vaiko-vidines-galios-ugdymas.pdf>> [Žiūrėta 2017-03-20]
24. File N., Mueller J. J. and Wisneski D. B. (2012) *Curriculum in early childhood education*, Taylor & Francis
25. Gamtamokslinės kompetencijos ugdymo(si) žaliosiose mokymosi aplinkose koncepcija
26. Geros mokyklos koncepcija (2016).

27. Hackitt J. (2015) Making Health and Safety ‘Child’s Play’: Use it to enable challenging play, not to stop it.
28. Ikimokyklinio amžiaus Vaikų pasiekimų Aprašas (2014).
29. Ikimokyklinio ugdymo įvairovė: esama situacija ir visuomenės lūkesčiai. Švietimo ir mokslo ministerijos užsakyto tyrimo ataskaita, (2008).
30. Ikimokyklinio ugdymo mokyklos vidaus įsivertinimo metodika (2005). Vilnius. [Interaktyvus]. Prieiga internetu: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.FEC106511F6B>>
31. Ikimokyklinio ugdymo pasirinkimo galimybės Lietuvoje. Švietimo ir mokslo ministerijos užsakyto tyrimo ataskaita, (2004).
32. Ikimokyklinio, priešmokyklinio ir pradinio ugdymo dermė. Tyrimo ataskaita. (2012). Prieiga internetu:<http://www.ikimokyklinis.lt/uploads/files/dir574/dir28/dir1/15_0.php>
33. Integruojamų programų gairės (2005).
34. JT Vaiko teisių Konvencija (1992).
35. Jungtinių tautų Europos ekonomikos komisijos darnaus vystymosi švietimo strategija (2005). Švietimo aprūpinimo centras Vilnius.
36. Kardelis K. (2007). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Šiauliai.
37. Konstable K. (2012). „The Outdoor Classroom in Practice, Ages 3-7“. A month-by-month guide to forest school provision. Routledge.
38. Key Figures 2009-2013. Ministry of Education, Culture and science. (2014).
39. Ladygienė J. (2015). Lauko pedagogika – ugdymo kryptis, auginanti vaiką mokyklai ir gyvenimui. Prieiga internetu: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2015-09-11-lauko-pedagogika-ugdymo-kryptis-auginanti-vaika-mokyklai-ir-gyvenimui/134963> Žiūrėta [2016-07-13]. [Interaktyvus].
40. Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos (2003).
41. Lietuvos higienos norma HN 75:2016 „Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programų vykdymo bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ sklypo / teritorijos įrengimo reikalavimai (įsigaliojo 2016-05-01). Prieiga internetu: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalActPrint?documentId=cf1f5ab0c4c811e583a295d9366c7ab3>>
42. Lietuvos higienos normos HN 75:2016 2016 m. sausio 26 d. Nr. V-93 Prieiga internetu: <www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/cf1f5ab0c4c811e583a295d9366c7ab3>
43. Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ (2012).

44. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2014 m. rugsėjo 2 d. įsakymas Nr. V-779 „Dėl Priešmokyklinio ugdymo bendrosios programos patvirtinimo“. Prieiga internetu: <http://www.ikimokyklinis.lt/index.php/naujienos/ipup-projekto-naujienos/patvirtintanauja-priesmokyklinio-ugdymo-bendroji-programa/17933>.
45. Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas (1991)
46. Lietuvos švietimas skaičiais 2016. Ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas (2016) Švietimo aprūpinimo centras, Vilnius.
47. LR Savivaldos įstatymas (1994). Nauja redakcija (2008)
48. Metodinės rekomendacijos mokytojų veiklai vertinti (2007). Vilnius.
49. Miller, John P. (1996). The Holistic Curriculum (2nd edition). Toronto: Ontario Institute for Studies in Education Press. Prieiga internetu:
50. Miller, Ron (editor) (2000). Creating Learning Communities: Models, Resources, and New Ways of Thinking About Teaching and Learning. Brandon, VT: Foundation for Educational Renewal.
51. Młodzież akademicka a współczesna nauka :[materiały międzynarodowej konferencji studenckich kół naukowych] : nauki humanistyczne : praca zbiorowa (2003).
52. Mokėjimo mokytis kompetencijos vertinimas. Mokinių mokėjimo mokytis kompetencijos vertinimo instrumentas ir jo taikymo metodinės rekomendacijos (2012). Vilnius.
53. Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija (2004). Mokinių fizinis aktyvumas ir sveikata, (2012). Informacinė – metodinė medžiaga. Prieiga internetu: http://www.smlpc.lt/media/file/Skyriu_info/Methodine_medziaga/mokiniu_fizinis_aktyvumas_rekomendacijos.pdf. Žiūrėta [2017-05-03]. [Interaktyvus].
54. Motiejūnaitė O., Makarskaitė-Petkevičienė R. (sud.) (2013) Mokomės gamtoje ir iš gamtos. Vilnius
55. Petrauskienė A. (2002). Vaiko sveikatos psichosocialinių veiksnių ypatumai darželio-mokyklos kaitos laikotarpiu: disertacija daktaro mokslo laipsniui įgyti. Kaunas: KMU.
56. Piliponytė J. (2005). Duomenų rinkimas, apdorojimas ir analizė mokykloje Vilnius.
57. Louv R. (2016). The Nature principal Binding:Trade Paperback
58. Лоув Р. (2007). Последний ребенок в лесу. Prieiga internetu: <https://azbyka.ru/deti/poslednij-rebenok-v-lesu-richard-louv#n1>
59. Risky Play and Children’s Safety: Balancing Priorities for Optimal Child Development Brussoni M, Olsen LL, Pike I, Sleet DA. Int J Environ Res Public Health. 2012 Aug 30;9(9):3134-48. Prieiga internetu: www.ltl.ogr.uk/scotland. [Žiūrėta: 2016-03-08]

60. Ruškus J., Žvirdauskas D., Zybartas S., Eskytė I., Motiečienė R., Dorelaitienė A. (2012). Ikimokyklinis, priešmokyklinis ugdymas Lietuvoje. Būklės ir galimybių tyrimas. Mokslo studija Vytauto Didžiojo universitetas Kaunas.
61. Robertson J. (2014). Dirty teaching: A Beginner's Guide to Learning Outdoors. Amazon. Prieiga internetu: <<http://creativestarlearning.co.uk/>>. [Žiūrėta 2016-08-12 Reisman JL, Leon B and Erickson RR . How To Design And Carry Out Data Collection Strategies For Results-Based Budgeting: A Step-By-Step Guide. The Evaluation Forum Seattle, Washington In Collaboration With the Programme Planning and Budget Division of the United Nations. [2001.12.12]. Prieiga internetu: <http://www.organizationalresearch.com/publications/un_manual_how_to_design_and_carry_out_data_collection_strategies_for_results_based_budgeting.pdf>]
62. Salant, P., Dillman, D. A. (2004). How to Conduct Your Own Survey, New York: Wiley.
63. Sėkmingo mokymosi link (2004). Vilnius.
65. Sinonimų žodynas / Antanas Lyberis. – 2-asis patais. leid. (2015)– Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2002, XIV, 586 p., ISBN 9986-668-32-8; elektroninis variantas, ISBN 978-609-411-153-2. – lkiis.lki.lt
66. Skenazy Lenore (2009). Free-Range Kids, How to Raise Safe, Self-Reliant Children (Without Going Nuts with Worry), A Wiley Imprint: San Francisco, CA.
67. Sveikatos mokymo ir ligų prevencijos centro informacija. Prieiga internetu: <<http://www.unicef-irc.org/publications/683>> [Žiūrėta 2016-08-17]
68. Švietimas visiems. UNESCO iniciatyvos įgyvendinimas Lietuvoje (2014). Švietimo aprūpinimo centras Vilnius.
69. Švietimo problemos analizė (2012). Ikimokyklinio ugdymo kokybė, rugsėjis Nr. 13 (77)
70. Švietimo problemos analizė 2014 vasaris, Nr.3 (108)
71. Švietimo problemos analizė 2016 kovas, Nr.1 (144)
72. Vecchi V. (2010) Art and Creativity in Reggio Emilia, London and New York: Routledge Tylor and Francis Group.
73. Vilkonis R., (sud.)(2008) Neuždarykime vaikystės tarp sienų keturių. Šiauliai
74. XVII Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa (2017).
75. Zaborskis, A., Petrauskienė, A., Vaitkevičius, J. V. (2001). Kauno ir Šiaulių miestų „Sveiko darželio“ projekto veiklos vertinimas. Vaiko sveikata ir saugumas darželyje. Šiauliai: ŠU. P. 42—47.
76. Želvys R. (1999) Švietimo vadyba ir kaita. Monografija. Vilnius

77. Žydžiūnaitė V. Sabaliauskas S. (2017). Kokybiniai tyrimai. Principai ir metodai. Vilnius

PRIEDAI

Sutikimas duoti interviu

Aš ..... sutinku duoti interviu, kuris bus naudojamas Šiaulių Universiteto magistro darbo rengime „Ikimokyklinio amžiaus vaikų mokėjimo mokytis gebėjimų ugdymo(si) panaudojant artimą gamtinę aplinką galimybės (Vilniaus miesto atvejais)“. Darbo rengėjas visiškai atsako už mano duomenų saugumą ir privalo užtikrinti mano anonimiškumą. Interviu gali būti įrašytas, bet įrašo negali klausyti su darbo rengimu nesusiję asmenys. Darbo rengėjas privalo laikytis tyrimo etikos ir jos nepažeisti.

.....
(Informanto vardas pavardė parašas)

.....
(Darbo rengėjo vardas pavardė parašas)

Pusiaus struktūrizuotas interviu

Respondentas Nr. 1

Klausimas	Atsakymas
Kaip Jūs panaudojate žaliąsias erdves ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikus?	Turime kambarinių gėlių, kuriomis gali pasirūpinti jau patys vaikai ;
Jūsų manymu, ko trūksta Jūsų įstaigos žaliwoje aplinkoje?	Natūralios gamtinės medžiagos; medžio grybas, mūsų šalies kankorėžiai, kitos šalies kankorėžiai. Augintinių (gyvalazdė), kad galėtume auginti ką nors akvariume, terariume. Vietos trūkumas
Paprašius, ar sulaukiate pagalbos iš įstaigos administracijos?	Sulaukiu
Ką rekomenduotumėte pakeisti/tobulinti įrengiant žaliąsias edukacines erdves?	Daugiau erdvių vaiko tyrinėjimams, eksperimentams. Sveikų takelių, lauke praplėsti gėlių pavadinimus.
Jūsų manymu, Jums užtenka idėjų veiklai?	Trūksta literatūros
Gal galite įvardyti iš kur surandate idėjų veikloms?	Iš knygų apie gamtinius tyrinėjimus. Inicijuoja vaikai, šiek tiek iš interneto.
Koks Jūsų pedagoginio darbo stažas?	5 metai

Respondentas Nr. 2

Klausimas	Atsakymas
Kaip Jūs panaudojate žaliąsias erdves ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikus?	Stebim, žaidžiam, tyrinėjam, eksperimentuojam.
Jūsų manymu, ko trūksta Jūsų įstaigos žaliwoje aplinkoje?	Daugiau sportui skirtų erdvių.
Paprašius, ar sulaukiate pagalbos iš įstaigos administracijos?	Taip.
Ką rekomenduotumėte pakeisti/tobulinti įrengiant žaliąsias edukacines erdves?	Daugiau finansuoti.
Jūsų manymu, Jums užtenka idėjų veiklai?	Užtenka.
Gal galite įvardyti iš kur surandate idėjų veikloms?	Pedagoginės patirties sklaida, iš interneto.
Koks Jūsų pedagoginio darbo stažas?	35 metai

Respondentas Nr. 3

Klausimas	Atsakymas
Kaip Jūs panaudojate žaliąsias erdves ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikus?	Visoms veikloms: kasdienei, skaičiavimams, tyrinėjimams. Apima visas veiklas be išimties.
Jūsų manymu, ko trūksta Jūsų įstaigos žaliwoje aplinkoje?	Gyvojo kampelio.
Paprašius, ar sulaukiate pagalbos iš įstaigos administracijos?	Taip, paprašius visada atsiliepia, palaiko.
Ką rekomenduotumėte pakeisti/tobulinti įrengiant žaliąsias edukacines erdves?	Norėtūsi gyvojo kampelio.
Jūsų manymu, Jums užtenka idėjų veiklai?	Neužtenka.
Gal galite įvardyti iš kur surandate idėjų veikloms?	Iš interneto, iš kolegijų, iš kitų įstaigų
Koks Jūsų pedagoginio darbo stažas?	20 metai

Respondentas Nr. 4

Klausimas	Atsakymas
Kaip Jūs panaudojate žaliąsias erdves ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikus?	Darome su vaikais Eko sodus: auginame vaismedžius, vaiskrūmius, gėles, daržoves, prieskonines žoleles. Dar užsisėję žolę, yra daug medžių.
Jūsų manymu, ko trūksta Jūsų įstaigos žaliwoje aplinkoje?	Trūksta erdvės.
Paprašius, ar sulaukiate pagalbos iš įstaigos administracijos?	Taip, inicijuoja veiklas, Eko sodų plėtimą.
Ką rekomenduotumėte pakeisti/tobulinti įrengiant žaliąsias edukacines erdves?	Norime šiltnamio.
Jūsų manymu, Jums užtenka idėjų veiklai?	Neužtenka. Pastebėjau, kad Lietuvoje darome daugmaž vienodai, reikia kitų šalių patirties.
Gal galite įvardyti iš kur surandate idėjų veikloms?	Iš užsienio programų.
Koks Jūsų pedagoginio darbo stažas?	20 metų.

Respondentas Nr. 5

Klausimas	Atsakymas
Kaip Jūs panaudojate žaliąsias erdves ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikus?	Renkam gamtinę medžiagą ir panaudojam dailei (darbeliams).
Jūsų manymu, ko trūksta Jūsų įstaigos žaliwoje aplinkoje?	Trūksta jaunų medžių, vaismedžių, krūmų su uogom. Galėtų būti įrengtas sodas, nykštukiniai medžiai, kiekviena grupė galėtų padovanoti po vaismedį.
Paprašius, ar sulaukiate pagalbos iš įstaigos administracijos?	Noriai ir aktyviai dalyvauja dalis tėvelių.
Ką rekomenduotumėte pakeisti/tobulinti įrengiant žaliąsias edukacines erdves?	Daug kas išmetama. Jaunų medžių trūksta, vaikai galėtų stebėti medžių augimą, žydėjimą, paragauti vaisių. Galėtume įsteigti žiemos sodą. Daržai.
Jūsų manymu, Jums užtenka idėjų veiklai?	Ne.
Gal galite įvardyti iš kur surandate idėjų veikloms?	Iš interneto, bendradarbiavimas su kitų įstaigų auklėtojomis, knygos, TV laidos ugdymo tema
Koks Jūsų pedagoginio darbo stažas?	9 metai

Respondentas Nr. 6

Klausimas	Atsakymas
Kaip Jūs panaudojate žaliąsias erdves ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikus?	Gyvas gyvenimo pavyzdys vaikams. Iš gamtos jie daug ko išmoksta, gauna daug patirties. Stebim kaip elgiasi vaikai, ką pastebi, atranda, tai atneša vaikams daug džiaugsmo. Pažintis apie pušį prasideda nuo kankorėžio. Vaikai pastebi ir užduoda klausimus.
Jūsų manymu, ko trūksta Jūsų įstaigos žaliwoje aplinkoje?	Atskiros sporto salės.
Paprašius, ar sulaukiate pagalbos iš įstaigos administracijos?	Jei kyla aplamai kokių klausimų, administracija padeda. Tėvai stengiasi padėti, dauguma tėvų atsiliepia
Ką rekomenduotumėte pakeisti/tobulinti įrengiant žaliąsias edukacines erdves?	Daržas. Einam su vaikais sodinti. Nenorėjo auginti daržoves. Vienus metus grupėje sodinom agurkus, po to išnešėm į kiemą. "Žalioji palangė". Galima sodinti gėles su vaikais. Daržas galėtų būti didesnis.
Jūsų manymu, Jums užtenka idėjų veiklai?	Kol kas užtenka.
Gal galite įvardyti iš kur surandate idėjų veikloms?	Jeigu ko pritrūksta, kalbuosi su kolegėmis. Veikloj atsižvelgiu į vaiko amžių. Spontaniškos idėjos, panaudojant pamatytą.
Koks Jūsų pedagoginio darbo stažas?	3 metai

Respondentas Nr. 7

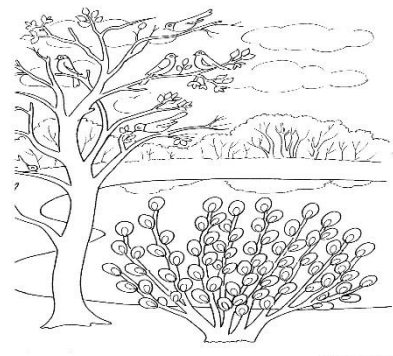
Klausimas	Atsakymas
Kaip Jūs panaudojate žaliąsias erdves ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikus?	Mokymui, tyrinėjimui, pažinimui.
Jūsų manymu, ko trūksta Jūsų įstaigos žaliojoje aplinkoje?	Trūksta, kad pievos gabalėlis būtų nešienaujamas, natūralios aplinkos, kad pajustų rasą, smilgą, kitus augalus. Kad būtų plotelis natūralios pievos.
Paprašius, ar sulaukiate pagalbos iš įstaigos administracijos?	Taip, geranoriškai pasidalina sėklomis, vazonėliais, atneša išaugintų daigų, augalų.
Ką rekomenduotumėte pakeisti/tobulinti įrengiant žaliąsias edukacines erdves?	Alpinariume padaryti pažintinį takelį.
Jūsų manymu, Jums užtenka idėjų veiklai?	Užtenka.
Gal galite įvardyti iš kur surandate idėjų veikloms?	Iš pedagogų, dalijimasis gerąja patirtimi, iš TV, internetas, žurnaliukai, iš sodininkų žurnalų, laidos vaikams. Natūraliai.
Koks Jūsų pedagoginio darbo stažas?	20 metai

Anketinė apklausa

Mieli pedagogai,

Šios anketos tikslas išsiaiškinti Jūsų nuomonę ir patirtį ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikų mokėjimo mokyti gebėjimus artimoje gamtinėje aplinkoje. Jūsų atsakymai prisidės prie tiriamojo darbo apie gamtinės aplinkos panaudojimo galimybes ikimokyklinėse įstaigose.

Anketoje minima gamtinė aplinka, tai – žaliosios erdvės (miškas, parkas, skveras, pieva, sodas, vandens telkinio pakrantė ir pan.).

Ši anketa yra anoniminė. Pažymėkite pasirinktą atsakymą.

1. Koks Jūsų pedagoginis darbo stažas?

- 6-10 metų
- 11-15 metų
- 16– 20 metų
- 20 ir daugiau metų

2. Vaikų amžius Jūsų grupėje

- 2-3
- 3-4
- 4-5
- 5-6
- 6-7
- Mišri grupė

3. Kokia Jūsų kvalifikacinė kategorija?

- auklėtojas
- vyr. auklėtojas
- metodininkas
- ekspertas
- neturiu jokios kategorijos

4. Kiek Jums svarbus vaikų ugdymas(is) gamtinėje aplinkoje? (10 balų skalėje pažymėkite "X" tik vieną skaičių pagal svarbą)

Nesvarbu

Labai svarbu

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

5. Įsivaizduokite, kad turite visas sąlygas ir galimybes nuvykti su vaikais į gamtą. Kokia veikla užsiimtumėte? Įvardinkite 3 pagrindines.

1. ....
2. ....
3. ....

6. Kokios žaliosios aplinkos yra netoliese Jūsų įstaigos? Įrašykite.

.....

7. Kokiu atstumu nuo Jūsų įstaigos yra gamtinė aplinka už įstaigos teritorijos ribų? (pažymėkite tik vieną tinkamiausią atsakymo variantą)

- Yra greta įstaigos (iki 300 m)
- Lengvai pasiekama pėsčiomis (iki 1 km)
- Reikia vykti visuomeniniu transportu
- Kad nuvykti, reikia samdyti transportą

8. Kaip dažnai išeinatė su vaikais iš įstaigos teritorijos pažintiniais tikslais?

- Kiekvieną dieną
- Kartą per savaitę
- Kelis kartus per savaitę
- Kartą per mėnesį
- Neišeiname iš įstaigos teritorijos

64. Pažymėkite tik **tris**, Jūsų nuomone, svarbiausius veiksnius, kurie skatina Jus pasitelkti gamtinę aplinką vaikų ugdymui(si)?

- Ugdymo(si) planai
- Kalendorinės šventės
- Pedagogų iniciatyvos
- Vaikų idėjos
- Tėvų iniciatyvos
- Kita (įrašykite) .....

.....

65. Kokias idėjas siūlo vaikai gamtinėje aplinkoje? Įrašykite

.....
.....
.....

66. Įvardinkite tris didžiausius Jūsų nuomone teikiamus privalumus, kuriuos laiduoja naudojimas žaliosiomis erdvėmis.

1. ....
2. ....
3. ....

67. Įvertinkite kiekvieną teiginį pasirinkdami sau tinkamiausią atsakymo variantą, pažymėkite "X")

Eil. Nr.	TEIGINIAI	Sutinku	Galbūt	Nesutinku
1.	Tėvai pritaria išvykoms už įstaigos ribų			
2.	Lietingą dieną liekame grupėje			
3.	Būdami lauke vaikai dažniau serga			
4.	Vaikai neturi pakaitinių lauko drabužių			
5.	Tėvai prašo nevesti vaikų į lauką			
6.	Tėvai priekaištuoja, jei vaikai išsitepa drabužius			
7.	Įstaigos administracija nepitaria išvykoms už įstaigos ribų			
8.	Trūksta idėjų, ką galima veikti gamtinėje aplinkoje			
9.	Kad išvykti į gamtą, reikia lėšų			
10.	Nenoriu prisiimti atsakomybės už vaikų saugumą			
11.	Grupėje ir taip daug kitokios veiklos			
12.	Užtrunka daug laiko, kol vaikai apsirengia			
13.	Vaikai bijo vabalų, dilgėlių ir pan.			
14.	Vaikai fiziškai nepasirengę aktyviai veikti neįprastoje jiems aplinkoje (jiems trukdo medžių šaknys, akmenys ir kt.)			
15.	Manau, kad gamtoje didesnė traumų tikimybė			
16.	Gamtoje vaikai nesilaiko susitarimų			
17.	Į lauką su vaikais einame bet koku oru			
18.	Artimoje gamtinėje aplinkoje užtrukus ilgiau nėra tinkamų sąlygų vaikams pavalgyti			
19.	Būnant su vaikais artimoje gamtinėje aplinkoje nėra tinkamų sąlygų vaikų tualetui			
20.	Būnant su vaikais artimoje gamtinėje aplinkoje sudėtinga užtikrinti higienos normų laikymąsi			
21.	Kita (įrašykite)			

68. Įvardinkite tris sunkumus, su kuriais susiduriate norėdami su vaikais išvykti už darželio ribų esantį parką, mišką, paupį ar kitą žaliąją erdvę?

- 1.....
- 2.....
- 3.....

69. Kaip informuojami vaikų tėvai apie vaikų ugdymą(si) gamtinėje aplinkoje? (Kokia pageidaujama apranga, ką vaikai veiks, galimi pavojai ir kt.)

☐ Internetu	☐ Per asmeninius pokalbius
☐ Telefonu	☐ Visos sąlygos aptartos įstaigos sutartyje
☐ Per tėvų susirinkimus	☐ Kita (įrašykite).....

15. Įvertinkite KIEKVIENĄ teiginį pasirinkdami sau tinkamiausią atsakymo variantą (Pažymėkite „X“)

Nr.	Teiginiai	Sutinku	Galbūt	Nesutinku
1.	Vaikų ugdymui naudotis artima gamtine aplinka darželyje yra palankios sąlygos			
2.	Vaikų buvimas artimoje gamtinėje aplinkoje yra susijęs su tam tikra rizika ir jų nesaugumu			
3.	Vaikų ugdymasis artimoje gamtinėje aplinkoje suteikia jiems galimybes gauti naujų žinių			
4.	Tėvai pritaria išėjimui iš darželio teritorijos			
5.	Vaikų mokėjimo mokytis gebėjimams ugdyti(s) užtenka v. darželio teritorijos žaliųjų erdvių			
6.	Darželyje yra geros galimybės išdžiovinti šlapius vaikų drabužius ir avalynę			
7.	Ugdymasis gamtoje skatina vaikų smalsumą			
8.	Būdami gamtoje vaikai renka ir parsineša į grupę gamtinės medžiagos (akmenukų, pagaliukų, šiukšlių)			
9.	Tėvai neprieštaruja, kad vaikai išsitepa drabužius			
10.	Dažni nepalankūs orai trukdo išeiti į gamtą			
11.	Būdami artimoje gamtinėje aplinkoje vaikai labiau pavargsta			
12.	Vaikus ryte galėtume pasitikti ne grupėje, o lauke			
13.	Su vaikais į lauką būtina išeiti kasdien nepriklausomai nuo oro sąlygų, svarbiausia –			

	tinkama apranga			
14.	Būtinasis šviečiamasis darbas su tėvais, kad jie nebijotų vaikų leisti į lauką			

16. Įvertinkite, kurioje, grupės ar artimoje gamtinėje aplinkoje, išvelgiate geresnes galimybes pasireikšti žemiau pateiktiems vaikų gebėjimams, galimybėms ir kt. teiginiams

Nr.	Teiginiai	Grupėje	Artimoje gamtinėje aplinkoje	Negaliu nuspręsti
1.	Daugiau galimybių <i>aktyviau</i> įsitraukti į veiklas, imtis savarankiškų iniciatyvų veiklai			
2.	Savarankiškai nuspręsti ką po ko daryti, planuoti veiksmų sekas			
3.	Yra daugiau galimybių save išbandyti nenuspėjamose situacijose ir taip pažinti save			
4.	Turi galimybių patirti įvairesnių emocijų išgyvenimų			
5.	Vaikams kelia daugiau įvairių klausimų			
6.	Vaikams yra daugiau nenuspėjamų veiklų			
7.	Vaikai turi daugiau galimybių išbandyti tai, kas dar nepatirta ir prisiimti tam tikrą riziką			
8.	Daugiau galimybių pasijausti atsakingu už savo pasirinkimus			
9.	Yra palankesnės sąlygos naujas žinias gauti per jų pačių praktinę patirtį			
10.	Palankesnės sąlygos patenkinti savo smalsumą			
11.	Geresnės sąlygos išmokti pažinti gamtos reiškinius			
12.	Daugiau galimybių pažinimui pasitelkti visus savo jautimus (regą, klausą, skonį, lytėjimą, uoslę)			
13.	Daugiau galimybių patirti džiugių akimirkų			
14.	Daugiau galimybių patirti sėkmių ir nesėkmių			
15.	Daugiau galimybių eksperimentuoti ir ieškoti priežasčių – pasėkmių sąsajų			

16.	Galimybės naudotis gausiomis vizualinėmis–natūraliomis priemonėmis (augalų bei gyvūnų buveinėmis, vandens telkiniais, kraštovaizdžiu, dirva ir t.t.)			
17.	Galimybės tyrinėti aplinką, stebėti tikrovės reiškinius, juos analizuoti			
18.	Yra palankesnės sąlygos pažeisti nusistovėjusias taisykles, susitarimus			
19.	Daugiau galimybių pasireikšti vaiko spontaniškumui			
20.	Daugiau galimybių pasireikšti vaiko kūrybiškumui			
21.	Daugiau galimybių ugdytis pasitikėjimą savo jėgomis			
22.	Daugiau galimybių mokytis su kitais ir iš kitų vaikų			
23.	Daugiau galimybių dirbti komandoje			

Dėkoju už Jūsų nuoširdžius atsakymus!

Jeigu Jus domins tyrimo rezultatai, mielai juos pateiksiu.

Galite rašyti El.p. angelika.625@gmail.com Angelikai Genevičienei

4 PRIEDAS

Dažniausios kliūtys, trukdančios išėjimui už įstaigos ribų (N=125)

Kategorijos sritis	Dažnis	Iliustruojantys teiginiai
Nėra sunkumų	3	
Erkių baimė	16	
Reikia dar vieno darbuotojo/palydinčio asmens	15	Sunkiau prižiūrėti vaikus nei darželio kieme Kartais daug vaikų, dviems suaugusiems sudėtinga
Administracijos nepritarimas	6	
Sunku apmokyti vaikus	3	
Netinkama vaikų apranga	2	Neturi guminių batų/tėvai neatneša pakaitinių drabužių
Neturim šviesą atspindinčių liemenių	1	
Vaikų nedrausmingumas/taisyklių nesilaikymas	5	
Daug dokumentacijos, tėvų raštiškas sutikimas	6	
Kolegų skeptiškas požiūris	2	Lydinčių asmenų prisiprašymas
Tėvų nepritarimas ir priekaištai	21	Tėvų perdėta baimė <o jeigu...>, <gal pavargs>, priekaištai dėl išteptų rūbų/ Nesutinka, jei reikia mokėti už transportą
Įstaigos geografinė vieta	3	
Oro sąlygos	17	
Laiko limitas	4	
Nėra sąlygų tualetui	2	
Traumų baimė	4	
Vaikų amžius	14	Per maži vaikai/ mišrioje grupėje skiriasi vaikų fiziniai gebėjimai
Vaikų skaičius grupėje	30	
Transporto ir finansavimo problema	14	
Alergiški vaikai (žiedadulkėms)	2	
Atsakomybė už vaikų saugumą	14	nesaugu, nes aplinka nešvari - šiukšlės, nuorūkos / palaidi šunys
Pasigendama tėvų pagalbos, iniciatyvumo	3	
Vaikų fizinis pasirengimas	1	kai kurie vaikai greitai pavargsta ir negali toliau eiti

Rezultatai pagal ugdymo(si) gamtinėje aplinkoje svarbą

		Descriptives				pagrindinė aprašomoji statistika			
4) Kiek Jums svarbus vaikų ugdymas(is) gamtinėje aplinkoje? (10 balų skalėje pažymėkite "V" tik vieną skaičių pagal svarbą)									
95% Confidence Interval for Mean									
	N	Mean	Std. Devic	Std. Error	Lower Bo	Upper Bo	Minimum	Maximum	
1	18	7,56	2,255	0,532	6,43	8,68	2	10	
2	53	7,87	2,572	0,353	7,16	8,58	1	10	
3	72	8,85	1,836	0,216	8,42	9,28	3	10	
Total	143	8,32	2,238	0,187	7,95	8,69	1	10	
ANOVA dispersinė analizė									
4) Kiek Jums svarbus vaikų ugdymas(is) gamtinėje aplinkoje? (10 balų skalėje pažymėkite "V" tik vieną skaičių pagal svarbą)									
	Sum of Squar	df	Mean Squ	F	Sig.				
Between Groups	41,363	2	20,682	4,323	0,015				
Within Groups	669,839	140	4,785						
Total	711,203	142							
15 kl. 5 teiginys									
Descriptives									
4) Kiek Jums svarbus vaikų ugdymas(is) gamtinėje aplinkoje? (10 balų skalėje pažymėkite "V" tik vieną skaičių pagal svarbą)									
95% Confidence Interval for Mean									
	N	Mean	Std. Devic	Std. Error	Lower Bo	Upper Bo	Minimum	Maximum	
1	22	7,41	2,649	0,565	6,23	8,58	1	10	
2	56	8,2	2,211	0,295	7,6	8,79	1	10	
3	65	8,74	2,033	0,252	8,23	9,24	1	10	
Total	143	8,32	2,238	0,187	7,95	8,69	1	10	
ANOVA									
4) Kiek Jums svarbus vaikų ugdymas(is) gamtinėje aplinkoje? (10 balų skalėje pažymėkite "V" tik vieną skaičių pagal svarbą)									
	Sum of Squar	df	Mean Squ	F	Sig.				
Between Groups	30,491	2	15,246	3,136	0,047				
Within Groups	680,711	140	4,862						
Total	711,203	142							

Ugdymo artimoje gamtinėje aplinkoje veiksmų koreliaciniai ryšiai

	1. Vaikų ugdymui naudotis artima gamtinė aplinka darželyje yra palankios sąlygos	2. Vaikų buvimas artimoje gamtinėje aplinkoje yra susijęs su tam tikra rizika ir	3. Vaikų ugdymasis artimojoje gamtinėje aplinkoje suteikia jiems galimybes gauti naujų žinių	4. Tėvai pritaria išėjimui iš darželio teritorijos	5. Vaikų mokėjimo mokytis gebėjimams ugdyti(s) užtenka v. darželio	6. Darželyje yra Geros Galimybės išdžiovinti šlapio vaiku drabužius ir avalynę	7. Ugdymasis gamtoje skatina vaikų smalsumą	8. Būdami gamtoje vaikai renka ir parsineša į grupę gamtinės medžiagos	9. Tėvai neprieštarauja, kad vaikai išsitempa drabužius	10. Dažni nepalankūs orai trukdo išeiti į gamtą	11. Būdami artimoje gamtinėje aplinkoje vaikai labiau pavargsta	12. Vaikus ryte galėtume pasitikti ne grupėje, o lauke	13. Su vaikais į lauką būtina išeiti kasdien nepriklausomai nuo oro sąlygų, svarbiausia - tinkama apranga	14. Būtinai šviečiamasis darbas su tėvais, kad jie nebijotų vaikų leisti į lauką
3. Vaikų ugdymasis artimoje gamtinėje aplinkoje suteikia jiems galimybes gauti naujų žinių	-0,033	0,151	1,200*	-0,03	0,07	,318**	0,139	0,041	-0,08	0,016	,267**	0,137	0,092	
5. Vaikų mokėjimo mokytis gebėjimams ugdyti(s) užtenka v. darželio teritorijos žaliųjų erdvių	0,057	0,001	-0,025	0,011	1	0,009	0,097	-0,01	,248**	0,046	0,16	-0,09	-0,12	-0,12
7. Ugdymasis gamtoje skatina vaikų smalsumą	0,148	-0,03	,318**	,171*	0,097	0,059	1,414**	0,008	0,115	-0,02	0,092	0,147	,183*	
8. Būdami gamtoje vaikai renka ir parsineša į grupę gamtinės medžiagos (akmenukų, pagaliukų, šiuokščių)	-,184*	0,01	0,139	,180*	-0,01	0,119	,414**	1	-0,07	-0,051	-0,04	,192*	0,135	,217*
9. Tėvai neprieštarauja, kad vaikai išsitempa drabužius	0,009	,196*	0,041	0,124	,248**	,174*	0,008	-0,07	1	-0,008	-0,08	0,098	0,05	0,138
10. Dažni nepalankūs orai trukdo išeiti į gamtą	-0,118	-0,04	-0,08	0,032	0,046	-0,14	0,115	-0,05	-0,01	1	0,147	-,264**	-,189*	-0,05
12. Vaikus ryte galėtume pasitikti ne grupėje, o lauke	-0,083	0,142	,267**	,208*	-0,09	0	0,092	,192*	0,098	-,264**	-,174*	1	,432**	,353**
13. Su vaikais į lauką būtina išeiti kasdien nepriklausomai nuo oro sąlygų, svarbiausia - tinkama apranga	-0,045	-0,09	0,137	0,154	-0,12	0,078	0,147	0,135	0,05	-,189*	-,186*	,432**	1	,509**
14. Būtinai šviečiamasis darbas su tėvais, kad jie nebijotų vaikų leisti į lauką	-0,008	-0,09	0,092	0,076	-0,12	0,031	,183*	,217*	0,138	-0,047	-,230*	,353**	,509**	1

*p < 0.05; **p < 0.01

7 PRIEDAS

Pedagogų požiūrio ir gamtinės aplinkos panaudojimo galimybių sąsajos

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
1. Tėvai pritaria išvykoms už įstaigos ribų	1	-0,134	-0,142	-0,011	-,171*	-0,11	-,196*	-0,11	-0,086	-0,059	-0,015	-0,093	-0,032	-0,163	-0,144	-0,111	0,039	-0,073	-0,126	-0,159
2. Lietingą dieną liekam e grupėje	-0,134	1	0,011	0,16	0,012	0,131	0,067	,183*	0,086	0,033	,187*	0,094	-0,159	0,162	0,083	0,068	-,503**	0,093	0,091	-0,043
3. Būdami lauke vaikai dažniau serga	-0,142	0,011	1	0,118	,249**	0,133	0,076	0,01	0,099	0,037	-0,06	0,14	-0,006	,217**	0,124	0,077	0,065	,285**	,232**	0,144
4. Vaikai neturi pakaitinių lauko drabužių	-0,011	0,16	0,118	1	,358**	,381**	0,065	,184*	0,142	,183*	-0,038	0,065	0,016	0,145	0,132	,235**	-0,1	0,16	0,148	,236**
5. Tėvai prašo nevesti vaikų į lauką	-,171*	0,012	,249**	,358**	1	,385**	0,153	,186*	0,157	0,102	-0,079	0,074	-0,077	0,118	,195*	,221**	-0,008	0,106	0,142	0,151
6. Tėvai priekaištuoja, jei vaikai išitepa drabužius	-0,11	0,131	0,133	,381**	,385**	1	0,129	0,136	0	0,04	0,091	0,052	-0,026	0,033	0,083	,259**	0,001	0,025	0,055	0,048
7. Įstaigos administracija nepritaria išvykoms už įstaigos ribų	-,196*	0,067	0,076	0,065	0,153	0,129	1	,187*	0,118	-0,037	-0,031	,241**	0,065	0,051	0,063	0,144	-0,111	-0,003	0,01	0,145
8. Trūksta idėjų, ką galima veikti gamtinėje	-0,11	,183*	0,01	,184*	,186*	0,136	,187*	1	0,106	0,058	0,012	,189*	0,03	-0,023	0,164	-0,001	-0,042	0,146	,175*	0,152
9. Kad išvykti į gamtą, reikia lėšų	-0,086	0,086	0,099	0,142	0,157	0	0,118	0,106	1	,348**	0,129	,196*	,269**	0,092	,203*	0,111	0,002	0,122	0,104	0,158
10. Nenoriu prisiminti atsakomybės už vaikų	-0,059	0,033	0,037	,183*	0,102	0,04	-0,037	0,058	,348**	1	,234**	0,079	0,032	,286**	,252**	,315**	0,021	0,153	0,116	,299**
11. Grupėje ir taip daug kitokios veiklos	-0,015	,187*	-0,06	-0,038	-0,079	0,091	-0,031	0,012	0,129	,234**	1	,191*	0,053	0,101	0,145	0,136	-0,048	0,13	0,134	0,125
12. Užtrunka daug laiko kol vaikai apsirengia	-0,093	0,094	0,14	0,065	0,074	0,052	,241**	,189*	,196*	0,079	,191*	1	0,135	,283**	,228**	,167*	0,03	,203*	,200*	,189*
13. Vaikai bijo vabalių, dilgėlių ir pan.	-0,032	-0,159	-0,006	0,016	-0,077	-0,026	0,065	0,03	,269**	0,032	0,053	0,135	1	,180*	0,089	,170*	0,094	0,133	0,061	0,024
14. Vaikai fiziškai nepasirengę aktyviai	-0,163	0,162	,217**	0,145	0,118	0,033	0,051	-0,023	0,092	,286**	0,101	,283**	,180*	1	,183*	,318**	0,006	,331**	0,163	0,131
15. Manau, kad gamtoje didesnė traumų tikimybė	-0,144	0,083	0,124	0,132	,195*	0,083	0,063	0,164	,203*	,252**	0,145	,228**	0,089	,183*	1	,300**	0,059	,221**	,167*	,338**
16. Gamtoje vaikai nesilako susitarimų	-0,111	0,068	0,077	,235**	,221**	,259**	0,144	-0,001	0,111	,315**	0,136	,167*	,170*	,318**	,300**	1	0,017	,308**	,262**	,312**
17. Į lauką su vaikais einame bet koku oru	0,039	-,503**	0,065	-0,1	-0,008	0,001	-0,111	-0,042	0,002	0,021	-0,048	0,03	0,094	0,006	0,059	0,017	1	-0,033	0,088	0,095
18. Artimoje gamtinėje aplinkoje užtrikus ilgiau nėra tinkamų sąlygų vaikams pavalgyti	-0,073	0,093	,285**	0,16	0,106	0,025	-0,003	0,146	0,122	0,153	0,13	,203*	0,133	,331**	,221**	,308**	-0,033	1	,702**	,544**
19. Būnant su vaikais artimoje gamtinėje	-0,126	0,091	,232**	0,148	0,142	0,055	0,01	,175*	0,104	0,116	0,134	,200*	0,061	0,163	,167*	,262**	0,088	,702**	1	,598**
20. Būnant su vaikais artimoje gamtinėje	-0,159	-0,043	0,144	,236**	0,151	0,048	0,145	0,152	0,158	,299**	0,125	,189*	0,024	0,131	,338**	,312**	0,095	,544**	,598**	1
*p< 0.05; **p< 0.01																				